

**T.C.
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**SÜLEYMANİYE TAŞ ODALAR'IN İNCELEMESİ VE
YENİDEN KULLANIM ÖNERİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mimar Banu Kadriye KIRMACI

Mimarlık Anabilim Dalı

Restorasyon Koruma Yenileme Programı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Tülay ÇOBANCAOĞLU

Eylül 2009

ÖNSÖZ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırlanan bu çalışmamda Süleymaniye 574 adada yer alan Taş Odalar'ın mevcut durumu, zaman içinde geçirdiği değişimler, yapının sağladığı verilere, görsel ve yazılı belgelere dayanılarak belirlenmiş, özgün durumundaki mekansal bütünlüğü bozmayacak kültürel işlevler ve mekansal gereklilikler saptanmış, yapının bu yeni işleve uyarlanması için gerekli müdahale tipleri hakkında bilgi verilerek özgün malzeme ve detayları koruyacak müdahale tipleri ortaya konmuştur.

Bu çalışmada bana yardımcı olarak değerli katkılarını esirgemeyen değerli hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Tülay ÇOBANCAOĞLU'na, yardımlarını ve desteğini esirgemeyen Y.Mimar Barış HAN'a teşekkürlerimi bir borç bilirim. Ayrıca eğitim hayatı boyunca beni destekleyen değerli aileme sevgilerimi sunarım.

Eylül 2009

Banu Kadriye KIRMACI

Mimar

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	ii
İÇİNDEKİLER	iii
ŞEKİL LİSTESİ	v
FOTOĞRAF LİSTESİ	vii
ÖZET	xi
SUMMARY	xiii

GİRİŞ

Amaç	1
Kapsam ve Yöntem	2

1.BÖLÜM: “TAŞ ODALAR” TANIMI, TARİHSEL SÜREÇ İÇİNDE GELİŞİMİ

1.1. “TAŞ ODA” Tanımı	
1.1.1.”Taş Oda” Kavramı	3
1.1.2. Fiziksel ve Sosyal Nitelikleri	5
1.2. Tarihçe	
1.2.1. Semtin Tarihi Gelişimi	7
1.2.2.Coğrafi Konumu ve Yeri	14
1.2.3. Yapının Konumu, Tarihçesi	18
1.2.4. Çevresindeki Yapılar, Su Yolları İlişkisi	21

2.BÖLÜM: “TAŞ ODALAR” YAPISI (SÜLEYMANIYE 574 ADA)

2.1.Yapının Mimari Özellikleri	27
2.1.1. Plan Özellikleri	33
2.1.2.Cephe Özellikleri	39
2.1.3.Strüktür ve Malzeme Özellikleri	42
2.1.4.Dekoratif Öğeler	47
2.2. Yapıda Görülen Bozulmalar	48
2.2.1.Strüktürel Bozulmalar	48
2.2.2.Malzeme Özellikleri Dış Yüzeylerde Görülen Bozulmalar	50

3.BÖLÜM: “TAŞ ODALAR” YAPISI RESTİTÜSYON ÖNERİSİ

3.1.Restitüsyon Öncesi Hazırlık Çalışmaları	52
3.2.Restitüsyon Önerisi	63
3.2.1.Plan Restitüsyonu	68
3.2.2. Cephe Restitüsyonu	68

4.BÖLÜM: “TAŞ ODALAR”YAPISI RESTORASYON ÖNERİSİ

4.1. Restorasyon Öncesi Hazırlık Çalışmaları	70
4.1.1. Yasal Durum	70
4.1.2. Yeni İşlev Önerisi	72
4.1.3. Restorasyon İlkeleri	74
4.2. Müdahale Önerileri	77
4.2.1.Temizleme(liberation)	78
4.2.2.Sağlamlaştırma(consolidation)	83
4.2.3. Eksik kısımların Bütünlenmesi(reintegration)	86
4.2.4.Yenileme, Sağıklaştırma, İşlev Verme (renovation)	87

SONUÇ	.....	89
KAYNAKLAR	.....	92
EKLER	.....	96
EK A: Şekiller	.....	97
EK B: Fotoğraflar	.....	100
EK C: Çizimler	.....	152
ÖZGEÇMİŞ	.....	187

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa No

- Şekil 1** :Eminönü İlçesi Tarihi Yarımada ve Çalışma Alanını gösteren harita
(İ.B.B Tarihi Çevre Koruma Müdürlüğü Arşivi) 16
- Şekil 2** :1980'lere ait Hava Fotoğrafı
(İ.B.B Tarihi Çevre Koruma Müdürlüğü Arşivi) 17
- Şekil 3** : 1914 Tarihli Alman Mavisi Haritası 29
(Dağdelen, İ., Alman Mavileri 1913-1914 I.Dünya Savaşı Öncesi
İstanbul Haritaları, Kütüphane ve Müzeler Md.Yayımları II.cilt, 2006)
- Şekil 4** :Eski Kadastral Pafta (İ.B.B Tarihi Çevre Koruma Müdürlüğü Arşivi) ...30
- Şekil 5** :1/1000 Ölçekli Koruma Amaçlı İmar Planı 31
(İ.B.B Planlama Müdürlüğü Arşivi)
- Şekil 6**:1/1000 Ölçekli Halihazır Harita (İ.B.B Planlama Müdürlüğü Arşivi) 32
- Şekil 7**: Hücre-Hücerat-Oda kavramına örnek Topkapı Saray'ında Odalar 52
(Tanyeli, U., Prof. Doğan KUBAN'a Armağan, "Klasik Dönem Osmanlı
Metropolünde Konutun Reel Tarihi: Bir Standart Saptama Denemesi" s.69)
- Şekil 8**: Topkapı Saray'ında Odalar 52
(Tanyeli, U., Prof. Doğan KUBAN'a Armağan, "Klasik Dönem
Osmanlı Metropolünde Konutun Reel Tarihi: Bir Standart Saptama
Denemesi" s.70)
- Şekil 9** : Taş Odalar'ın Süleymaniye Külliyesi ile ilişkisini gösteren çizim 53
(Tanyeli, U., 1991."Süleymaniye Külliyesi Konusunda Bilinenlere Bir Katkı"
Tarih ve Toplum Dergisi, İletişim Yayınları, sayı:87, İstanbul, syf:29)
- Şekil 10**: Taş Odalar'a ait 1991 yılında alınan rölöveler 54
(Tanyeli, U., Prof. Doğan KUBAN'a Armağan, "Klasik Dönem Osmanlı
Metropolünde Konutun Reel Tarihi: Bir Standart Saptama Denemesi" s.68)
- Şekil 11**: Taş Odalar'a ait restitüsyon önerisi 55
(Tanyeli, U., 1991."Süleymaniye Külliyesi Konusunda Bilinenlere Bir Katkı"
Tarih ve Toplum Dergisi, İletişim Yayınları, sayı:87, İstanbul, syf:32)

Şekil 12: Darülhadis'e ait plan, cephe, kesit çizimi	56
(Tanyeli, U., Prof. Doğan KUBAN'a Armağan, "Klasik Dönem Osmanlı Metropolünde Konutun Reel Tarihi: Bir Standart Saptama Denemesi" s.71)	
Şekil 13: Darülhadis rölöve ve restitüsyonları -plan	57
(Eyüpgiller, K;Özaltın, M., 2007. "Restitüsyon ve Restorasyon" <i>Bir Şaheser Süleymaniye Külliyesi</i> , T.C Kültür Bakanlığı Yayınları, syf:206, Ankara)	
Şekil 14: Darülhadis rölöve ve restitüsyonları -kesit	58
(Eyüpgiller, K;Özaltın, M., a.g.e.syf:208)	
Şekil 15: Darülhadis rölöve ve restitüsyon kesit	59
(Eyüpgiller, K;Özaltın, M., a.g.e. syf:207)	
Şekil 15a: Darülhadis rölöve ve restitüsyon kesit	60
(Eyüpgiller, K;Özaltın, M., a.g.e. syf:207)	
Şekil 15b: Darülhadis rölöve ve restitüsyon kesit	61
(Eyüpgiller, K;Özaltın, M., a.g.e.syf:207)	
Şekil 16: Haliç'ten Süleymaniye Külliyesi Darülhadis görünüşü	62
(Aşkun, İ.Y., 1995. "Süleymaniye Bölgesi'nin İncelenmesi ve Değerlendirilmesi", M.S.Ü, syf:19, İstanbul.)	
Şekil 17 : 1938 tarihli Pervititch Haritası, Taş Odalar	64
(Jacques Pervititch Sigorta Haritalarında İstanbul, AXA OYAK-Tarih Vakfı Yayını)	
Şekil 18: Süleymaniye Su Yolları külliyeye ulaşım şeması	98
(Çeçen, K., 1986, Süleymaniye Su Yolları, İTÜ İnş.Fak.Yayınları, İstanbul)	
Şekil 19: Külliye içinde suyun ulaşım şeması	99
(Çeçen, K., 1986, Süleymaniye Su Yolları, İTÜ İnş.Fak.Yayınları, İstanbul)	

FOTOĞRAF LİSTESİ	<u>Sayfa No</u>
Foto 1: Süleymaniye Caddesi Cephesi	27
Foto 2: Bozdoğan Kemerli Caddesi Cephesi	28
Foto 3: 1970’li yıllara ait Taş Odalar Sokağından fotoğraf	41
(Yenileme Kurulu Arşiv Dosyası)	
Foto 4: 1918 Tarihli Hava Fotoğrafı	64
(İ.B.B Tarihi Çevre Koruma Müdürlüğü Arşiv)	
Foto 5: 1950 sonrası döneme ait Hava Fotoğrafı	65
(Yenileme Kurulu Arşiv Dosyası)	
Foto 6: 1950-1970 arası döneme ait fotoğraf	66
(Yenileme Kurulu Arşiv Dosyası)	
Foto 7: 1950-1970 arası döneme ait fotoğraf	66
(Yenileme Kurulu Arşiv Dosyası)	
Foto 8: 1970’li yıllara ait cephe fotoğrafı	67
(Yenileme Kurulu Arşiv Dosyası)	
Foto 9: 1970’li yıllara ait cephe fotoğrafı	67
(Yenileme Kurulu Arşiv Dosyası)	
Foto 10: Hava Fotoğrafı	101
(İ.B.B Planlama Müdürlüğü Arşivi)	
Foto 11: 1918 Tarihli Hava Fotoğrafı (İ.B.B Planlama Müdürlüğü Arşivi)	102
Foto 12: 1918 Tarihli Hava Fotoğrafı	103
(İ.B.B Planlama Müdürlüğü Arşivi)	
Foto 13: 1950 Öncesi Döneme Ait Hava Fotoğrafı	104
(İ.B.B Planlama Müdürlüğü Dosyası)	
Foto 14: 1950 Tarihli Hava Fotoğrafı	105
(İ.B.B Planlama Müdürlüğü Arşivi)	
Foto 15: 1950 Tarihli Hava Fotoğrafı	106
(İ.B.B Tarihi Çevre Koruma Müdürlüğü Arşivi)	
Foto 16: 1950 sonrası döneme ait Hava Fotoğrafı	107
(İ.B.B Tarihi Çevre Koruma Müdürlüğü Arşivi)	
Foto 17: 1950 sonrası döneme ait Hava Fotoğrafı	108
(İ.B.B Tarihi Çevre Koruma Müdürlüğü Arşivi)	

Foto 18: 1950-1970 arası döneme ait fotoğraf	109
Foto 19: 1970'li yıllara ait fotoğraf	110
(Yenileme Kurulu Arşiv Dosyası)	
Foto 20: 1970'li yıllara ait fotoğraf	111
(İ.B.B Planlama Müdürlüğü Arşivi)	
Foto 21: 1970'li yıllara ait Taş Odalar Sokağından fotoğraf	112
(Yenileme Kurulu Arşiv Dosyası)	
Foto 22: 1970'li yıllara ait Taş Odalar Sokağından fotoğraf	112
(Yenileme Kurulu Arşiv Dosyası)	
Foto 23: 1970'li yıllara ait Taş Odalar Sokağından fotoğraf	113
(Yenileme Kurulu Arşiv Dosyası)	
Foto 24: 1980'li yıllara ait cephe fotoğrafı	113
(Yenileme Kurulu Arşiv Dosyası)	
Foto 25: Anıtlar Kurulu Arşiv Dosyası Envanter Fişi1	114
(Yenileme Kurulu Arşiv Dosyası)	
Foto 26: Anıtlar Kurulu Arşiv Dosyası Envanter Fişi2	115
(Yenileme Kurulu Arşiv Dosyası)	
Foto 27 Envanter fişi	116
(İ.B.B Planlama Müdürlüğü Arşivi)	
Foto 28: Bozdoğan Kemerli Caddesi	117
Foto 29: Bozdoğan Kemerli ve köşe16 parsel	117
Foto 30: 16 parsel güney duvarı	118
Foto 31: Su terazisi	118
Foto 32: Su terazisi	119
Foto 33: Su terazisi	119
Foto 34: Süleymaniye Caddesi Cephesi	120
Foto 34a: 24-25-26-27 parsel cephesi	120
Foto 35: Bozdoğan Kemerli Caddesi'nden bakış	120
Foto 36: Süleymaniye Caddesinden bakış	121
Foto 37: Süleymaniye Caddesinden bakış	121
Foto 38: Taş Odalar Sokağından bakış	122
Foto 39: Taş Odalar Sokağından bakış	122
Foto 40: Taş Odalar Sokağından bakış	122

Foto 41: 18 No'lu parsel iç mekan	123
Foto 42: 18 No'lu parsel galeri katı	123
Foto 43: 18 parsel için 1970'lerden fotoğraf (Yenileme Kurulu Arşiv Dosyası)	124
Foto 44: 19 No'lu parsel cephe fotoğrafı	124
Foto 45: 19 No'lu parsel iç görünüş	125
Foto 46: 19 No'lu parsel üst kat pencere	125
Foto 47: 20 No'lu parsel iç görünüş	126
Foto 48: 20 No'lu parsel iç görünüş	126
Foto 49: 20 No'lu parsel cephe	127
Foto 50: 20 No'lu parsel üst kat	127
Foto 51: 21 No'lu parsel iç görünüş	128
Foto 52: 21 No'lu parsel cephe fotoğrafı	128
Foto 53: 21 No'lu parsel cephe	129
Foto 54: 21 No'lu parsel üst kat	129
Foto 55: 21 No'lu parsel üst kat	130
Foto 56: 22 No'lu parsel iç görünüş	130
Foto 57: 22 No'lu parsel iç görünüş	131
Foto 58: 22 No'lu parsel cephe	131
Foto 59: Bozdoğan Kemeri Caddesi cephe eski fotoğraf	132
Foto 60: 22 No'lu parsel cephe üst kat yoğun bitkilendirme	132
Foto 61: 23 No'lu parsel merdiven	133
Foto 62: 23 No'lu parsel iç görünüş	133
Foto 63: 23 No'lu parsel cephe	134
Foto 64: 23 No'lu parsel üst kat	134
Foto 65: 23 No'lu parsel üst kat	135
Foto 66: 24 No'lu parsel cephe	135
Foto 67: 24 No'lu parsel iç mekan	136
Foto 68: 24 No'lu parsel sonradan açılan kapı boşluğu	136
Foto 69: 24 No'lu parsel üst kat pencere boşluğu	137
Foto 70: 24-25 parsel arası üst kat ocak nişi	137
Foto 71: 25 No'lu parsel cephe	137
Foto 72: 25 No'lu parsel iç mekan	138
Foto 73: 26 No'lu parsel cephe	138

Foto 74: 26 No'lu parsel iç mekan	139
Foto 75: 26 No'lu parsel iç mekan	139
Foto 76: 27 No'lu parsel iç mekan	140
Foto 77: 27 No'lu parsel cephe	140
Foto 78: 27 No'lu parsel iç mekan	141
Foto 79: 27-28 parsel arası üst kot	141
Foto 80: 27-28 parsel arası üst kot	142
Foto 81: Süleymaniye Caddesi 1 parsel yönünden bakış	142
Foto 82: 1 parsel cephesinde kirpi saçak hizasında su yolu künkler	143
Foto 83: Süleymaniye Caddesi 1 parsel cephesinde bozulmalar	143
Foto 84: 1 parsel cephesinde taş yapısında kararmalar, bitkilenme	144
Foto 85: Süleymaniye Caddesi 2,3,4 parsel cephesi	144
Foto 86: Taş duvar yapısında strüktürel bozulma	145
Foto 87: Duvar yüzeyinde deformasyonlar, kararmalar, bitkilenme	145
Foto 88: 3 parsel cephesinde kararmalar, yapısal bozulma, bitkilenme	146
Foto 89: Süleymaniye Caddesi 3-4 parsel cephesi	146
Foto 90: Süleymaniye Caddesi 6 parsel cephesi	147
Foto 91: Süleymaniye Caddesi 7 parsel cephesinde bozulmalar	147
Foto 92: Süleymaniye Caddesi 24-25-26-27 parsel cephesi	148
Foto 93: Süleymaniye Caddesi 27 parsel cephesi	148
Foto 94: Süleymaniye Caddesi 26 parsel cephesi	149
Foto 95: Süleymaniye Caddesi 26 parsel cephesi üst kot	149
Foto 96: Süleymaniye Caddesi 24-25 parsel cephesi	150
Foto 97: Süleymaniye Caddesi ve Bozdoğan Kemerli Caddesi köşesi	150
Foto 98: Bozdoğan Kemerli Caddesi cephesi	151
Foto 99 : Bozdoğan Kemerli, 16,18,19 parsel cepheleri	151
Foto 100 : Bozdoğan Kemerli Caddesi 16 parsel girişi	152
Foto 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99,100 (B.KIRMACI kişisel arşivi)	

ÖZET

Kent bütünü içinde tekil yapıların korunması bütünün korunması amacına yönelik bir adım olmakla birlikte, tekil yapıların koruma sorunuyla karşı karşıya kalmaları kentsel koruma adına bütünlüğü bozan durum oluşturmaktadır. Yapının niteliği ve bulunduğu çevre kentsel anlamda değerli ise bu durum daha da önemli bir hal almaktadır.

Süleymaniye Külliyesine çok yakın bir mesafede, Bozdoğan Kemerli Caddesi Süleymaniye Caddesi ve Taş Odalar Sokak tarafından çevrelenen, Süleymaniye Külliyesi vakfiyesinde bulunan, mimari ve teknik özellikleriyle bakımsızlık ve dış etkilere rağmen ayakta kalmayı başarabilmiş “Taş Odalar”ın korunması ve çevresel özelliklerinden dolayı işlevlendirilerek yaşatılması gerekmektedir.

Süleymaniye Taş Odalar, maksem, dükkanlar, kiralık odalar ve su yolundan oluşan dörtlü işlevi bir araya getiren kompleks bir yapıdır. Ayrıca Süleymaniye Külliyesi’ni planlama sürecinde, çevresel dokunun gelişimini etkileyen, kentsel planlama anlayışıyla yapılmış bir yapı olması nedeniyle mimari bir önemi vardır. Geleneksel külliye planlaması anlayışında, genellikle bir yapı topluluğunu çevresindeki kentsel dokudan bağımsız olarak tasarlama ilkesi, “Taş Odalar” örneğinde aşılmıştır. Külliye, içerdiği yapılar arasındaki bir düzen bağlantı sistemi olmaktan öteye götürüp, çevresindeki kent parçasının gelişimi için bir yönlendirici görevi üstlenmiştir. Taş Odaların önündeki Süleymaniye Caddesi diye anılan ulaşım eksenini, suyunu külliyeye ulaştırma amacıyla planlama anlayışı içinde açılan bir ulaşım eksenidir. Ayrıca pek çok vakıf kaydında gelir getirmesi amacıyla yapılmış konut olarak kiralanmış oda dizilerinin bir temsilcisi olarak, bugün ayakta kalabilen tek örnek olması nedeniyle, barınma kültürü konusunda önemli bir belgedir. “ Taş Odalar” diye bilinen su kemeri-dükkan-kiralık oda kompleksinin başlangıcı olan Bozdoğan Kemerinin bitim noktasındaki maksemde, su terazisi yöntemiyle suyun yükseltilmesi sağlanarak, “Taş Odalar” beden duvarı üzerindeki künklerle külliye kadar suyun iletilmesi sağlanmıştır. Arazideki eğimin olanaklarını kullanarak Süleymaniye Caddesi’ne bakan cephede kiralık odalar, üst kotta ise Taş odalar Sokakta konutlar yer almaktadır.

Süleymaniye Camii inşaatı sırasında işçilerin kalması için yapıldığı öne sürülen yapı, sonraki dönemlerde barınma amaçlı kiralık odalar olarak kullanılmıştır. Çeşitli dönemlerde yapıya birçok niteliksiz ek uygulanmış ve yapının orijinal hali zarar görmüş, zaman içerisinde niteliksiz ekler yok olmuştur. Zamana ve kullanıma bağlı oluşan hasarlar ve bakımsızlık yapıda büyük ölçüde bozulmaya neden olmuştur. İstanbul Üniversitesi ve Esnaf Hastanesi tarafından yapılan muhdes yapılar günümüzde mevcuttur.

İstanbul Üniversitesi'ne yakınlığıyla eğitim bölgesinin merkezindeki yapıya Koruma Planında sosyal-kültürel alan işlevi verilmiştir. Süleymaniye bölgesinde birçok araştırma ve çalışma yapılmış olmasına rağmen "Taş Odalar" bugüne dek yeterince tanıtılmamış bir yapıdır. 17.11.2006 tarihli İstanbul Büyükşehir Belediye Meclisi Kararı ile Tarihi Çevre Koruma Müdürlüğü tarafından yürütülen Süleymaniye Yenileme Alanı Projesi kapsamında değerlendirilecek yapılar arasına alınarak, bölge bütününde yürütülen çalışmalara katılmıştır.

Bu güncel gelişmelerin de etkisi ile "Taş Odalar"ın özgün durumu ve zaman içinde geçirdiği değişimler, yapının sağladığı verilere, görsel ve yazılı belgelere dayanılarak belirlenmiş, restorasyon projesinde sosyal içerikli işlevlerle yapının yaşatılması için öneri geliştirilmiş, yapının korunmasını sağlamak, öneri yaklaşımlar doğrultusunda benzer yapılara örnek sunmak amaçlanmıştır.

SUMMARY

Protection of single structures is the first step towards the protection of a whole city environment. However, to protect single structures are also affecting the completeness of the whole city protection and thus becoming a problem. More, this is becoming a vital situation where the structure's qualifications and its surrounding environment are in a valuable area.

The "Taş Odalar" is located at a very close range to Süleymaniye Complex, surrounded by Süleymaniye and Taş Odalar Streets. It is an original part of the Süleymaniye Complex Foundation, unique with its architectural and technical specifications. To contrast to the lack of care and external effects, the structure was able to stand up to day. It is an evidence of Ottoman Architecture to be protected.

This structure is unique because of assembling fountain, stores, rental rooms and water way and about planning of complex of buildings adjacent to a mosque which is affecting environmental structure and built with mentality of urban planning. In traditional meaning, mentality of complex of buildings adjacent to a mosque, different from general design principle is designing a structure colony independent from urban structure changed with example of "Taş Odalar". Firstly in urban planning mentality, complex of buildings adjacent to a mosque diversified from system of connection to redirecting for development of which is around a part of the city. (Süleymaniye Street is an axial transportation way from water way to complex of buildings adjacent to a mosque.) Furthermore, rental rooms which is built for supplying income for charitable foundation like Taş Odalar which is only example about sheltering culture.

This water arc-shop-rented room complex "Taş Odalar" starts with fountain at the end of the Bozdoğan Acqueduct. With the help of slope the side of the Süleymaniye Str. Rented rooms and Taş oda houses are on the higher elevation.

The structure is thought to provide a shelter to the workers of the construction of Süleymaniye Mosque and it was used as rented rooms later on. In the next periods, many unqualified additions were constructed, thus harming the original. Those unqualified additions were disappeared during the time. Structure was damaged with wrong applications and due to the fact of unprotection and environmental affects. It is under effect with the additional useless constructions of Istanbul University and Esnaf Hospital.

Although there has been many research and work in the Süleymaniye District, the “Taş Odalar” (Stone Rooms) are untouched and have never ever been introduced until today. The structure has been evaluated under the Süleymaniye Renewal Area Project of Istanbul Historical Sites Protection and gathered with the other projects in the region.

The structure was evaluated as a social-cultural area in the Protection Plan with its close position to the education centre, Istanbul University. Functions are proposed under social content in the restoration project.

In this thesis the original and the change of “Taş Odalar” within time has been determined according to the information gathered from the structure, visual and written documents. In the restitution and reconstruction projects, it is aimed to present a sample work for the protection of such unique structures.

Amaç

Süleymaniye Külliyesinin bir parçası olan Taş Odalar, Süleymaniye Caddesi ile Bozdoğan Kemerli Caddesi ve Taş Odalar Sokak arasında yer almaktadır. Mimari ve teknik özellikleriyle birebir örneğine rastlanmayan yapı, bakımsızlık ve dış etkilere rağmen ayakta kalmayı başarmıştır.

Süleymaniye Camii'nin inşaatı sırasında yapıldığı öne sürülen Taş Odalar, dörtlü işlevi bir araya getiren (su kemerli, dükkanlar, kiralık odalar, su yolu) Osmanlı Dönemi mimarisine ait önemli bir belgedir. Bozdoğan Kemerli'nin son noktası Taş Odaların son hücrelerinde bir maksemle son bulur. Su terazisi ile yükseltilecek su Taş Odalar beden duvarı üzerinden Süleymaniye Külliyesi'ne iletilir. Alt katta dükkanlar, üst katta barınma amaçlı kullanılan kiralık odalar ve külliyyeye su taşıyan sistemin bir parçası olan yapı sosyal amaçlı hizmet eden korunması gerekli kültür varlığıdır.

Süleymaniye Bölgesinde birçok çalışma yapılmış olmasına rağmen Taş Odalar bugüne kadar tanıtılmamış bir yapıdır. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Tarihi Çevre Koruma Müdürlüğü tarafından yürütülmekte olan Süleymaniye Yenileme Alanı projesi kapsamında değerlendirilecek yapılar arasında bölge bütünündeki çalışmalara dahil edilmiştir. Koruma Planında Kültürel Tesis Alanı olarak görülen alanda sosyal içerikli işlevlendirme ve yapının korunması amaçlanmaktadır.

Korunması gereken bir yapı olan Taş Odalar'ın belge niteliğinde korunmasını sağlamak, sosyal içerikli program çerçevesinde yaşamasını sağlamak amacıyla tez konusu olarak seçilmiştir. İstanbul Üniversitesi binaları arasında kalan Taş Odalar, öğrencilerin çok yoğun olduğu, kültürel ve mekansal birçok ihtiyaca cevap verebilecek bir konumdadır. Eğitimle bağlantılı uygun kullanım olasılıklarının araştırılmasıyla, yapıya uygun işlev belirlemek ve bunun için yapılması gereken müdahaleleri saptamak tezin amacıdır. Bunun yanı sıra özgün detay ve malzemeyi korumak için gerekli müdahale tiplerini belirleyerek, yapının sahip olduğu tarihi ve estetik değerleri gelecek nesillere aktarmak da öncelikli hedef olarak belirlenmiştir.

Kapsam ve Yöntem

Çalışma Taş Odalar'ın bugünkü durumunu belgeleyen rölöve, özgün halini ve değişimi gösteren restitüsyon, önerilen yeni işlev doğrultusunda yapılacak teknik müdahaleleri açıklayan restorasyon projelerinin hazırlanmasını kapsamaktadır.

Yapıya ait görsel ve yazılı belgeler toplanmış çeşitli dönemlerde geçirdiği değişim izlenmiştir. Yapı niteliksiz birçok uygulamaya ve eklere maruz kalmış, orijinal yapısı bozulmuştur.1930'lu yıllarda üst kattaki oda dizisinin bozulduğu, niteliksiz konutlar yapıldığı, ancak 1960'larda bu konutların da ortadan kalktığı görülmüştür. Bütün bu uygulamalar sonrasında en aydınlatıcı belgeler 1970'li yıllara ait olup, bu dönemde bütün eklerin ortadan kalktığı, müdahaleler sonrasında yapının büyük zarar gördüğü belirlenmiştir. Üst örtünün olmaması nedeniyle dış etkilerden zarar gören yapı beden duvarı ve alt kattaki dükkanlardan ibarettir. Üst kattaki odalar çok büyük oranda yok olmuştur. Günümüzde harabe durumda bekleyen yapı İstanbul Üniversitesi, Esnaf Hastanesi ve başka yapıların işgali altındadır.

Bakımsızlıktan ve dış etkilerden dolayı harap durumda bulunan yapının mevcut durum tesbiti yapılmıştır. Yapının sağladığı veriler, görsel ve yazılı belgelerle desteklenerek dönem restitüsyon önerileri çizilerek yapının değişimi izlenmiştir. Yapıya ait en eski fotoğraflar 1918'lere ait olup, 1970'ler en çok belge bulunan dönemi olduğu için bu dönem referans alınmıştır. 1960'lardaki ve 1980'lerdeki durumuna ilişkin fotoğraflar yapının değişimini göstermektedir. Üç farklı döneme ait restitüsyon önerisinde yapıdaki dönüşüm izlenebilmektedir.

Son aşamada bölgenin ihtiyaçları doğrultusunda, Taş Odalar'ın mekansal verilerini ve orijinal yapısını bozmayacak, kültürel işlevler belirlenmiş, yapının yeni işleve uyarlanması için gerekli müdahale tipleri araştırılarak özgün malzeme ve detayı koruyacak müdahale tipleri belirlenmiştir. Öneri restorasyon projesinin benzer yapıların dönüşümünde örnek teşkil etmesi amaçlanmaktadır.

1.BÖLÜM:

“TAŞ ODALAR” TANIMI, TARİHSEL SÜREÇ İÇİNDE GELİŞİMİ

1.1. “TAŞ ODA” Tanımı

1.1.1. “Taş Oda” Kavramı

Osmanlı mimarlığında “Oda” kavramı çok geniş bir tanım olmakla birlikte, mekansal birimlerden en küçük birimi ifade eden, hizmet ettiği kullanıcı grubuna (yeniçeri odası, acemioğlanlar odası vs.), kullanım amacına (has oda, hazine odası, baş oda vs.), “oda”nın yapım biçimine(sıra odalar vs.), kullanılan malzemeye göre(taş odalar vs.) gibi değişik adlar alan mekansal bir terimdir.

Osmanlı Tarih Deyimleri Sözlüğü’nde “Oda” kavramı: *“Yeniçeri kışlalarına verilen addır. Her orta ve bölüğün birer odası olduğu gibi acemioğlanlarında ayrı odaları vardı. Yeniçerilerin yeni odaları Aksaray’da, eski odaları da Şehzadebaşı’nda idi. Acemioğlanların odaları ise Şehzadebaşı ile Vezneciler arasında ve Yeniçeri’lerin eski odalarının yanındaydı. Odalar: Yeniçerilerin oturdukları kışlalar hakkında kullanılır bir tabirdir. İstanbul’da yeni ve eski odalar adlarıyla iki kışla vardı. Yeni odalar Aksaray civarında, Eski odalar Şehzade başında idi. İkinci Mahmut devrinde Yeniçeri ocağının kaldırılması sırasında yanmış ve yıktırılmıştır”*¹ şeklinde ifade edilmiştir.

Bir başka kaynakta ise “Oda” kavramı: *“İstanbul’da yeniçeriliğin kaldırılmasından önce kapıkulu ocaklarına bağlı birliklerin bölük ve birlik düzeyinde yerleştikleri kışla ve koğuşlara (eski odalar, yeni odalar), kent içinde ise taşradan çalışmaya gelenlerin yerleştikleri hanlara, iş yerindeki tek gözlü yerlere(bekar odaları), sarayda da Enderunun sınıflarına (büyük oda, küçük oda) deniyordu. Yine kentin kenar semtlerine çıkmaz bir sokağın iki yanındaki tek gözlü ev topluluklarına bey odaları, bağ odaları, selatin odaları, sultan odaları vb. adlar verilmekteydi. Bunlar eski İstanbul’un bir tür gecekonduları olup, taşradan gelen ve muhtelif işlerde çalışan aileler buralarda barınmaktaydı”*² şeklinde ifade edilmiştir.

Çalışma konumuz olan “Süleymaniye 574 ada Taş Odalar”, “Oda” kavramının alt başlıklarından olan “Taş Odalar” a ait bir örnektir. Kagir yapılar olduğu için verilen

¹ Pakalın, M.Z., 1993. Osmanlı Tarih Deyimleri Sözlüğü, Cilt II, syf:714.

² İlhan, T., 1995, İstanbul Ansiklopedisi , Cilt 8, syf:339.

“Taş Odalar” tanımı kendi içinde de gruplaşmaktadır. Saklama mekanları ve barınma mekanları olarak iki gruba ayrılmaktadır.

“Saklama mekanları” olarak kullanılan taş odalar, saklama, depolama gereksinimi sonucu ilkçağdan bu yana ortaya çıkan, fiziksel bir gereksinim olarak süregelen, farklı yaşam alanlarında farklı şekillerde çözümlerle mekansallaşan bir yapı tipolojisi kavramıdır.

Sosyal, ekonomik, kültürel farklı durumlar karşısında farklılık gösteren saklama işlevi, geleneksel konut mimarisinde evden, yalı ve konaklara, daha büyük ölçekte saraya kadar farklı mekanlarda değişik şekillerde çözümlenmiştir

Geleneksel konutta saklama mekanı olarak kısa süreli depolamalar için oda içi dolaplar, uzun süreli depolamalar için konutların genellikle ilk katlarında kiler, depo gibi hacimler kullanılırken, yalılarda büyük ölçekli yapılarda, saraylarda “taş oda” denilen, ana kütlede bağımsız, genellikle yapının bahçesinde çözümlenen, eşyaların saklanması ve yangına karşı korunması amacıyla, kagir depo mekanları kullanılmıştır.

Sedat Hakkı Eldem’in ifadesi ile; “*Toplumsal yaşam içinde ekonomik, sosyal, kültürel içerikli farklılıklar konutlarda saklama eyleminin biçimlenmesini etkilemiştir. Yapıya ait taş odanın plan şeması, büyüklüğü, konumu, yapı sahibinin durumuna göre değişiklik göstermektedir. Konutun mekansal zenginliği ve ek donanımları yapı sahibinin sosyal statüsü, devlet içindeki önemi hakkında fikir vermektedir. Mutfak, ahır, seyis odaları, arabalık, samanlık, fırın, hademe odaları bahçede yer alır, ayrıca -her konağın büyüklüğüne göre- kendisine ait camisi, dua odası, meşkhanesi ve taş odası olurdu*”.³ denilmektedir.

“Barınma mekanı” olarak kullanılan “taş odalar” ise barınma standartlarının en alt basamağını oluşturmaktadır. Gündelik yaşam içinde barınma standartları “oda”dan “saray”a kadar uzayan bir aralıkta değişmektedir.

“Oda”ların mekansal verileri ve kullanıcılarına ait elde edilen bilgiler ve belgeler, 18.yy öncesi için çok tanımlı olmamaktadır. Barınma kültürünün gelişim aşamalarını incelemek için o döneme inmek, gündelik yaşam kriterleri hakkında

---

³ Eldem, S. H., 1986, Türk Evi Osmanlı Dönemi II, Türkiye Anıt ve Çevre Değerlerini Koruma Vakfı, syf:32

detaylı bilgi edinmek, o döneme ait az sayıda örnek kalmasından ve ev içi mahremiyetinden dolayı zorlaşmaktadır.

Görsel kaynakların azlığı nedeniyle gündelik yaşama ilişkin mimari şekillenme resmi kayıtların olduğu vakfiyeler, Vakıf Tahrir Defterleri, Vakıf Muhasebe Kayıtları, Divan-ı Hümayun yazışmaları gibi kaynaklardan öğrenilmektedir.

1.1.2. Fiziksel ve Sosyal Nitelikleri

Odalara ilişkin fiziksel ve sosyal nitelikleri belirlemede “oda”ların mekansal verilerinin ve kullanıcı grubunun sosyal özelliklerinin bilinmesi yardımcı olacaktır.

Fiziksel nitelikler için, barınma kültürüne ilişkin tipoloji araştırmasında genel olarak karşımıza ev, beyt hane terimlerinin oda terimi yerine kullanıldığını, odaları içeren konut ünitesine genel bir ad verilmeye çalışılmadığı, çok büyük konut yapılarına menzil dendiği görülmektedir. Kavramsal gelişim şeması ev, beyt, hane, hücre, hücerat, oda kavramlarıyla ifade edilmektedir. En küçük birim “hücerat” denen odalardır. Hücre çoğul biçimiyle hücerat ya da “oda” Osmanlı barınma kültüründe konutun en alt basamağını oluşturmaktadır.

Uğur Tanyeli'nin ifadesi ile *“Kaynaklardan ve eldeki çok az sayıdaki örnekten, “hücerat” ya da “odalar” denen bu konutların kiralanan amacıyla, genellikle tek katlı olarak ve eşboyutlu, eşbiçimli tekil elemanları içeren diziler halinde inşa ettirilmiş oldukları sonucuna varılıyor. Bunların ne nitelikte bir barınma standardı tanımladıkları ise vakfiyelerde, açıkça görülen ortak tuvalet kullanımından da anlaşılmaktadır. Eldeki örnekler veri alınrsa bir evle bütünleşik yada tekil örneklerin dışında, hücrelerin genel olarak tek katlı küçük kagir odalar dizisi olduğu söylenebilir. Fakat salt metinsel verilere yaslanarak iki katlı ve karşılıklı iki dizi oluşturan komplekslerin var olduğu da farkedilebiliyor. Öte yandan hüceratın hangi kentli grubuna hizmet ettiği yüzde yüz saptanamıyor. Ancak bunların yalnızca küçük bir kesiminin bekar barınağı olduğu anlaşılmaktadır. Hüceratın kolektif bir aile barınağı olduğunu ve Osmanlı standartları çerçevesinde bir toplu konut türü olarak kabul etmek gerekecektir. Kimi Osmanlı belgeleri açık biçimde aileler için inşa edilmiş oda dizilerinden söz ederek bu iddiayı doğrular”⁴* denilmektedir.

---

⁴ Tanyeli, U., “Klasik Dönem Osmanlı Metropolünde Konutun Reel Tarihi: Bir Standart Saptama Denemesi” Prof. Doğan KUBAN'a Armağan, s.60

Sosyal niteliklere ilişkin değerlendirmede, Osmanlı toplumunun değişik katmanlardan oluştuğunu, farklı sosyal statüleri hitap eden mekanların yaşam standardı olarak farklılık gösterdiğini söyleyebiliriz. Aile ve mahalle yaşamına katılmadan soyutlanmış bekar erkeklerden oluşan kırsal ve kentsel grupların, kendi içlerindeki sosyal statüye göre belirlenen bir yaşam standardı mevcuttur. En üst katmanlardan sayılabilecek saray görevlileri Topkapı Saray'ı üçüncü avlu içindeki "odalar"da kalmaktadır. Toplumdaki diğer bir grup olan yeniçeriler "Yeniçeri Odaları"nda, bekar grup genellikle ticaret bölgesi yakınında kendilerine ait bir sisteminin olduğu odalarda kalmaktadır.

Barınma kültürüne ilişkin "oda"lar incelendiğinde, toplumdaki bir diğer grup olan tıp öğrencilerinin, Süleymaniye vakfiyesinde adı geçen Darüşşifanın altındaki odalarda⁵ kaldığı bilinmektedir. Bu odalar tonozla örtülü koğuş benzeri mekanlardır. Ayrıca Z.Nayır(Ahunbay'ın) vakıf defterlerinde çıktığı halde külliyeinin saptanamayan parçası olarak nitelendirdiğı "Suyolu üzerindeki odalar" ifadesi barınma kültürünün bir parçası olan oda kavramının bir diğer örneğidir.⁶

K.E. Kürkçüoğlu Süleymaniye Vakfiyesi'nde "Süleymaniye Külliyesi'ne ait olduğu halde bugüne dek tanımlanıp tanıtılmamış bir yapı henüz kısmen ayakta durmaktadır. Bu yapıyı vakfiye suyolunun altında dükkanlar ve üzerinde odalar" şeklinde tanımlamaktadır.⁷ Bu ifadelerin Taş Odalar'ı tanımladığı anlaşılmaktadır.

Nursel Onat'a ait "Taş Odalar Süleymaniye Camii inşaatı sırasında işçilerin yatma görevini de görmüştür."⁸ ifadesi Süleymaniye su tesislerinin anlatıldığı "bu suyolunun bitiş tarihinin Süleymaniye Camisinin bitiş tarihinden önce olması gerekir." fikrini desteklemektedir.⁹ Külliyeeye gelecek su sisteminin tamamlanmış olması ve caminin açılması için Taş Odalar üzerinden gelecek su yolunun tamamlanmış olması gerekmektedir. Bu nedenle Taş Odalar'ın cami açılışından önce yapılmış olması, işçilerin barınması için kullanılması muhtemeldir.

⁵ Kürkçüoğlu, K.E., 1962. Süleymaniye Vakfiyesi, s.27 özgün yazmada s.59 Ankara,

⁶ Tanyeli, U., 1991. Süleymaniye Külliyesi Konusunda Bilinenlere Bir Katkı, *Tarih ve Toplum Dergisi*, İletişim Yayınları, İstanbul, syf:28

⁷ Tanyeli, U., a.g.e., syf:28

⁸ Onat N., 1995. "Süleymaniye Camii Konumunun Analizi ve Şehre bağlantısının Kurulmasında Bir Tasarım Önerisi, İstanbul, syf.91

⁹ Çeçen, K., 1988, "Mimarbaşı Koca Sinan Yaşadığı Çağ ve Eserleri" Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, syf:448, İstanbul.

*Odalardan zemini çini tuğla ile döşenmiş içerisi de peyke veya sedirli olup kapıları mermer direklerle süslenmişti. Yeniçeri odaları ahşap olarak yapıldığından buraları İstanbulda'ki yangınlardan dolayı zaman zaman pek azı kurtulmak suretiyle yanmıştır.*¹⁰ ifadelerinde yeniçeri odalarının fiziksel nitelikleri hakkında bilgi vermektedir.

Eski Odalar'a ait yeniden yapım için çizilen projeden bahseden U.Tanyeli, projeye göre yapının tek katlı olarak düzenlendiğini, her biri küçük avlulu, helalı ve önü sundurmalı birimler, sokak benzeri açık koridorun iki tarafına yerleştirildiğini ifade ederek mekansal bilgi vermektedir.¹¹

Odalarda yaşayan ailelerin özel yaşamının sınırları değişkendir. Osmanlı aile yaşamının içe dönük, mahremiyet gerektiren gündelik yaşamı, odalarda yaşayan aileler için geçerli olmayıp, ortak kullanım zorunluluğu, mekansal birliktelik, sosyal ilişkileri ve dışadönük olmayı gerektirir. Aile yaşamında özel alan, ve içedönük yaşam, odalarda yaşayan gelir düzeyi düşük insanlar için lüks bir durumdur.

*“Bu tür konutlarda barınan çok geniş bir kentli mülksüz kitlenin bulunduğunu düşünmek yanlış olmaz. Edirne örneğinde bu tür bazı odalarda barınanların vergiden muaf(avarızdan ve tekalif-i örfiyeden muaf) oldukları görülüyor. Demek ki, vergi bile veremeyecek düzeyde bir gelir durumuyla yüzyüzeyiz.”*¹² Odalarda yaşayan aileler için kullanılan bu ifadeler kullanıcı grubunun sosyal nitelikleri hakkında bilgi vermektedir.

1.2. Tarihçe

1.2.1. Semtin Tarihi Gelişimi

Süleymaniye Bölgesinin tarihsel gelişimine baktığımızda pek çok döneme ait katmanları üzerinde taşıdığını, fiziksel ve sosyal verileri ile bu katmanların izlerini kısmen de olsa koruduğunu söyleyebiliriz. Bu gelişim içinde Roma, Bizans, Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti dönemini ana başlıklar içinde sıralayabiliriz.

Süleymaniye Bölgesi ; *“Süleymaniye Camii ve Külliyesi'nin çevresinde, İstanbul'un üçüncü tepesinde, adını külliyyeden alan tarihi semttir. İdari olarak,*

¹⁰ Pakalın, M.Z., a.g.e., syf:715

¹¹ Tanyeli, U., Prof. Doğan KUBAN'a Armağan, “Klasik Dönem Osmanlı Metropolünde Konutun Reel Tarihi: Bir Standart Saptama Denemesi” s.65

¹² Tanyeli, U., a.g.e., syf:67

Eminönü İlçesi'nin bir mahallesi. Kuzeyde Demirtaş, kuzeybatıda Hoca Gıyasettin, Batıda Molla Hüsrev, Güneyde Beyazıt, Doğuda Mercan mahalleleriyle çevrilidir."¹³ şeklinde tanımlanmıştır.

Bölgenin gelişimi incelendiğinde Roma Döneminde birçok imar faaliyetinin başladığı öğrenilmektedir. "364-378 yılları arasında Roma İmparatoru Valens, bölgede büyük bir su kemeri (Bozdoğan Su Kemeri), pek çok hamam, sarnıç yaptırmıştır. Daha sonraki 379-395 yılları arasında da Theodosius I, Mese Caddesi yani bugünkü Divanyolu boyunca yeni bir forum açtırdı. Forum Tauri olarak bilinen forum Constantinus I'in forumunun yaklaşık 700-800 metre batısında kalmaktadır. Bugünkü Süleymaniye ve Beyazıt Bölgelerini kapsayan alanlar; Theodosius II döneminden bir topoğrafya belgesi olan Notitia Urbis Constantinopolitancae'de Constantinusurları içinde olan on iki bölgeden altıncısı Forum Theodosi veya Forum Tauri'dir. Roma döneminde açılmış olan ana arterler boyunca devam eden meydanlar Bizans şehirlerinde de büyük önemlerini sürdürmüşler ve güçlendirmişlerdir." ¹⁴

Bizans İmparatorluğu döneminde bölgenin gelişimi devam etmiştir. Septimus Severus, Konstantin, I.Theodosius, İmparator Jüstinyen dönemlerinde yoğun bir imar faaliyeti içinde anıtsal yapılar, ana arterler ve meydanlar, Haliç Surları, Haliç'e ilk köprü'nün yapılması tamamlanmıştır.¹⁵

Osmanlı Dönemi'ni ele aldığımızda, mimari yapılaşmanın işlevsel olarak Roma ve Bizans dönemlerinden farklılaştığı, toplanma yeri olarak forumların yerini camiler ve külliyelerin aldığı görülmektedir. Bölgedeki en büyük örneği Süleymaniye Külliyesi 'dir.

"Semt 16. yy'ın ortalarından itibaren, 1557'de tamamlanan Süleymaniye Külliyesi'nin adıyla anılmaya başlanmış ve şehrin, daha eski olan Fatih'ten sonraki ulema semti olarak, kısa sürede İstanbul'un en önemli semtlerinden biri haline gelmiştir.

Semte adını ve özelliğini kazandıran yapılar kompleksi, kuşkusuz, cami, her kademedeki mektepler, medreseler, darülhadis, darüşşifa, darülkurra, imaret ,

¹³ Kuban, D., 1994, 'Süleymaniye" maddesi, Düünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Cilt.7, İstanbul.

¹⁴ Saruhan, D., 1995, Süleymaniye Bölgesinin İncelenmesi ve Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi M.S.Ü.syf:25

¹⁵ İst. B.Ş.B. Şehir Planlama Müdürlüğü, 1995. 1/50000 Ölçekli İstanbul Metropolitan Alan Alt Bölge Nazım Plan Raporu, sf:27, İstanbul.

hamam kervansaray-tabhane, arasta, çarşı bütünlüğünden oluşan Süleymaniye Külliyesi'dir. Semtın çeşitli şehırsel işlevleri de buna göre belirlenmiş; okul ve medreselerle eğitim ön plana geçmiş; semt bir ulema semti olarak gelişmiştir."¹⁶

Hale Tokay'ın ifadesi ile "Bu dönemlerde yapılan külliyeler, genelde geometrik akslar çerçevesinde planlanmıştır ve bununla birlikte şehrin dokusunda da değişiklikler meydana gelmiştir.

Külliyeler Osmanlı şehirciliğinin temelini oluşturduğu gibi kendi çevrelerinde yer alan sokakların ve mahallelerin oluşum şemasını tayin etmiştir." Buna en iyi örnek Süleymaniye Külliyesidir (1550-1557). Külliye şehrin genel görüntüsü ve genel yapısı içinde önemli bir yere oturtulmuştur.¹⁷

*" 1477 ile 1535 yılları arasında Süleymaniye Bölgesindeki konut yerleşiminde çok büyük artışlar olmuş, hane sayısı 5-6 kat artış göstermiştir. Bu nüfus artışıyla beraber pek çok olgu ortaya çıkmıştır. Bunların başında konut gruplaşması ve mahalleleşmenin ortaya çıkışıdır."*¹⁸ Bölgedeki konut artışı devam etmiş, Osmanlı İmparatorluğu'nun en büyük devrinin simgesi sayılan Süleymaniye Külliyesi, çevresindeki dokuyu değiştirmiş, konut yoğunlaşmasını arttırarak Haliç'e doğru yönelen yeni bir doku ve siluet ortaya çıkarmıştır. 16. yüzyılın sonlarına doğru bölgedeki doku değişimi tamamen kendini göstermiştir.

Oktay Aslanapa'nın ifadesi ile "*Fatih'ten sonra ikinci büyük üniversite olarak kurulan 18 ayrı bina halindeki külliye, tek kat pencereli bir dış avlu içine alınan cami çevresinde Haliç'e bakan tepenin teraslarına ideal bir değerlendirme ve şehircilik anlayışı ile yerleştirilmiştir.*"¹⁹

18 ayrı binadan oluşan Külliye yapıları organik olarak topoğrafyaya yayılmış olsa da, her biri kendi içinde gelişimin bir parçası olmuş, şehirciliğin gelişmesi adına önemli bir rol üstlenmiştir. Örneğin, Süleymaniye Külliyesi'ne su getirmek amacıyla yapılan suyolu, külliye parçalarından biri olan "Taş Odalar" beden duvarı üzerinden külliyeye ulaşmıştır. "*Süleymaniye örneği değişik işlevler taşıyan farklı yapı tiplerini bir arada planlayan geleneksel külliye kavramının ilk sırada yer alan ürünlerinden biridir. İstanbul Suriçi'nin tepelerinden birine inşa edilmiş olan yapılar topluluğuna uzaktan bakanlar dikkati çeken bir yükselti halindeki camiyi hemen algıladıkları için*

¹⁶ Kuban, D., a.g.e., syf:

¹⁷ Tokay, H., "Geleneksel Türk Mimarisinde Anıtsal Bina Türleri "ders notları

¹⁸ Kuban, D., 1996. İstanbul Bir Kent Tarihi, syf:211 ,İstanbul.

¹⁹ Aslanapa, O., 2004. Osmanlı Devri Mimarisi, İnkılap Yayınları, syf: 230, İstanbul.

külliyenin varlığı kolayca fark edilemez. Oysa topoğrafya, şehir dokusu ve yeşil alanlarla bütünleşen külliye, medreseler, darüzziyafe, türbeler ve bunları birbirine bağlayan sokak örgüsüyle geniş bir alana yayılmaktadır. Hem camiyi hem de 16.yüzyılın Osmanlı mimarisini daha geniş bir anlayışla kavrayabilmek için, diğer yapıları, ulaşım, bağlantı ve yükseklik ilişkileriyle külliye bütünü içinde ele almak kaçınılmazdır.”²⁰

Süleymaniye Bölgesinin şehrsel yerleşmedeki biçimi ve sebepleri bölgenin kimliğiyle ilişkilidir. İlk belirleyici öge bölgenin dinsel nitelik taşımasıdır. Buna bağlı olarak kültür ortamı kendini göstermiştir. Her yerleşme biriminde hazire ve çeşmesi, camisi ve mescidi, okul, kitaplık, hamam, tekkeleri ile bir sosyal-kültürel karşılıklı ilişkiyi ortaya koymaktadır.

“16. yy’ın başından 1826’ya kadar yeniçeri ağalarının oturduğu askeri merkez olan Ağa Kapısı’nın 1550’lerden itibaren Süleymaniye’de bulunduğu sanılmaktadır.

Süleymaniye 17. yy’ın ilk çeyreğine kadar ulemanın bu dönemindeki saygınlığına da bağlı olarak şehrin belki de en seçkin ve önemli semtidir. 17. yy’ın ilk çeyreğinden itibaren ulemanın gücünde bir azalma gözlenirse de Süleymaniye görkeminden ve öneminden fazla bir şey kaybetmemiştir. Süleymaniye medreseleri şehrin en yüksek derecede ve seçkin eğitim veren kurumlarydı.

Semtin daha aşağılara, Haliç sahiline doğru kesiminde ise tüccar evleri ve konakları vardı. Bu bölgede toplanmış olan çeşitli şehrsel işlevler, Süleymaniye çevresinde, geniş bir zanaatkar işlikleri ve ticarethaneler, dükkanlar ağı yaratmıştı. Özellikle şehrin alışveriş ve ticaret merkezi olan Mercan’a doğru ve aşağıda Haliç’e doğru sokak adları, bakırcılar, dökmeciler, ahşap tornacılar, ağızlıkçılar, kepenekçiler başta olmak üzere bu ticari işlevlerin günümüze kadar gelmiş kanıtıdır.”²¹ ifadeleri bölgenin sosyal dokusundaki zenginliği ifade etmektedir.

Süleymaniye Bölgesi 16. ve 17. yüzyıllarda gelişme çizgisini sürdürmüş, fakat 17. yüzyılda bölge büyük ölçüde doku değişimlerine uğramıştır. Bu doku değişimlerinin ana sebebi yangınlardır. Nüfusun artması ve yapı yoğunlaşması sonucunda

²⁰ **Mülayim, S.**, 2007. “Süleymaniye’nin Üst Kimliği”, *Bir Şaheser Süleymaniye Külliyesi* (Editör:Selçuk Mülayim), syf:19, İstanbul.

²¹ **Kuban, D.**, 1994, ‘Süleymaniye’ maddesi, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Cilt.7, İstanbul.

İstanbul'un ahşap konut mimarisi büyük tehlikeye girmiş ve 17. yüzyıl içinde büyük yangınlara sebep olmuştur.

“1660 Temmuz’unda çıkan büyük yangında minarelerin kurşun külahlarının eridiği”²² ifadesi külliye yakın çevresinin geçirdiği yangınlardan biri olduğunu göstermektedir

“Süleymaniye Bölgesi 16. ve 17.Yüzyıllarda gelişme çizgisini sürdürmüş, fakat 17.Yüzyılda bölge büyük ölçüde doku değişimlerine uğramıştır. Bu doku değişimlerinin ana sebebi yangınlardır.Nüfusun artması ve yapı yoğunlaşması sonucunda İstanbul’un ahşap konut mimarisi büyük tehlikeye girmiş ve 17. Yüzyıl içinde büyük yangınlara sebep olmuştur.Fakat Osmanlı yönetiminin bu zaman içindeki yangınları hiçbir tarihçi tarafından net olarak kayda alınamamıştır.İlk yangın 1659 yılında meydana gelmiş, Süleymaniye Bölgesi içinde etkisini gösterip, bölgenin en önemli yapısı olan Süleymaniye Camisi’nin etrafını sarmış, minareleri yanmış ve bununla birlikte çevredeki ahşap konutlar büyük boyutta hasar görmüştür.1687 yılındaki büyük yangında ise Eski Saray tamamen yanmış ve büyük bir can kaybı olmuştur.Bunu takiben 1718 yılında Unkapanı’ndan başlayan yangın Çınardibi’ne kadar ulaşmış, 1792’de yangında ise pekçok ekabir konağı yanmış ve can kaybı olmuştur.”²³

Necdet Sakaoğlu’nun ifadesi ile İstanbul genelinde çıkan 24 Temmuz 1660, 5 Nisan 1683, 17 Eylül 1693,17 Temmuz 1718, 5 Ocak 1724, 23 Mayıs 1726, 4 Şubat 1750, 6 Temmuz 1756, 31 Ağustos 1833, 23 Ağustos 1908 tarihli büyük yangınlarda Süleymaniye Bölgesi de etkilenmiş, bölgede birçok ev, saray, oda yok olmuştur. Katipzade’nin 1660 yangını hakkındaki manzum tarihinde :

“Döndü yandı Uzun çarşı intihasına değin/ Eski Saray sırasıyla Süleymaniye yolu/
Yandı Sultan Süleymanın dört minaresi tamam/ Yanardı sanarsın orduda Sultan
meş’ali/ Gördü Bimarhaneli çün yanıcak minareler/ Havf idüp yakaya çekdi başını
uslu dili”²⁴ İfadeleri ile Külliye’ye içine alan yangın anlatılmaktadır.

²² Eyüpgiller,K; Özalın, M., 2007. “Restitüyon ve Restorasyon”, Bir Şaheser Süleymaniye Külliyesi (Editör:Selçuk Mülayim), syf:17, İstanbul.

²³ Karabay,H., XIX Yüzyılda Meydana Gelen Yangınlar ve Oluşan Kent Dokusu, syf:35

²⁴ Sakaoğlu, N., 1994,“Yangınlar”maddesi, Düinden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Cilt.7, syf:437,

Çalışma konumuz olan Süleymaniye 574 Ada Taş Odalar'ın üst kattaki oda dizisinde hiçbir kalıntı bırakmayacak şekilde yok olması, yapının sözkonusu yangınlardan zarar görmüş olabileceği fikrini vermektedir.

“Bütün bu yangınlardan sonra, Süleymaniye ve mahallelerinin hasar görmesi sebebiyle İslahat-ı Turuk komisyonu kurulmuş ve önlem olarak da yollar mevzi olarak düzenlenmiştir. İlk olarak Süleymaniye'nin güneydoğusundaki Divanyolu 19 metreye genişletilmiş ve yol trafiğe uygun olarak düzenlenmiştir. Bu yangınlar sonucunda; Ahşap çabuk yanıcı bir malzeme olduğu için binaların yapı malzemesi değiştirilmiş ve pek çok yapı kagire çevrilmiştir, Pek çok cadde ve sokak genişletilmiştir, Sigorta planları hazırlanmıştır.”²⁵

Süleymaniye bölgesiyle ilgili olarak ilk sigorta planı 1872'de hazırlanmıştır. Bunu devamı olarak ikinci plan 1904'de hazırlanmış fakat Süleymaniye bölgesinin kuzey kısmı ve bazı bölgeler bu planda yer almamıştır. Çalışma alanımız 1938 tarihli Pervitich Sigorta Haritalarında yer almaktadır.(Bkz. Şekil 17)

İlgi Yüce AŞKUN'un ifadesi ile;19. yüzyıl başlarında Süleymaniye bölgesine sosyo-ekonomik, kültürel ve fiziksel pek çok değişiklik olduğunu, buna neden olarak padişahlık yönetiminin üst kademelerindeki kurumların ve kişilerin, Şeyhülislam'ın Süleymaniye bölgesine yerleşmesini söyleyebiliriz.²⁶

Süleymaniye bölgesi 19. yüzyılın ikinci yarısına kadar özellikle topoğrafik konumuna uygun gelişimini sürdürmüştür. Fakat bu gelişme içinde yangınlar ve depremler sonucunda bölgenin sokak dokusu ve konutlar sürekli değişmiştir. Bölgeye birçok ticaret alanının gelmesiyle bölgenin canlılığı artmış, buna bağlı olarak da artan nüfusla birlikte konut alanları gelişmiş ve ekonomik olarak da artış olmuştur.

19. yüzyıl başlarına kadar Süleymaniye bölgesine baktığımızda kültür seviyesinin ve ekonomik düzeyin yüksek olduğunu söyleyebiliriz. Bölgedeki dokunun bahçe içinde yer alan, büyük ve gösterişli konaklardan oluştuğunu bölgeye ait 1900'lü yıllara ait fotoğraflara bakarak söyleyebiliriz.(Bkz. Foto10) Bölgede yapıların genellikle ahşap olduğunu, yangınlar sonrası kagir sisteme ağırlık

---

²⁵ Saruhan, D.,1995.a.g.e. syf:29

²⁶ Saruhan, D.,1995.a.g.e. syf:30

verildiğini, alınan birtakım kararlarla yol genişliklerinde değişiklikler olduğunu söyleyebiliriz.

20. yüzyılın başlarına gelindiğinde bölgedeki standartın düştüğü, ticaretin şekil değiştirmesiyle ve hızla imalatın bölgeye hakim olmasıyla nüfus artışına bağlı olarak, büyük konakların yerlerini bitişik nizamlı sıra evlere ve konutlara bıraktığı dönem fotoğraflarına bakılarak anlaşılmaktadır.(Bkz. Foto 15)

20. yy'da, çevresindeki semtler gibi giderek bir yoksul semti haline gelerek eski görkemini yitiren, ancak eğitim ve sağlık işlevlerinin yenilenerek sürdüğü Süleymaniye, şehrsel doku olarak 1950'lere kadar geleneksel yapısını koruyabilmiş, ancak zamanın yarattığı tahribata da maruz kalmıştır. Eski, ahşap yapılı İstanbul semtleri gibi sık sık yangınlar geçiren Süleymaniye'de, günümüzde hala özelliklerini koruyan sokaklar ve evler bulunmaktadır.

Zaman içinde de apartmanlaşma sürecine girilmiş, mevcut olan iki-üç katlı ahşap konutlar yerini beş-altı katlı binalara bırakmış ve bu binalar da zaman içinde fonksiyon olarak atölye, imalathane olarak değişim göstermiş ve binaları çevreleyen bahçeler ortadan kalkmıştır.

Bu dönem içinde aile yapısındaki değişiklikler de mimariye etkili olmuş, kuşakların bir arada yaşadığı konaklar ve köşkler yavaş yavaş fonksiyonlarını yitirmeye başlamış ve sonuçta çekirdek aileye hizmet verebilecek mimari anlayış gelişmiştir. Bunun yanında sosyo-ekonomik, kültürel değişim nedeniyle binalar bakımsızlığa itilmiş ve terk edilmiştir. Bu dönemdeki en çarpıcı farklılaşma şehir anlayışının bölgeyi terk etmesi, kırsal kesimin ekonomik nedenler dolayısıyla bölgeye göç etmesidir.

Semtte konut olarak kullanılan binalar azalmış, kalanlara, çoğunluğu iç göçle gelmiş olan, çoğu bekar nüfus ve üniversiteye yakınlığı nedeniyle öğrenciler yerleşmiştir. Burada çok sayıda öğrenci yurdu mevcuttur.

Günümüzde Süleymaniye, cami ve çevresi nedeniyle turizmin öncelik kazandığı, tarihi bir semttir. Ayrıca İstanbul Üniversitesi'nin çeşitli birimleriyle semtin geleneksel eğitim işlevi devam etmektedir. Eski darüşşifanın yerindeki Süleymaniye Doğumevi ve daha güneydeki Esnaf Hastanesi'nin varlığı da geleneksel sağlık işlevinin devamlılığını sağlamaktadır.

Bölgenin geleneksel konut dokusundaki bozulma, semtin daha da yoksullaşması Süleymaniye'nin tarihine ve kimliğine yakışmamaktadır. Avrupa 2010 Kültür Başkenti İstanbul ve dünya mirası için çok önemli olan Süleymaniye, Bakanlar Kurulu Kararı ile Yenileme Alanı ilan edilerek, İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından "Süleymaniye Yenileme Alanı" çalışmaları kapsamında etaplar halinde projelendirme çalışmaları devam etmektedir.

1.2.2.Coğrafi Konumu ve Yeri

Bu tez çalışmasında incelenen "Taş Odalar" Süleymaniye Külliyesi'ni içine alan alanda kaldığı için, coğrafi konum olarak sözkonusu yapının yakın çevresi ve külliye'nin konumu ifade edilebilir.

Süleymaniye Bölgesinde külliye'nin yer seçimi ve birimlerin topoğrafyaya yerleştirilmesi arazi verileri değerlendirmesi sonucu ortaya çıkmıştır. Turgut Cansever'in ifadeleri ile: *"Kible istikametinde Haliç boyunca uzanan arazi, Süleymaniye Cami'nin Topkapı Sarayı Sultan Selim Cami ve Eyüp Sultan türbesinin oluşturduğu önemli eserler dizisi arasında, Haliç'ten Üsküdar kıyılarının odak noktalarından ve denizden görülmesini sağlıyordu. Bu yerin seçimi neticesinde Zeyrek sırtlarındaki Bizans'ın önemli önemli dini merkezlerinden Pantokrator Kilisesi, Fatih Külliyesi ile Süleymaniye Külliyesi arasında kitle büyüklüğü açısından daha az önemli hale gelirken, Ayasofya, Haliç, Galata, Sarayburnundan, Haliç'in kuzey yamaçlarındaki Okmeydanı'ndan bakıldığında etkileyici şekilde görünen Süleymaniye'nin arka planında kalıyordu.*

Yer seçimi, Süleymaniye'nin şehir peyzajının önemli bir unsuru haline gelmesine, birçok noktadan güzelliğinin tadılmasına, şehir hayatını zenginleştirerek kültürel duyarlılık ve çevre bilincine yeni ufuklar açılmasına imkan verecek şekilde neticelendirilmiştir.

Ayrıca, büyük din ve ilim kuruluşlarının geniş iskan alanlarındaki yoğun nüfusun ihtiyaçlarını karşılaması gerektiği kabulünün de, Süleymaniye Külliyesi'nin yer seçiminde etkili olduğu söylenebilir. Külliye, Osmanlı Devletinin/Fatih Külliyesi'nden sonra ikinci ve en büyük ilim merkezi olarak gerçekleştirilmiş ve hizmet vermiştir.²⁷

²⁷ Cansever, T., 2005. Mimar Sinan, Albaraka Türk Yayınları, Syf:167,171

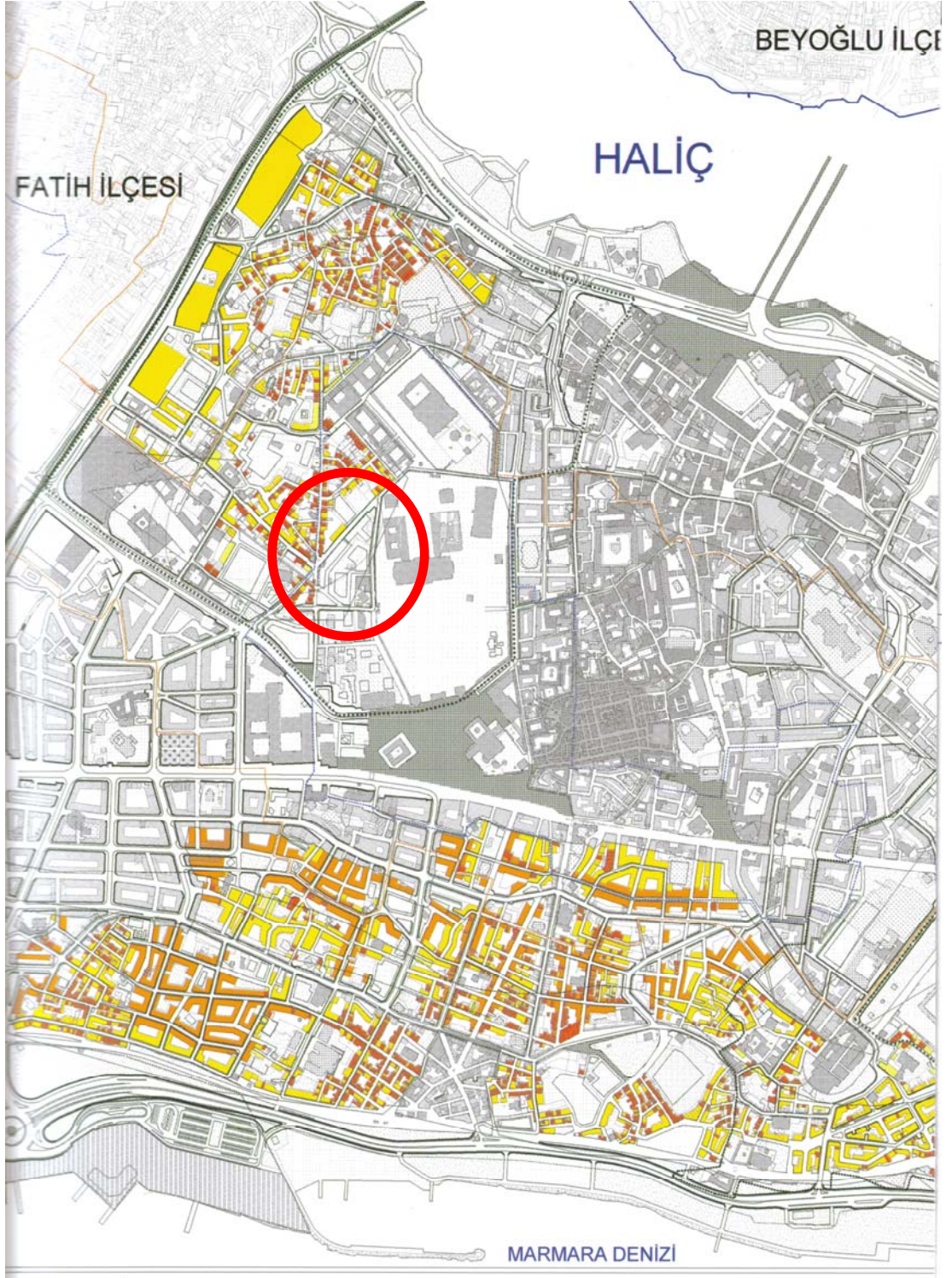
Arsanın seçimine dair kriterler Suphi Saatçi tarafından şöyle ifade edilmiştir: *Arsa ve proje: Bugünkü Süleymaniye'nin yer aldığı arsanın üzerinde Eski Saray bulunuyordu. Eski Saray'ın 7 Şubat 1540 tarihinde tamamen yanması üzerinde Topkapı Sarayı'na taşındığı için boşaltılmış ve küçültülmüştür. Denize nazır, havadar, kuzey rüzgarına açık ve cennet gibi geniş olması sebebiyle buranın Süleymaniye Cami ve imaretinin yapımına uygun olduğu kararına varılmıştır. Yer seçimi Eylül 1547 Mart 1548 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.*²⁸

Dönemin en önemli yapısı olan Süleymaniye Külliyesi'nin şehircilik yaklaşımıyla planlandığını, çevresinin gelişimine etkisini, Tarihi Yarımada bütününden yapıların birebir yerleşimine olan ölçek yaklaşımındaki kurguyu Selçuk Mülayim şu şekilde ifade etmiştir: *“Karadan ve denizden surlarla çevrilerek tarih boyunca korunduğu için “Suriçi” olarak da adlandırılan tarihi yarımada, Vefa, Unkapanı, Eminönü ve Tahtakale gibi canlı merkezlerin kuşattığı Süleymaniye Semtinde, Beyazıt'tan Edirnekapi'ya uzanan eksenin kuzeyinde bir sırt yapan arazinin en uygun kesimine yerleşen küliye, bu konumuyla Galata kıyıları, hatta Üsküdar'dan bakanlar için şehrin en etkili silüetini tamamlar. Sinan Haliç'e hakim tepelerden birine tüm külliye yerleştirirken, topoğrafik durumu en verimli biçimde değerlendiren bir şehir planlamacısı olduğunu göstermiştir. Bu özellikleriyle Fatih Külliyesi'ne göre biraz daha küçük, fakat toprak- yapı ilişkileri bağlamında daha organik yerleştiği için Süleymaniye'nin şehre katkısı büsbütün farklıdır.”*²⁹

---

²⁸ Saatçi, S., 2007. “Temelden Aleme İnşaat Süreci”, *Bir Şaheser Süleymaniye Külliyesi* (Editör: Selçuk Mülayim), syf: 57. İstanbul.

²⁹ Mülayim, S., 2007. “Süleymaniye'nin Üst Kimliği”, *Bir Şaheser Süleymaniye Külliyesi* (Editör: Selçuk Mülayim), İstanbul, syf: 17.)

Şekil 1 Eminönü İlçesi Tarihi Yarımada
(İ.B.B Tarihi Çevre Koruma Müdürlüğü Arşivi)

Şekil 2 1980'lere ait Hava Fotoğrafi
(İ.B.B Tarihi Çevre Koruma Müdürlüğü Arşivi)

1.2.3. Yapının Konumu, Tarihçesi

Taş Odalar'ın bulunduğu yapı adası Eminönü ilçesi, Süleymaniye Mahallesiinde Bozdoğan Kemerli Caddesi, Süleymaniye Caddesi, Baharlı Sokak ve Taş Odalar Sokak tarafından çevrelenmiştir. Yüz ölçümü yaklaşık 1865 m² dir. Üzerinde 27 adet parsel bulunmaktadır. Bu parsellerden 13 adedinin üzerinde yapılaşma vardır. Bu yapılardan 16 no'lu parselde yer alan Bozdoğan (Valens) su kemerinin bir parçasını da içeren su terazisidir. Geri kalan kısım arazideki doğu-batı yönündeki (doğu kısmı yüksek) ortalama 5m. kot farkı için yapılan set duvarı ve bu duvarın belli kısımlarında kalan ve taş odalar diye adlandırılan yapılardır. Adada yer alan parsellerden 17 parsel İstanbul Büyükşehir Belediyesine, geri kalanların hepsi İstanbul Üniversitesine aittir. İstanbul Üniversitesinin zamana yayılan plansız yapılaşma sürecinde yapı adasında büyük değişimler meydana gelmiştir. Yapı adasının doğusunda üst kotta bulunan Taş Odalar Sokağı Üniversite yapılarının işgali sonucu yok olmuştur. Ayrıca 5,6 ve 7 parseller de bu işgalden etkilenmiştir. 1,18, 25 ve 26 parsellerde gecekondü şeklinde kaçak yapılaşma vardır. (Bkz. Ek: Pafta 7) Bu yapılardan adanın kuzey doğusunda kalan 1 parsel ve Taş Odalar sokağının Süleymaniye caddesine ulaşan kısmı da bitişikte yer alan Esnaf Hastanesi tarafından kullanılmaktadır.(Bkz. Foto 81) Adanın güneyinde yer alan Baharlı sokağın girişi ise Üniversite kampüsünün güvenliği açısından demir parmaklıklarla kapatılmıştır. Adanın alt kotunda Bozdoğan Kemerli ve Süleymaniye caddelerine açılan odalar ise günümüzde boşaltılmıştır.

Tarihçesi

Taş Odalar'ın tarihi gelişimini incelediğimizde, yapıldığı döneme ait tahminlerimiz vakıf kayıtlarında geçen ifadelerden kaynaklanmaktadır. Taş Odalar Süleymaniye vakfiyesinde geçen yapılardan biri olduğuna göre, külliye yapıldığı dönemde yapılmış olması gerekmektedir.

Ayrıca *“Vakıflar Umum Müdürlüğü tarafından 1962 tarihinde yayınlanan “Süleymaniye Vakfiyesi”nde “Cami-i Şerif-i mezburun canib-i şarkisinde vaki olan medresetan mabeyninde ve mukabelelerinde ve hamam-ı mezkur kurbinde ve canib-i garbide vaki olan medreseler önünde ve suyolu altında vaki olan dekakin ve hamam-mezbur kurbinde ve darüşşifa tahtında ve guşesinde ve suyolu üzere ve harem-i kapuları üzere ve tıbb medreseleri kurbinde” denmekle ve suyollarından*

bahsedildiğinden su tesislerinin de bu tarihte bitmiş olduğu açık bir şekilde bildirilmektedir."³⁰ ifadeleri de fikrimizi desteklemektedir.

"Taş Odalar" külliyesinin bir parçası olmanın yanısıra, Süleymaniye Suyollarının da bir parçası olması nedeniyle, Suyollarına ilişkin araştırma sırasında bulunan Kazım Çeçen'e ait şu ifadeler: "*Süleymaniye Camii'nin suyunu temin için Kanuni'nin yaptırdığı Süleymaniye Suyolları Halkalı Sularının en büyüğüdür ve şehirde 80 yere su verir. Süleymaniye suyollarının yapılış tarihinin Süleymaniye Camii ile beraber olması gerekir. Ömer Lütfi Barkan, Süleymaniye camii ve imareti inşaatının başlama ve bitme tarihlerini incelemiş, 1550-1557 olduğunu tesbit etmiştir.*"³¹ ifadeleri Taş Odalar'ın da bu dönemde yapıldığı fikrini vermektedir.

Vakıflar Umum Müdürlüğü tarafından 1962 tarihinde yayınlanan ifadeler şu şekilde yorumlanmıştır: " .....suyolu altında vaki olan dekakin ve hamam-i mezbur kurbinde ve darüşşifa tahtında ve guşesinde ve suyolu üzere ve harem-i kapuları üzere ve tıbb medreseleri kurbinde" denmekte ve bu suretle suyollarının vakfiyenin yazılış tarihi olan 6 Mayıs 1557 de bitmiş olduğu görülmektedir."³² Suyolları Taş Odalar'ın beden duvarı üzerinden iletildiğine göre 1557 tarihinde yapının bitmiş olması gerekmektedir.

Yapının ilk dönemine ait tahminler restitüsyon projesinde ifade edilmiştir. Tipolojik verilerin yanı sıra, rölöveden sağladığımız veriler yapının ilk dönemini tahmin etmeyi sağlamıştır. (Bkz. Ek: pafta 23) Yapının ilk dönem tahmini, en çok belgenin olduğu dönemler olan 1950 ve 1970 tarihleri geçirdiği değişimler sırasıyla ifade edilmeye çalışılmıştır.

Taş Odalar'a ait en eski belgeler 1918'li yıllara ait hava fotoğraflarıdır.(Bkz. Foto 4, 10, 11, 12) Bu dönemde yapının orijinal halini kaybettiği görülmektedir. Yapının üst katındaki odaların ahşap konstrüksiyon çatı ve revaklarından hiçbir iz kalmamış olması bölgede birçok kez çıkan yangınlardan etkilenmiş olabileceğini düşündürmektedir.

1935'lere ilişkin Pervitich Sigorta Haritaları suyolunun üzerine yapılar yapıldığını, oda tipolojisinin bozulduğunu göstermektedir.(Bkz. Şekil 17).

³⁰ Çeçen, K., 1999, İstanbul'un Osmanlı Dönemi SuYolları, syf:154, İstanbul.

³¹ Çeçen, K., a.g.e, syf:153

³² Çeçen, K., 1988, Mimarbaşı Koca Sinan Yaşadığı Çağ ve Eserleri, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, syf:448, İstanbul.

1950'lere ilişkin hava fotoğraflarından muhdes yapılardaki değişiklikler görülmekte (Bkz. Foto 5) Esnaf Hastanesi'nin 1950'lerde hizmete girdiği bilinmektedir. Esnaf Hastanesi inşaatı sırasında suyunun devamını sağlayan duvar (eğer devam ediyorsa) bu dönemde yıkılmıştır. (Bkz. Foto16)

1970'lere ait fotoğraflarda yapının kısmen niteliksiz eklerden arındığını, üst kattaki konutların yok olduğunu, cephelerde niteliksiz muhdes malzemeler uygulandığını söyleyebiliriz. Bu dönemde yapı oldukça hasarlı olsa da niteliksiz eklerden arındığı için orijinaline en yakın olduğu dönemdir.(Bkz. Foto.8, 9, 19, 20, 21, 22, 23) 1970 sonrası yapının dış etkiler nedeniyle zarar görmesi devam etmiştir. Üst örtü olmaması nedeniyle her geçen gün dış etkilerden daha fazla etkilenmiş, üst kattaki odalar arası duvarlar da zamanla yok olmuş, duvar kalıntıları arasına gecekondur şeklinde yapılar yapılmış, İstanbul Üniversitesi'nin birimlerinin bölgeye yerleşmesi sırasında makine dairesi olarak alt kattaki odalar kullanılmış, Esnaf Hastanesi Taş Odalar Sokağına muhdes bir yapı eklemiş, Taş Odalar Sokağın girişini kapatmıştır.

Günümüzde alt kattaki odalara ait duvar boşlukları harman tuğlasıyla örülerek kapatılmış, mevcut kapılar da orijinal olmayan sonradan açılan boşluklardır.Üst katta beden duvarı kısmen ayakta kalmış, ara bölme duvarları birkaç tanesi dışında yok olmuştur. Su yoluna ait künkler, kirpi saçak detayları yok olmuş, sadece birkaç noktada künk kalıntıları görülmektedir.(Bkz. Foto 81,82) Taş Odalar günümüzde harabe bir izlenim vermekte, trafiğin yoğun olduğu bir noktada bulunması nedeniyle cephede kararmalar, malzeme yapısında bozulmalar görülmekte, dış etkiler, bitkilenme nedeniyle bozulma süreci devam etmektedir.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından bölgede devam eden "Süleymaniye Yenileme Alanı" çalışmalarında etaplama çalışmalarına katılmış, yapının bölge genelinde devam eden sıhhileştirilmesine yönelik projede değerlendirilmesi ve uygulamaya geçilmesi hedeflenmiştir.

1.2.4. Çevresindeki Yapılar, Su Yolları İlişkisi

Foto 4.1

Valens (Bozdoğan) Su Kemerini İstanbul'un, her döneminde kent görünümünün en ağırlıklı, en belirgin yapısı üçüncü ve dördüncü tepeler arasındaki vadiden geçen, Batılı kaynakların Valens, Osmanlıların Bozdoğan dedikleri su kemeri 574 ada'da yer almaktadır. Kuruluş döneminde şehrin su ihtiyacı, yer altı kaynaklarından sağlanmış, ilk önemli su tesisleri Roma döneminde yapılmıştır.

Valens Su Kemerinin 370'lerde Valens döneminde yapıldığı kabul edilmiştir. Bu su kemerinin kent dışından su getirme görevini yüklediği sanılmaktadır. I.Teodosius Mazul ve Valens Kemerleri'ni kullanarak 3. Su Yolu ile şehre su getirmiş; ayrıca Belgrad Ormanları'ndan Sultanahmet'e kadar 4. Su Yolu'nu inşa ettirmiştir. Geç Roma ve Erken Bizans dönemine ait su kemeri Hadrianus veya Valens Kemerini olarak da adlandırılmaktadır. Kentin su sıkıntısını çözmek için inşa edilen kemer zaman içerisinde tahrip olmuş birkaç kez kapsamlı onarımlardan geçirilmiştir.³³

Kentin Osmanlılara geçmesinden sonra Fatih Sultan Mehmed, su şebekesini onartırken kemeri de yeniden kullanıma uygun hale getirmiştir. Fatih Sultan Mehmed, Sultan II. Bayezid ve Kanuni Sultan Süleyman dönemlerinde kemere eklemeler yapılmıştır.1509 depreminde ağır hasar gören kemerin Saraçhane dolaylarında iki yüz metrelik bir kısmının sadece üst gözleri ve sonraki iki yüz metrelik kısmının ise tümü yıkılmıştır. Tümüyle yıkılan kısmının Şehzade Camii'nin 1548'de yaptırılışı ertesinde, Haliç yönündeki görünümünü örtmemek için özellikle yıktırıldığı söylencesi ortaya çıkmıştır. Dönemin su yolları haritalarında kemere "Bozulgan Kemer" denmesi de bu yıkımla ilgili olduğu söylenir. Kemerin adı da zamanla halkın ağzında Bozdoğan Kemerini olarak değişmiş ve günümüze bu şekilde

³³ İst. B.Ş.B. Şehir Planlama Müdürlüğü, 1995. 1/50000 Ölçekli İstanbul Metropolitan Alan Alt Bölge Nazım Plan Raporu, sf:28 , İstanbul.

ulaşmıştır. Bozdoğan Kemerinin 1 km. uzunluğunda olduğu ve Bizans döneminde daha da uzun olduğu tahmin edilmektedir. Günümüzde büyük bir kısmı yıkılmış olan kemerin sağlam kalan bölümü Saraçhane Atatürk Bulvarı'ndadır. 1988-1992 yılları arasında Prof. Doğan KUBAN ve Şirin AKINCI danışmanlığında yapılan bir çalışmayla İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından onarılmıştır. İstanbul'un en eski su kemeri olan Roma, Bizans ve Osmanlı etkileri görülen Bozdoğan Kemerinin 15 asır boyunca kentin en önemli su kaynaklarından biri olmuştur.³⁴

Roma döneminde yapılan altyapı tesisleri ve kullanılan malzemeler zamanla önemini yitirmiş, Osmanlı döneminde yoğun yapılaşma sürecinde, yeni teknolojiler ve dönem malzemeleriyle yeniden inşa sürecine girilmiştir. Kanuni Sultan Süleyman döneminde külliye inşaatı sırasında külliyyeye su getirme amaçlı Süleymaniye Suyolları yapılmıştır. İstanbul Ansiklopedisinde geçen şu ifadeler bu fikri desteklemektedir: *“I.Süleyman(Kanuni) tarafından yaptırılan bu suyolunun esas amacı Süleymaniye Külliyesine su temin etmektir.”*³⁵

“Taş Odalar” Süleymaniye Suyollarının bir parçası haline gelmiş, beden duvarı üzerinden künk sistemi ile külliyyeye suyun iletilmesini sağlamıştır. Ayrıca Taş Odaların 16 parseldeki son hücresi, Bozdoğan Kemerinin sonlandığı ve ona bitişik durumda olan su terazinin bulunduğu kısımdır. Bozdoğan Kemerinin ile getirilen suyun terazileme yöntemiyle künk sistemine, oradan da külliyyeye ilettiği anlaşılmaktadır.

Süleymaniye Suyollarına ilişkin araştırma yapıldığında suyun külliyyeye gelinceye kadar olan yolculuğu Kazım Çeçen tarafından şöyle ifade edilmektedir: *“Süleymaniye Suyollarının Aypah ve Çınarlı kolu Çiçoğ çiftlikteki kubbeye birleştikten sonra isale hattı Rami Kışlası güneyindeki galeriden geçerek Edirnekapı'dan şehre girer; Löküncüler'deki bostan içinde set üzerinden Karagümruk, Altay; Fatih Camii avlusu, Bozdoğan Kemerinin batı tarafındaki kubbeye ve Bozdoğan Kemerinin üzerinden Şehzade Camiine su verdikten sonra, Bozdoğan Kemerinin alçak olan bölümünü basınçla geçerek, doğu tarafındaki kubbeye ulaşır. Oradan da 90' dönerek bugünkü Esnaf Hastanesi yanındaki duvar*

³⁴ Çeçen,K.,“Halkalı Suları” maddesi, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, cilt 2, syf:320

³⁵ Çeçen,K.,“Halkalı Suları” maddesi, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, cilt 3, syf:526,

üzerinden iç çapı 21cm olan künklerle Çocuk Kütüphanesi'nin kapısının yanındaki makseme ulaşır.”³⁶

Bir diğer kaynakta suyoluna ilişkin şu ifadeler kullanılmıştır: “Osmanlı İmparatorluğu'nun en büyük yapı topluluklarından biri olan Süleymaniye Külliyesi'nin su ihtiyacının karşılanmasına her zaman önem verilmiştir. Külliyei besleyen su hattı, Bozdoğan Kemerinin sonunda bulunan kemerin üzerindeki kubbeden 90° dönerek günümüzdeki Esnaf Hastanesi duvarı üzerinden 21cm çapındaki künklerle Sıbyan Mektebi duvarı içerisinden Süleymaniye Külliyesi'ne girer. Esnaf Hastanesi yapılırken duvar yıkılmış olsa da günümüzde mevcut parçası üzerinde özgün künkler hala görülmektedir. Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan Süleymaniye Suyolu Planı'nda Bozdoğan Kemerinin sonunda yer alan kubbeden sonra su hattından Abdi Ağa hanesine, Çavuşbaşızade Ali Bey hanesine, Mühürdar Bey hanesine, Ali Paşazade Halil Bey'in hanesine, Vefa'da Kapudan Paşa hanesine, Vakıf Şerif'in Çifte medresesi'ne ve Tıp medresesine su verilir. Ayrıca aynı hattın Çamuroğlu hanesi, dönemin Valide Sultan Kethüdası hanesi ve Maktuloğlu sarayı da bu isale hattından su alır. Buna göre külliye'nin güney batısında yer alan iki medrese daha önceden sularını almaktadır. Hat, sıbyan mektebi avlusunda duvar dibindeki yaklaşık 1m genişliğindeki seddin içerisinden geçerek duvardaki makseme ulaşır.”³⁷

Biraz önce bahsedilen Bozdoğan Kemerinin son hücreğine gelen suyun 90° derece dönerek devam ettiği yer Taş Odalar beden duvarıdır. Şimdiye kadar olan çalışmalarda genellikle bu ifade kullanılmış, suyun kemerdan sonra dönerek ilerlediği kısmın Taş Odalar kirpi saçak hizasındaki künk sistemi olduğu ifade edilmemiştir.

İstanbul'un Osmanlı Dönemi Su Yolları anlatılırken: “Süleymaniye suyolları, Süleymaniye Camii ve külliyesi için yapılmış olduğundan, ilk yapıldığı tarihlerde şehrin içerisinde büyük bir dağıtım şebekesinin mevcut olma ihtimali yoktur. Yalnız bazı mescit, hamam ve vakıf tesislere su verilmiş olabilir. Fakat sonradan yapılan yüzlerce katma yüzünden şehir içinde birçok ev, konak, çeşme ve hamama su

³⁶ Çeçen, K., 1988, Mimarbaşı Koca Sinan Yaşadığı Çağ ve Eserleri, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, syf:449

³⁷ Bir.A; Kaçar, M., 2007. “Güneş Saati ve Su”, Bir Şaheser Süleymaniye Külliyesi (Editör: Selçuk Mülayim), syf:281

verilmiş; bu durum, tesisin daha erken harap olmasına sebep olmuştur. Çiçöz çiftlikten Süleymaniye Külliyesine kadar olan bölüm, isale hattı iken surların içerisindeki bölüm zamanla dağıtım şebekesi haline getirilmiştir.”ifadesi suyunun zamanla külliye için yapılma amacını aştığını anlatmaktadır.³⁸

Külliyenin diğer parçaları gibi Taş Odalar ve Suyolu'nun dış etkiler karşısındaki bozulma sürecini Kazım Çeçen şöyle ifade etmiştir: “Süleymaniye Suyolları Bozdoğan Kemerinin sonunda 90 derece dönerek bugünkü Esnaf Hastanesi duvarı hizasında Süleymaniye Camii'nin güneybatı cephesine dik yönde Sibyan Mektebi duvarından tam karşıdaki bahçe kapısından içeri girer. Süleymaniye Suyolları yaklaşık 80 seneden beri akmamaktadır. Külliye'nin dağıtım şebekesi içerisindeki künkler kırılmış, izolasyonları bozulmuştur. Bu dağıtım şebekesinin ne şekilde olduğunu anlamak güç, hatta kazı yapılmadan kesin karar vermek imkansızdır.”³⁹

“Bugün arazi üzerinde incelemeler yapmak suretiyle bir sonuca varmak hemen hemen imkansız hale gelmiştir. Zira künkler, lağımlar, kubbeler tahrip edilmiş, suyunun üzerine binalar yapılmış, kemerler kısmen yıkılmış, taşları ve künkleri sökülüştür. Gün geçtikçe de böyle bir etüd yapmak tamamen imkansız hale gelecektir.”⁴⁰ denilmektedir.

Suyun makseme ulaştıktan sonraki külliye içindeki dağılımını araştırdığımızda şu bilgilere ulaşılmaktadır: Süleymaniye isale hattının künklerinin iç çapı 21cm'dir. XX.yy.da verilen bilgilere göre Süleymaniye Suyunun debisi 152 masura(988m3/gün) dir. Süleymaniye İsalesine ait Türk İslam Eserleri Müzesinde XVIII.ın ikinci yarısında yapılmış olan 30x2572 cm boyutlarında renkli ölçeksiz bir harita vardır. Haritada bütün ayrıntılar gösterilmiştir, ancak ölçeksiz olduğu için faydalanılması kısıtlıdır. Bu su yolunun Süleymaniye Külliyesi içerisindeki dağıtım sistemi enteresandır. Süleymaniye isalesinin şehir içerisinde biri Bozdoğan Kemerinin girişinde diğeri çıkışında olmak üzere iki dağıtım kubbesi vardır. İsale hattı Bozdoğan Kemerinin son gözünü geçtikten sonra 90 derece dönerek, bir duvar üzerinden Süleymaniye Külliyesinin evvel medresesinin duvarının arkasında ona paralel oturan bir set içerisinde devam eder, bugünkü çocuk kütüphanesinin duvarındaki küçük maskeme ulaşır. Maksemden bir kol Dar'ül-Hadis'e, bir kol

³⁸ Çeçen, K., 1999, İstanbul'un Osmanlı Dönemi SuYolları, syf:157, İstanbul.

³⁹ Çeçen, K., a.g.e.syf:158

⁴⁰ Çeçen, K., a.g.e.syf:154

Çadırçeşme'ye, anakol ise tam karşıdaki kapının altından avlunun dış duvarının şadırvan hizasındaki dağıtım yerine gelir. Bu bölümde çok tadilat yapıldığı için, Tıp Medresesi, Darü's-Şifa, Darü'z-Ziyafe'ye suyun nasıl gittiğini anlamak zordur. Bu noktadan sular bir galeri içerisindeki künklerle basınçlı olarak şadırvanın üstünden havuzuna fişkirir. Şadırvan havuzundan çeşitli seviyedeki deliklerden çıkan sular birbirine dik iki galeri vasıtasıyla külliye içerisindeki abdest musluklarına ve çeşitli yerlere dağılır.(bkz. Şekil 19) ⁴¹

Taş Odalar suyolu ilişkisi anlatılırken maksem ve su terazisi ile ilgili bilgi vermek gerekir. Taş Odalar son hücresindeki maksem yerinde muhtemelen Roma döneminde maksem olduğu, Osmanlılar döneminde suyolu inşaatı sırasında bu maksem üzerine yapılmış olabileceğini düşünebiliriz. Maksem olduğu tahmin edilen yere girilemediğinden dolayı bunlar ancak kazı sonrası karar verilebilir. Su terazisi ise yapının inşası sırasında yapılmış olmalıdır. Günümüzde su terazisinin kısmen mevcut olduğu söylenebilir.

“Maksemler: yalnız belli bir ölçü ile debiyi dağıtmak için yapılmış, büyük veya küçük olabilirler. Maksemlerde su bir havuz içerisine alındıktan sonra ekseri su yüzeyinden 96 mm aşağıda, havuzun düşey duvarlarına yerleştirilen, daire kesitli kısa borular yardımı ile ölçülerek dağıtılır. Su terazilerinde ise; isale hattı üzerindeki basıncı sınırlayarak aşırı basıncı önlemek ve debiyi ölçerek dağıtmak amacıyla yapıldığı öğrenilmiştir.”⁴²

Şekil.5

Su basıncını ayarlamaya ve suyu ölçerek dağıtmaya yarayan kule biçiminde yapılar olarak su dağıtım şebekesinde yerini alan suterazilerinin Roma dönemindeki biçim ve iç düzeneğine ait kesin bir bilgi yoktur.

Romalı Vitruvius De Architectura'da, Roma'daki su yapıları ile ilgili bilgi verdiği VIII. Kitap "Terazileme ve Terazileme Araçları" adlı V. bölümde, suyu konutlara ve kentlere taşıma yöntemlerini anlatırken, önce terazileme yönteminin geldiğini,

⁴¹ Çeçen, K., 2000. Osmanlı İmparatorluğu'nun Doruğu 16.Yüzyıl Teknolojisi, İSKİ, syf:32

⁴² Çeçen, K., 1988, Mimarbaşı Koca Sinan Yaşadığı Çağ ve Eserleri, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, syf:447, İstanbul.

terazilemenin suterazileri ve dioptrae, chorobates adlı araçlarla yapılabileceğini⁴³ belirttikten sonra, bunların içinde en sağlıklı yöntemin chorobates adı verilen bir çeşit düz cetvel ile yapılan terazileme olduğundan söz etmekte ancak su terazileri hakkında ayrıntılı bilgi vermemektedir.

Osmanlı döneminde yapılan su terazileri hakkında Kazım Çeçen'in ifadeleri şunlardır: *“Esas görevi basıncı ayarlamak olan su terazileri Roma tesislerinde de görülür. Osmanlı suterazileri ise Roma su terazilerinin çok daha gelişmiş şeklidir. Su terazileri basınçlı isale hatlarında ve basınçlı dağıtım şebekeleri üzerinde yapılır. Çoğunluk kare kesitli, yukarıya doğru incelen kule şeklinde inşa edilir. Kulenin en üstünde üstü çatı ile kapalı, sandık denen bir küçük havuz vardır. Gelen ve giden su borusu bu sandığa bitişir. Ancak bu sandıktan çeşitli yerlere verilen suların debisi ölçülüyor ise, giden borular sandığın dışına konan lülelerin altındaki bölmelerden çıkar. Osmanlı tesislerinde kullanılan pişmiş kilden yapılan künkler en çok 10m su sütunu veya 2 atmosfer basınca dayanır. Suterazisine gelen ve giden borular basınç altında olduğu için, künklerin birbirine geçtikleri yerlerdeki sızdırmazlığın tam sağlanması gerekir.”*⁴⁴

*Kesik piramid şeklindeki bir kulenin üstünde sandık tabir dilen küçük bir havuz yapılır. İsale veya şebeke hattından gelen bir boru düşey olarak bu havuzun tabanına açılır. Eğer debi ölçülemeyecek ve yalnız basınç kontrol edilecekse ikinci bir düşey boru vasıtasıyla şebekeye su verilir.*⁴⁵ ifadeleri su terazisinin güncel fotoğrafları ile desteklenebilir.(Bkz. Foto 31, 32, 33) Fotoğraflarda kule şeklindeki yapının iç tarafında sandık kısmı ve niş görülmektedir.

---

⁴³ Vitruvius, VIII. Kitap "Terazileme ve Terazileme Araçları" adlı V. Bölüm

⁴⁴ Çeçen, K., “Su terazileri” maddesi, Düünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, 7.cilt, syf:82.

⁴⁵ Çeçen, K., 2000. Osmanlı İmparatorluğu'nun Doruğu 16.Yüzyıl Teknolojisi, İSKİ, syf:61.

2.BÖLÜM

“TAŞ ODALAR” YAPISI (SÜLEYMANİYE 574 ADA)

2.1.Yapının Mimari Özellikleri

Foto 1 Süleymaniye Caddesi Cephesi

Taş Odalar'ın yapım tarihinin 1550-1557 tarihleri arası olduğu, 15.yy Mimar Sinan Dönemi yapısı olduğu tahmin edilmektedir. İki katlı yapının alt katında Süleymaniye Caddesi'ne açılan odalar, üst katında Taş Odalar sokağa bakan odalar olduğu bilinmektedir. Yapı, cadde boyunca devam eden beden duvarına dik olarak yerleştirilmiş bölme duvarları ve aralarında oluşan hücrelerden oluşmaktadır. Yapı alanında 27 adet parsel bulunmaktadır. Bu parsellerden 13 tanesinde yapılaşma vardır. Bu yapılardan 16 no'lu parsel Bozdoğan (Valens) su kemerinin son bölümünü de içeren su terazisi, 17 parsel arazideki doğu-batı yönündeki (doğu kısmı yüksek) ortalama 5m. kot farkı olan beden duvarıdır. Taş Odalar Bozdoğan Kemerinin sonlandığı, su terazisi ve künk sistemi ile suyun Külliyyeye taşındığı suyunun bir parçası durumundadır. Beden duvarı üzerinden künk sistemi ile külliyyeye su iletildiği bilinmektedir. Kagir duvar örgüsü kesme taş ve tuğladan oluşur. Yapı günümüzde oldukça harap durumdadır.

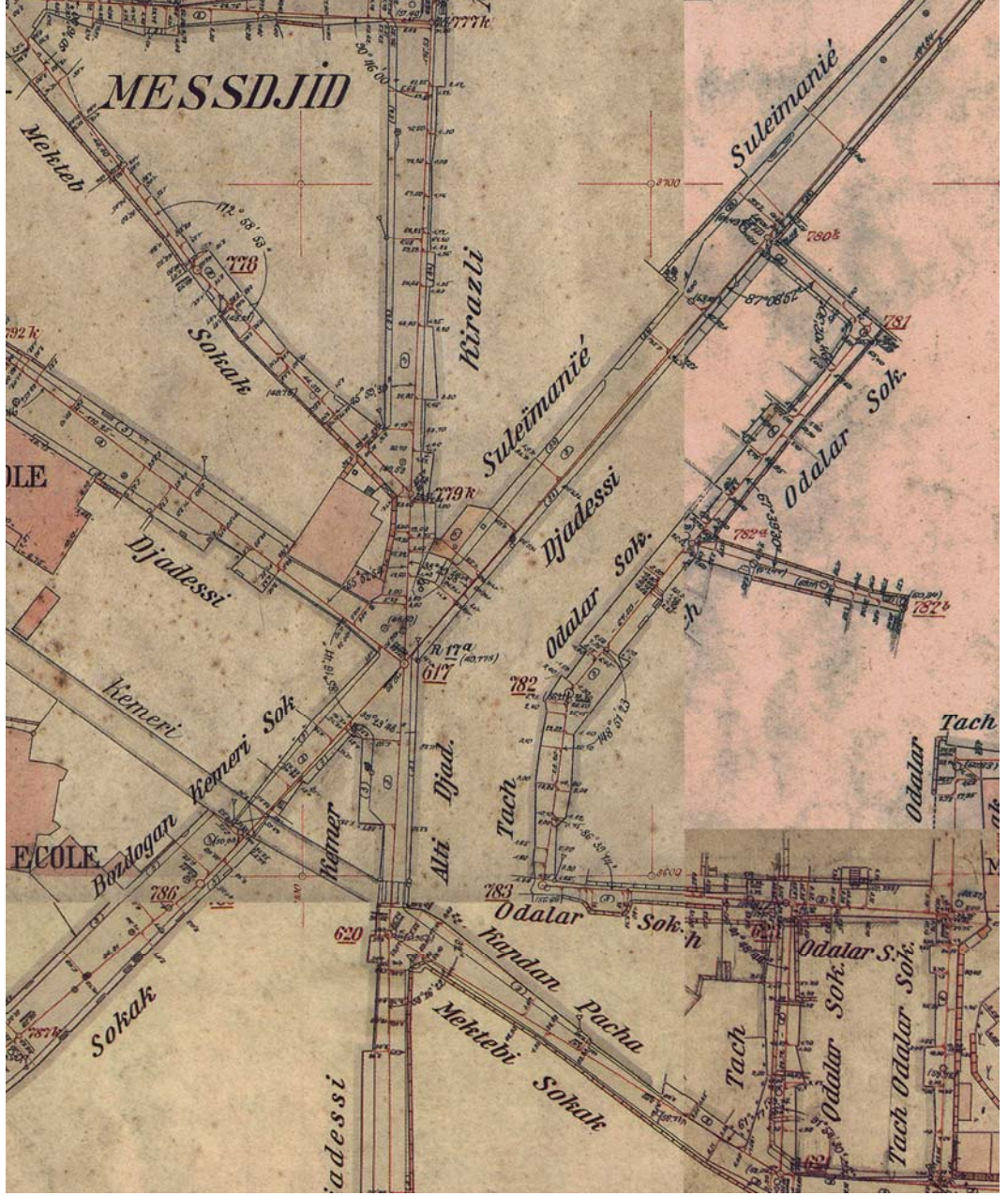

Foto 2 Bozdoğan Kemerli Caddesi Cephesi

Yapının geçmiş dönemlerine ilişkin haritalardaki durumunu incelediğimizde, Taş Odalar yapısının bazı eski haritalarda Sıra Odalar olarak ifade edildiğini görmekteyiz. Eski Kadastral Pafta, 1914 Tarihli Alman Mavisi Haritası ve 1938 Tarihli Pervititch Haritası bize yapının dönemsel farklılıklarını ifade etmektedir.(Bkz. Şekil 3, 4, 17) Pervititch haritasında görülen konutlar günümüzde mevcut değildir.

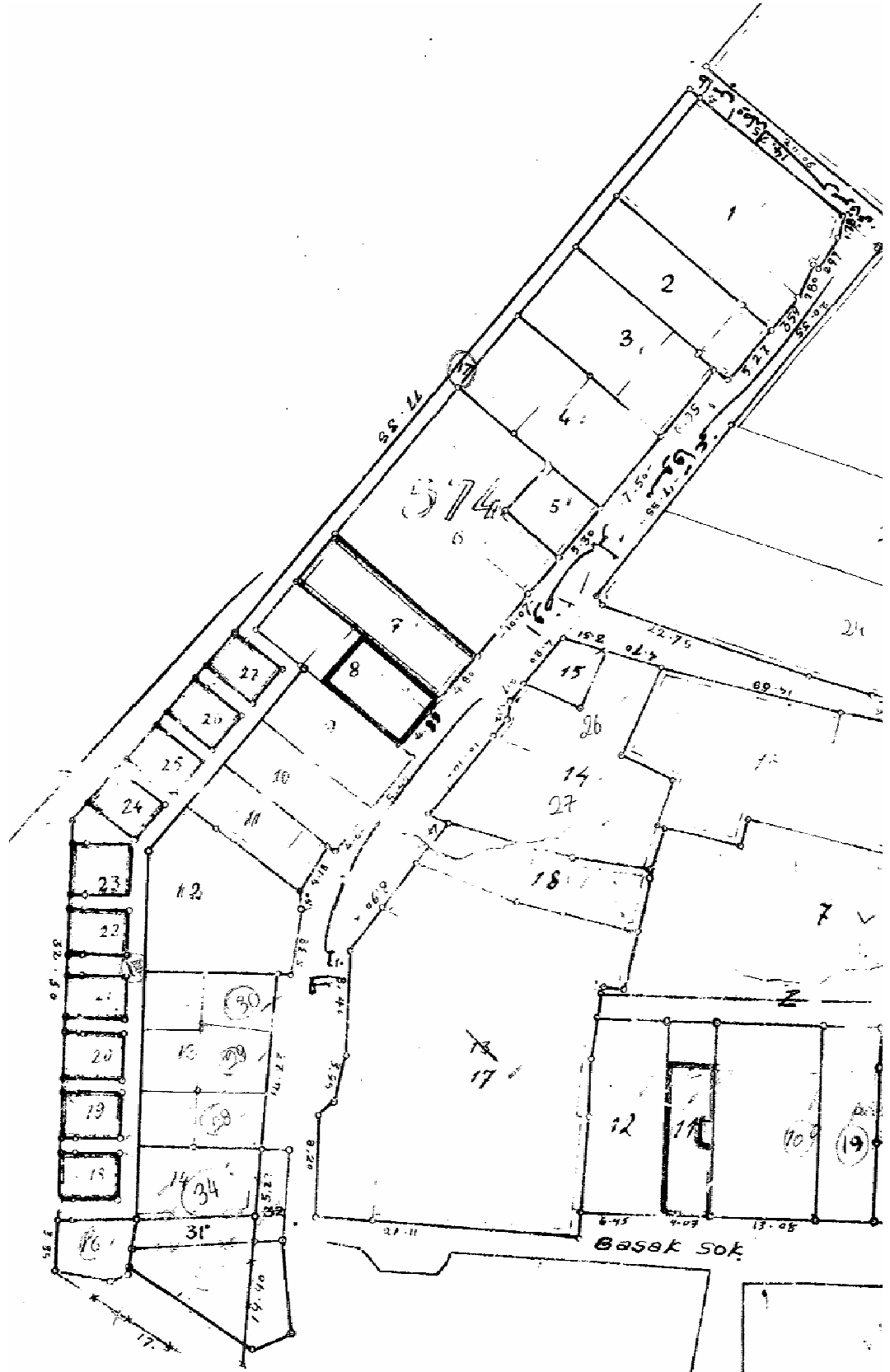
Yapının güncel durumunu 1/1000 Ölçekli Koruma Amaçlı İmar Planı ve Halihazır haritadan incelemek mümkündür. (Bkz. Şekil 5, 6) Süleymaniye Caddesi, Bozdoğan Kemerli Caddesi, Baharlı Sokak ve Taş Odalar Sokak tarafından çevrelenen yapıda 16,17,18,19,20,21,22,23,24,25,26,27 parseller üzerinde yapılaşma mevcuttur. Koruma Amaçlı İmar Planı'nda Taş Odalar'a kültürel tesis alanı fonksiyonu verilmiştir. Halihazır haritadan ise yapı alanındaki muhtes yapıları ve mevcut durumu izlemek mümkündür.

Şekil 3 1914 Tarihli Alman Mavisi Haritası

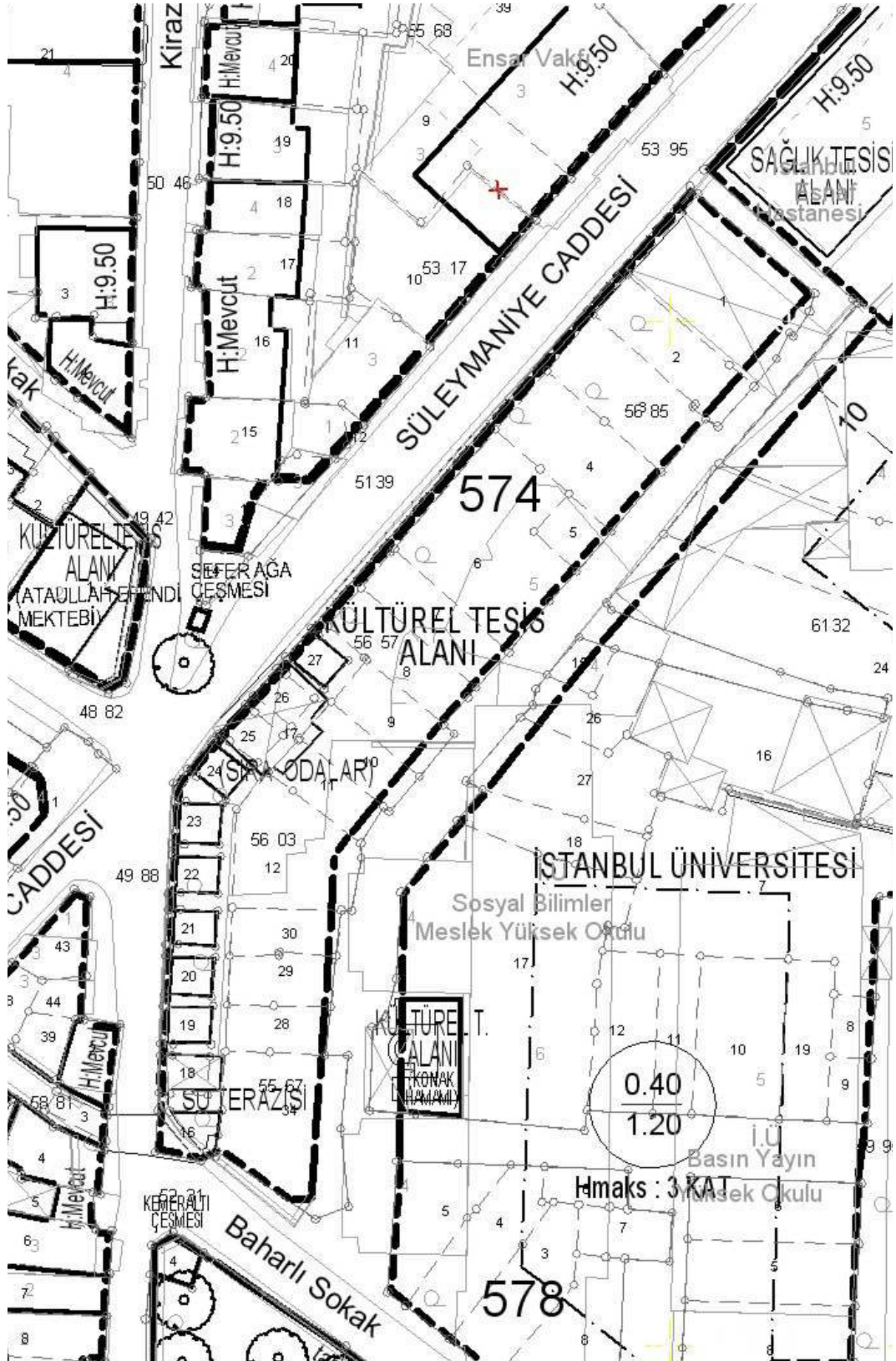
(Dağdelen, İ., 2006, Alman Mavileri 1913-1914 I. Dünya Savaşı Öncesi İstanbul Haritaları, Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü Yayınları II. cilt,)

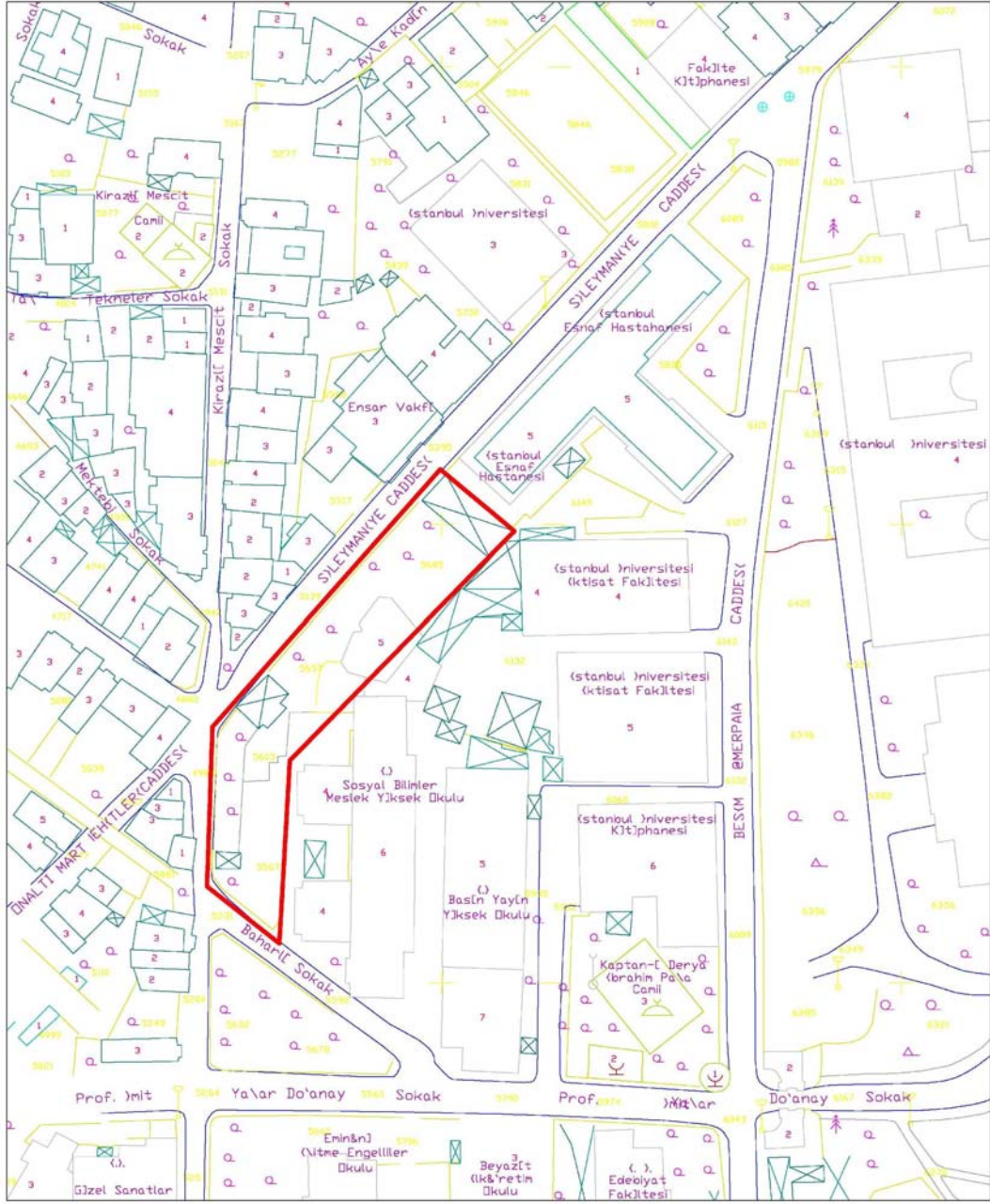

Şekil 4 Eski Kadastral Pafta

(İ.B.B Tarihi Çevre Koruma Müdürlüğü Arşivi)

Şekil 5 1/1000 Ölçekli Koruma Amaçlı İmar Planı
(İ.B.B Planlama Müdürlüğü Arşivi)

Şekil 6 1/1000 Ölçekli Halihazır Harita

(İ.B.B Planlama Müdürlüğü Arşivi)

2.1.1. Plan Özellikleri

2.1.1.1. 16 No'lu parsel

Parsel mülkiyeti İstanbul Vakıflar Bölge müdürlüğüne ait olan, Bozdoğan kemerinin günümüzde ayakta kalan Süleymaniye mahallesindeki son ayağı ve ona bitişik durumda olan su terazisidir. 574 adanın sınırında kaldığı için, yapı adası içerisindeki kot farkından dolayı aynı zamanda istinat duvarı vazifesi görmektedir. Yapının 664 adada yer alan diğer ayağı ile arasında kalan kemerinin yüksekliği 4 m 10 cm, kemer açıklığı 3m 23 cm, duvar kesiti 3 m.75 cm dir. Kemerinin altında yer alan Bozdoğan Caddesi araç trafiğine açık olduğundan kemerin ve su terazisinin üzerinde yoğun kirlenme vardır. Kemerin üst kısımlarında bakımsızlıktan zaman içerisinde yoğun bitki oluşumu meydana gelmiş; gelişen bitki kökleri yapıya büyük ölçüde zarar vermiştir (Bkz. Foto 28, 29, 30)

Kemerin devamında yer alan su terazisi depolama ve taşma ünitesi olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. Depo yığma tuğla ile örülmüştür yüksekliği Bozdoğan kemeri caddesinden 6 m.60 cm.dir. Taşma ünitesi deponun üst kotunda kemere yapışiktır. Yarım daire şeklinde bir kurna ile sonlanmıştır (Bkz. Foto 31) İç kısmında küçük bir yalak ve duvarında niş vardır (Bkz. Foto 32, Foto 33)

2.1.1.2 17 No'lu parsel

Mülkiyeti İstanbul Büyükşehir Belediyesine ait olan 17 Parsel; 574 adanın Bozdoğan Kemer Caddesi ve Süleymaniye Caddesi sınırı boyunca uzanan ve ada üzerindeki kot farkından dolayı yapılmış istinat beden duvarının ve 18,19,20,21,22,23,24,25,26,27 parsellerin (hücre odalarının) arasında kalan bölme duvarlarının kendisidir.

Duvarın uzunluğu baştanbaşa 109,65 m.dir. Yüksekliği Süleymaniye caddesinde bulunan baş kısmında 4.30 m olup Bozdoğan Kemer Caddesi ile kesiştiği köşede 9.18 m. Bozdoğan Kemer caddesindeki bitiş köşesinde ise 7.66 m yüksekliğindedir (Bkz. Foto 34, Foto 35)

Parselin (duvarın) 16 parsel(Bozdoğan Kemer) ile kesiştiği köşede caddeden 40 cm içeride küçük bir giriş kapısı bulunan 1.10 m genişliğinde 3.15 m. derinliğinde üzeri tonoz ile örtülü bir oda bulunmaktadır. Derinlemesine olan kısmın dip tarafında harçsız yığma taşlarla tavana kadar duvar örülmüştür (Bkz. Foto 100)

Duvarın Süleymaniye Caddesi üzerinde 15.22 m.lik kısmı yıkılarak İstanbul Üniversitesi kampüsüne giriş yapılmıştır (Bkz. Foto 36)Bu yıkım zaman içerisinde duvarın kuzey yönünde kalan küçük parçasının bozulmasına sebep olmuştur. Duvarın bu kısmında statik açıdan tehlikeli çatlaklar ve yırtılmalar meydana gelmiştir (Bkz. Foto 37)

Yapı adasının yaklaşık 5 m. kot farkını karşılayan set duvarı kısmının üstünde devam eden ara duvarların çoğu yıkılmıştır. Medrese hücre sistemini andıran ortada ocak iki yanda dolap nişi bulunan 5 ara bölme duvarı ayakta durmaktadır (Bkz. Foto 38, Foto 39, Foto 40)

2.1.1.3. 18 No'lu parsel

Mülkiyeti İstanbul Üniversitesi'ne ait olan bu parselde yer alan hücre odası diğer 9 hücreden farklılıklar göstermektedir. Genişliği 3.73 m. derinliği 4.80 m.dir. Yerden 2 m 20 cm. yüksekliğinde volta döşeme sistemi ile yapılmış üst katı mevcuttur. Bozdoğan Kemerli caddesinden bakıldığında sol dip köşede yukarı çıkış merdiven izi ve merdiven yırtığı yer almaktadır. Ahşap olduğu izlerden tahmin edilen merdiven tamamen yok olmuştur (Bkz.Foto 41)

Ayrıca volta döşemenin caddeye bakan bölümünde kısmi yıkılmalar tesbit edilmiştir. Alt katta kuzey ve doğu duvarlarında 2 adet küçük, üst katta doğu duvarında 1 adet büyük niş mevcuttur.(Bkz.Foto 42)

Caddeye bakan kısma 2. kat seviyesinde örülen muhtes duvarın üstünde 3 adet pencere açılmıştır. Ayrıca yine bu duvar üzerinde eski fotoğraflarında görüldüğü gibi 3. kat seviyesinde yapılan ahşap cumbanın oturduğu 3 adet payanda dayama deliği vardır. (Bkz.Foto 43)

2.1.1.4. 19 No'lu parsel

Mülkiyeti İstanbul Üniversitesi'ne ait olan, 3.90 m. genişliğinde, 4.80 m. derinliğindeki mekan tek hacimlidir. Ancak bir dönem iki katlı olarak kullanıldığı cephesinde üst tonozun üzengi seviyesinden atılan çelik putrelden ve onun üzerine örülen duvardaki pencere izlerinden belli olmaktadır. Günümüzde döşeme kotu yol seviyesinden yaklaşık 1,50 m. alt seviyededir. Alt kottan itibaren 10 cm genişliğinde dolu harman tuğlası ile tamamen örülerek cephesi kapatılmıştır. Kaldırım üzerinde

yaklaşık 1.50 m. alt kota inen kuranglez şeklinde üzeri demir kapakla örtülmüş kuyu vardır.

Bu parselden itibaren 20 ve 21 parsellerde cephe 3 kat boyunca sıvanmış aralarda kalan duvarlar plastr şeklinde sıvanarak, 2. ve 3. kat arasına ve 3. kat bitimine yatay sıva silme yapılarak cephe hareketlendirilmiştir (Bkz. Foto 44)

İç kısımda, tonoz seviyesinin üzerinde büyüyen ağaç kökleri tonoz ve duvarları çeşitli yerlerden delerek yol seviyesine kadar uzanmıştır buda taşıyıcı sistemi olumsuz etkilemektedir. (Bkz. Foto 45)

Parselin üst kot seviyesinde Bozdoğan caddesine bakan kısmında 1 kat yüksekliğinde moloz taştan örülmüş 1m.10 cm genişliğinde duvar vardır. Bu duvarın orta kısmında üzeri kemerle geçilmiş 1 m. genişliğinde bir adet pencere bulunmaktadır. Zaman içerisinde zemin kotu doldurularak değiştiğinden pencerenin alt seviyesi zeminle aynı seviyededir. (Bkz. Foto 46)

2.1.1.5. 20 No'lu parsel

Mülkiyeti İstanbul Üniversitesi'ne ait olan; 3.75 m. genişliğinde, 4.80 m. derinliğindeki mekanın üst tonoz örtüsünün üzengi seviyesinden ahşap olarak yapılan katı tamamen çökmüştür. Her iki yanında bulunan 19 ve 21 nolu parsellerle aynı sıvalı cephe özelliğini taşımaktadır. Alt döşeme kotu yol kotu ile aynı seviyededir (Bkz. Foto 47, Foto 48, Foto 49)

Üst kotta ise yine yan parsellerde olduğu gibi cadde tarafında orta aksta 1m. 60 cm. genişliğinde üzeri kemerle geçilmiş bir pencere vardır. Bu pencerenin yan kısmında alt bölümdeki tonozun üzerinde kendiliğinden yetişmiş yaklaşık 5 m. yüksekliğinde 40 cm. gövde çapında bir ağaç bulunmaktadır. Bu ağacın kökleri alt kısımda yayılarak yapının taşıyıcı sistemini olumsuz etkilemektedir. (Bkz. Foto 50)

2.1.1.6. 21 No'lu parsel

3.80 m. genişliğinde, 4.80 m. derinliğindeki mekânın üst tonoz örtüsünün üzengi seviyesinden ahşap olarak yapılan katı tamamen çökmüştür. Sağ yanında bulunan 20 no lu parselle aynı sıvalı cephe özelliğini taşımaktadır (Bkz. Foto 51, Foto 52, Foto 53)

Üst kot seviyesinde cadde yönünde yaklaşık 3 m. yüksekliğinde tek pencerele duvar devam etmektedir. 22 parsel ile arasında 70 cm. genişliğinde 4 m. 75 cm. boyunca cadde duvarına dik moloz taş ile örülmüş bir duvar yer almaktadır (Bkz. Foto 54, Foto 55)

2.1.1.7. 22 No'lu parsel

Mülkiyeti İstanbul Üniversitesi'ne ait olan; 3.80 m. genişliğinde, 4.80 m. derinliğindeki mekânın üst tonoz örtüsünün üzengi seviyesinden ahşap olarak yapılan katı tamamen çökmüştür. Kuzey duvarı ile doğu duvarının kesiştiği köşede üst kat seviyesinde muhtes wc bölmesinin izleri görülmektedir (Bkz. Foto 56, Foto 57) Dış cephesinde tonoz açıklığı 10 cm. genişliğinde harman tuğlası ile örülmüştür. 3. kat seviyesinde ve ana duvarlarda cephe sıvasızdır, taş duvar örgüsü görülmektedir. Tonoz üst katında yetişen ağaç ve sarmaşıklardan dolayı cephenin üst iki kat seviyesi tamamen bitki ile sarılmıştır.

Üst kotta tonozun üzerinde yetişmiş 3 adet ağaç vardır. 21 ve 23 parsellerle arasında cadde yönüne dik 70 cm. genişliğinde duvarlar vardır. Bu duvarlar oldukça harap durumdadır(Bkz. Foto 60)

2.1.1.8. 23 No'lu parsel

Mülkiyeti İstanbul Üniversitesi'ne ait olan; 3.80 m. genişliğinde, 4.80 m. derinliğindeki mekanın üst tonoz örtüsünün üzengi seviyesinden betonarme kat döşemesi atılmıştır. Üst kata çıkış merdiveni güney duvarına yaslı biçimdedir (Bkz. Foto 61)

Cephesi 10 cm kalınlığında harman tuğlası ile örülerek kapatılmıştır. Güney duvarının yola yakın kısmında bir adet niş yer almaktadır. Kuzey duvarı ile doğu duvarının kesiştiği köşede ise yaklaşık 60 x 60 cm ebadında zeminde yırtık vardır. Diğer bazı hücrelerde görüldüğü gibi zemin kotu muhtemelen yol kotundan yaklaşık 1.50 m. derinliğinde olduğundan bu kısım depolama alanı gibi kullanılmıştır. Bu parselin tonoz seviyesinin üst kotunda duvar boyunca ve köşe kısmını tamamen saran iri gövdeli sarmaşığın gövdesi; yine aynı kotta hemen bitişiğinde bir dönem PTT tarafından dikilmiş ağaç telefon direği yer almaktadır. Tüm bunlar yapının taşıyıcısını olumsuz etkilemektedir (Bkz. Foto 62, Foto 63, Foto 64, Foto 65)

2.1.1.9. 24 No'lu parsel

Mülkiyeti İstanbul Üniversitesi'ne ait olan; 3.65 m. genişliğinde, 4.80 m. derinliğindeki mekânın üstü tuğla tonoz ile örtülmüştür. Süleymaniye caddesine bakan giriş kısmı üzengi seviyesine kadar tuğla duvar ile örülmüştür. Demirden bir giriş kapısı vardır (Bkz. Foto 66)

İstanbul Üniversitesi tarafından aktif olarak kullanıldığı dönemlerde 25 nolu parseldeki hücre ile arasındaki duvara kapı açılarak birleştirilmiştir. 24-25-26 ve 27 parseller kazan dairesi olarak fonksiyon verilmiştir. Günümüzde bu dönemlerde kurulan tesisat sistemleri çürümüş şekilde varlığını sürdürmektedir (Bkz. Foto 67, Foto 68)

Üst kotta ise 25 parsel ile arasında Süleymaniye caddesine dik uzanan 70 cm genişliğinde bir duvar yer almaktadır. Duvarın üzerinde ortada ocak, sağında ve solunda dolap nişleri yer almaktadır (Bkz. Foto 69, Foto 70)

2.1.1.10. 25 No'lu parsel

Mülkiyeti İstanbul Üniversitesi'ne ait olan; 3.70 m. genişliğinde, 4.80 m. derinliğindeki mekânın üstü tuğla tonoz ile örtülmüştür. Süleymaniye caddesine bakan giriş kısmı üzengi seviyesinden hatıl atılarak tepe noktasına kadar tuğla duvar ile örülmüştür. Üst kısımda pencere boşluğu açılmıştır. Demirden bir giriş kapısı vardır (Bkz. Foto 71)

İç kısmı eskiden kazan dairesi olarak kullanıldığından 2 adet saçtan yakıt tankı ve bu tanka bağlı çeşitli çürümüş tesisatlar bulunmaktadır. 24 ve 26 parsellere sonradan açılan kapılar ile bağlanmıştır. Ancak 26 parselde yapılan giriş kapısı sonradan örülerek kapatılmıştır. Tonozunun üzerinde yaklaşık 40 cm x 40 cm ebatlarında delik açılarak tesisat boruları geçirilmiştir (Bkz. Foto 72)

Üst kotta ise 24 parsel ile arasında Süleymaniye caddesine dik uzanan 70 cm genişliğinde duvar yer almaktadır. Yan tarafında yer alan 26 parsel ile duvarların arasına gecekondur şeklinde bir yapı yerleştirilerek Üniversite tarafından lojman olarak kullanılmaktadır.

2.1.1.11. 26 No'lu parsel

Mülkiyeti İstanbul Üniversitesi'ne ait olan; 3.80 m. genişliğinde, 4.65 m. derinliğindeki mekânın üstü tuğla tonoz ile örtülmüştür. Süleymaniye caddesine bakan giriş kısmı üzenge seviyesinden hatıl atılarak tepe noktasına kadar tuğla duvar ile örülerek kapatılmıştır. Dışarıdan giriş yapılmamıştır. Üzenge seviyesinden üst kısma kadar tuğla duvar ahşap tahta ile kaplanmıştır. Orta aksta bir pencere boşluğu bırakılmıştır (Bkz. Foto 73)

25 ve 27 parseller ile iç kısımdan muhtes bağlantıları vardır ancak bu bağlantı kapıları örülerek kapatılmıştır. Beton şap atılmış zeminde; girişe göre sağ köşede yaklaşık 60 x 60 cm ebadında yırtık vardır. Diğer bazı hücrelerde görüldüğü gibi zemin kotu muhtemelen yol kotundan yaklaşık 1.50 m. derinliğinde olduğundan bu kısım depolama alanı gibi kullanılmıştır. (Bkz. Foto 74)

Üst kotta ise 25 parsel ile birlikte kullanılan gecekondü yapısı yer almaktadır. Bu da taşıyıcı sistemi olumsuz yönde etkilemektedir.

2.1.1.12. 27 No'lu parsel

Mülkiyeti İstanbul Üniversitesi'ne ait olan; 3.80 m. genişliğinde, 4.80 m. derinliğindeki mekânın üstü tuğla tonoz ile örtülmüştür. Süleymaniye caddesine bakan giriş kısmı üzenge seviyesine kadar tuğla duvar ile örülerek kapatılmıştır. Üzenge seviyesinden yukarısında ise demir parmaklıklar yer almaktadır (Bkz. Foto 78) iç kısımdan 26 parsel'e geçiş yapılmıştır. Ancak sonraları bu geçiş kapatılmıştır. Mekanın içerisi boş durumdadır. Beton şap atılmış zeminde; girişe göre sağ köşede yaklaşık 60 x 60 cm ebadında yırtık vardır. Diğer bazı hücrelerde görüldüğü gibi zemin kotu muhtemelen yol kotundan yaklaşık 1.50 m. derinliğinde olduğundan bu kısım depolama alanı gibi kullanılmıştır (Bkz. Foto 77, Foto 78)

Üst kotta ise caddeye bakan duvarda orta aksta yer alan pencere yıkılarak 2 katına genişletilmiştir. 26 parsel ile arasında caddeye dik durumda gecekondü yaşlı duvar vardır (Bkz. Foto 79, Foto 80)

2.1.2.Cephe Özellikleri

Taş Odalar Bozdoğan Kemerli Caddesi, Süleymaniye Caddesi, Baharlı Sokak ve Taş Odalar Sokak tarafından çevrelenmiştir. Alt kattaki odalar Süleymaniye Caddesi ve Bozdoğan Kemerli Caddesine, üst kattaki odalar ise Taş Odalar Sokağına açılır. Bozdoğan Kemerinden Taş Odalar Sokağına Baharlı Sokak'tan çıkılmaktadır.(bkz. şekil 5) Taş Odalar arazide doğu-batı yönündeki (doğu kısmı yüksek) ortalama 5m. kot farkı için yapılan set duvarı ile dışarıdan algılanır. Duvarın en yüksek olduğu, arazi eğiminin alt noktasında h: 9.50'dir.Cephelerde ana malzeme duvar örgüsünde kesme taş, kemerlerde tuğla kullanılmıştır.

Yapının cephe özelliği alt katlarda kemerli cephe boşlukları, üst katlarda odalara ait pencere boşluklarıdır.Yapının çatı hizasında kirpi saçak detayı olduğu görülmektedir(Bkz. Foto 82, Foto 83)Taş Odalar Sokağına açılan cephe hakkında kesin belge olmamakla birlikte, hücrelerin sokağına bakan duvarlarının ahşap olabileceği tahmini yapılmıştır.Ayrıca Darülhadis örneğinde olduğu gibi ahşap konstrüksiyon kiremit kaplı bir revak olduğu tahmini yapılmaktadır.

Günümüzde cepheler oldukça kötü durumdadır. Cephelerde malzeme ve strüktürde ciddi bozulmalar mevcuttur. Tek tek incelemek gerekirse:

2.1.2.1 Bozdoğan Kemerli Caddesi Cephesi

Bozdoğan Kemerli Caddesi'ne bakan cephe, Onaltı Mart Şehitleri Caddesinin köşesinden başlayıp, Bozdoğan Kemerli'nin son hücresinin yer aldığı yerde su terasizine dönüştüğü, Bahariye Sokağına bağlanan cephe'dir. Bozdoğan Kemerli Caddesi üzerinde Taş Odalar'a ait 16,18,19,20,21,22,23 parseller yer almaktadır. (Bkz. Şekil 5)

16 parsel Bozdoğan kemerinin son hücresi ve ona bitişik durumda olan su terasizidir.

18 parsel diğer hücrelerden farklı olan hücre'dir. Eski fotoğraflara bakıldığında bu hücrenin farklılığı gözlenmektedir. 50'li yıllara ait fotoğraflarda pencere boşluğunun büyütülerek cumbaya dönüştürüldüğü, bunun üst katında da ahşap bir katı daha bulunduğu görülmektedir. Günümüzde cumba ve üst kat yok olmuştur.

19,20,21 parseller benzer özellikler göstermektedir. Eski fotoğraflardan bir dönem 3.kat eklemesi yapıldığı ancak sonradan yok olduğu görülmüştür. Cephelerinde sıva uygulaması yapılmış, cephede plastrlar oluşturulmuştur. Döşeme hizası çelik

putrellerin nem etkisiyle paslandığı görülmüştür. Duvar boşlukları harman tuğlasıyla örülerek kapatılmıştır. Dış etkiler nedeniyle cephede kararmalar mevcuttur. Üst örtü olmadığı için kirpi saçak hizasında yoğun bitkilenme mevcuttur. Cephede tek pencere sistemi devam etmektedir.

2.1.2.2 Süleymaniye Caddesi Cephesi

Süleymaniye Külliyesi'nden Bozdoğan Su Kemerine uzanan caddedir. Taş Odalar yapısına ait 24,25,26,27 parseller bu cadde üzerinde bulunmaktadır.

(Bkz. Şekil 5) 24 parsel Bozdoğan Kemer Caddesiyle Süleymaniye Caddesinin kesiştiği köşede yer almaktadır.

Duvar boşlukları harman tuğlasıyla kapatılmış, (Bkz. Foto 94) sıva uygulaması yapılmıştır. Dış etkiler nedeniyle taşlarda yüzey kopmaları, parçalanmalar, kararmalar mevcuttur. (Bkz. Foto 81) Hücrelere ait duvarlar ve üst örtü yok olmuştur. Eski fotoğraflarda görülen dönem eki olarak yapıлып sonradan yok olan pencere boşluğunun cumbaya dönüştürülmesiyle oluşan boşluklar görülmektedir. (Bkz. Foto 95) Üst örtü ve duvarlar olmadığı için dış etkilerden daha çok zarar görmektedir. Duvar yüzeyinde özellikle kirpi saçak hizasında yoğun bitkilenme görülmektedir. (Bkz. Foto 85)

Mevcut yapının ana malzemesi tuğla ve kesme taştır. Yerinde yapılan incelemelerde, harçların yer yer özelliklerini kaybettiği, tuğlaların arasındaki derzlerin boşaldığı, yapının cephelerindeki bitkilenmeden dolayı malzeme özelliklerini yitirdiği gözlenmiştir. (Bkz. Foto 91)

Mevcut tuğla ve harcın kalitesinin belirlenmesi için analizleri yapılmalıdır. Yapının özellikle kat hizalarında çelik putreller bulunmaktadır. Çelik putrellerin paslandığı, yer yer çürüdüğü görülmüştür (Bkz. Foto 53)

Pencere ve kapı doğramaları orijinal olmamakla birlikte kötü durumdadır. Dönem eki olarak yapıлып sonradan yok olan cumbalardan kalan ahşaplar ve boşlukları kapatmak için kullanılan ahşaplar orijinal olmayıp kötü durumdadır. (Bkz. Foto 66)

2.1.2.3 Taş Odalar Sokak Cephesi

Foto 3 1970’li yıllara ait Taş Odalar Sokağından fotoğraf
(Yenileme Kurulu Arşiv Dosyası)

Taş Odalar Sokak Süleymaniye Caddesinden başlayıp, Baharlı Sokağa bağlanan hücrelerin açıldığı sokaktır. Taş Odalar’a ait en eski fotoğraflar 1918’lere ait olup, bu dönemden itibaren bu sokak mevcuttur. Sonraki dönemlerde Taş Odalara ait hücreler yok olmuş bunların yerini niteliksiz ahşap yapılar yapılarak Taş Odalar Sokağına açılmıştır. Hücrelere ait duvarlar ve üst örtü yok olduğu için mevcut durumda sadece Süleymaniye Caddesine bakan üzerinden su yolunun devam ettiği duvar kalmıştır. (Bkz. Foto 22) 1980 sonrası hücrelere ait duvarlar yok olmaya başlamış, kalıntılar üzerinde muhdes niteliksiz yapılar ve Taş Odalar Sokağına bakan parsellerde İstanbul Üniversitesi tarafından kaçak yapılaşma mevcuttur. Esnaf Hastanesi yapıldıktan sonra hastane ek yapıları Taş Odalar sokağına kaçak olarak yapılmıştır. Günümüzde hala mevcut olan bu yapılar restorasyon önerisinde kaldırılarak Taş Odalar Sokağına yaşatan bir öneri getirilmiştir.

2.1.3.Strüktür ve Malzeme Özellikleri

2.1.3.1. Temel

Temel kazısı yapılmadan temele dair kesin bilgi verilemez. Ancak külliyeyle ilişkin temel sisteminin anlatıldığı, yapı teknolojisine dair tipolojik bilgiler Taş Odalar için de geçerli olabileceği düşünülmüştür.

“Temel Sistemi: Süleymaniye Külliyesi yapılarından cami ve avlusu temellerinde 1957 ve 1975 yıllarında yapılan inceleme sondajlarında, bahçe seviyesinden 4-5 m aşağıda bulunan grovak-kilişistler üzerinde ampatman şeklinde mütemadi temeller olduğu belirlenerek, sondaj yapılamayan, kubbeyi destekleyen ayaklarında münferit temellerinin olduğu ve bu temellerin depremlerde yanal hareketleri önleyecek duvarlarla birbirine bağlanmış olabileceği olasılığı üzerinde durulmaktadır. Üzerine daha fazla yük gelen cami beden duvarları ve minare temellerinde ampatmanlar geniş, daha az yük alan avlu duvarı temellerinde ise dardır. Külliyenin diğer yapılarında da benzer temel sistemi kullanılmış olmalıdır.”⁴⁶

Uygulama sırasında yapılacak zemin etüdleri ile, yapının bulunduğu zemine dair bilgiler ışığında temele ilişkin tahminler yapılabilir ve temel kazısı sırasında bu tahminler kesinleşecektir. Ancak bu etüdler yapılmadan külliye genelindeki temel sistemi örnek alınabilir.

Osmanlı mimarisinde büyük yapılar inşa edileceği zeminde veya sağlam olmayan zeminlerde toprağı sıkıştırarak temeli sağlamlaştırmak için temel çukuru kazıldıktan sonra zemine ahşap kazıklar çakıldığını öğrenmekteyiz. Cami ve avlusu çevresinde yapılmış olan temel sondajlarında temelin kaya zemine oturduğu, Süleymaniye Külliyesi inşaatı ile ilgili belgelerde kullanım yeri hakkında bilgi verilmeden ”kazıklık” ve “çub-ı kazıklık” olarak 1550, 1552, 1557 yıllarında alınan ahşap malzemenin yapı grubunda dolguya oturan ve zemin toprağının sıkıştırılması gerekli I. ve II.Medreseler gibi yapılarda kullanılmış olduğu ifade edilmiştir. Kaya zemine oturmayan bu tür temellerdeki uygulamada, temel duvarının oturacağı zemine sık aralıklarla toprağa giren ucu sivriltilmiş ve metal pabuç geçirilmiş, rutubetten çürümeyen ahşap türünden(meşe,çam) kazıklar çakılıp, kazıkların üst kısımları taban

⁴⁶ Mülayim, S.,2007, Bir Şaheser Süleymaniye Külliyesi, syf:129,Ankara.

kirişleriyle birbirine bağlamak suretiyle bu bağlantının üstüne de 20-30cm kalınlığında horasan harcı kaplanıp, üzerine de kagir duvar inşa edildiğini öğrenmekteyiz.⁴⁷

Temel duvarlarına ilişkin malzeme ve teknik bilgileri olarak şunlar ifade edilmiştir: “Kabayonu taş boklardan oluşan bir örgüye sahip olan ampatmanlı temel duvarları cami ve avlusu çevresinde yapılan sondajlara göre kaya zeminde 20cm kalınlığındaki horasan harcının, toprak zemine oturan diğer kısımlarda ise zemine çakılan kazıkların üstünde yer alan 20-30 cm kalınlığındaki horasan harcının üzerinde oturmakta, ayrıca taş duvar örgüsünde birkaç seviyede içinde ahşap ızgara yerleştirilmiş 30-40 cm yüksekliğinde horasan harcı tabakaları bulunmaktadır.

Osmanlı mimarisinde zemine gelen yükleri her tarafa eşit olarak yaymak için temel duvarlarının belli seviyelerinde, içinde veya üzerinde ızgara şeklinde yerleştirilmiş suya dayanıklı meşe veya çam türünde ahşap hatılların yer aldığı kalın bir horasan tabakası bulunur. Ahşap hatılların kesitin duvarın üzerine gelen yüke bağlı olarak 24-15cm² arasında değişir, duvar yüzeyinin dış cidarlarına paralel ve bunların üzerine duvar kalınlığından biraz kısa boyutta yerleştirilmiş, birbirlerine geçme tekniği ile veya çivilenerek bağlanmış ahşaplarla ızgara sistemi oluşturulur. Temel duvar örgüsünün cidarlarını oluşturan taş bloklar ise birbirlerine, taş üzerindeki yuvalarına kurşun ile sabitleştirilmiş, yatayda demir kenetler ve düşeyde demir zıvanalarla bağlanır. Duvar örgüsünün içi ise horasan harçlı moloztaş dolgu ile doldurulmuştur.”⁴⁸ Döneminin tipolojik özelliklerini taşıyan Taş Odalar için, temel sistemi bu bilgiler ışığında tahmin edilebilir.

2.1.3.2. Duvar

Küllüye yapılarında görülen beden duvarları tipolojisi anlatılırken şu ifadeler kullanılmıştır: “Süleymaniye Külliyesi yapılarında genellikle küfeki taşından, Kanuni Sultan Süleyman Türbesinde ise Marmara Mermerinden kesme taş, arası moloztaş ve horasan harcı dolgu olarak örülmüştür. Kesmetaş bloklar birbirlerine harçsız, taş üzerindeki yuvalarına kurşun ile sabitleştirilmiş, yatayda 30 cm uzunluğunda 3.5 cm eninde demir kenetler ve düşeyde demir zıvanalarla bağlanmıştır. Aradaki moloztaş-horasan harcı dolgu içinde örgüyü sağlamlaştırmak, gelen yükleri her tarafa eşit olarak yaymak için belli seviyelerde ızgara şeklinde yerleştirilmiş ahşap hatıllar

⁴⁷ Mülayim, S., a.g.e, syf:129

⁴⁸ Mülayim, S., a.g.e, syf:129

bulunur. Ahşap hatılların kesiti duvarın üzerine gelen yüke bağlı olarak 24-15 cm2 arasındadır. Bu hatıllar duvar yüzeyinin dış cidarlarını oluşturan kesme taşların arka yüzüne paralel ve bunların üzerine, moloztaş horasan harcı dolgu kalınlığında duvar yüzeyine dik yerleştirilmiş, birbirlerine geçme tekniği ile veya çivilenerek bağlanmış ahşaplarla bir ızgara oluşturulur.”⁴⁹ Bu ifadeler 15yy. yapı tipolojisi özelliklerini taşıyan “Taş Odalar” için de geçerlidir.

Taş Odalar alt katta dükkan dizilerinin, üst katta bir sıra pencere dizisinin olduğu iki katlı bir yapı olup, kesme taş bir duvardan oluşmaktadır. Yapıya ait duvarları Süleymaniye Caddesi ve Bozdoğan Kemer Caddesinde yer alan ana duvar ve ona bağlanan hücre bölüntülerini oluşturan ara duvarlar olarak ayırarak incelemek mümkündür.

Ana duvar malzeme ve strüktürel açıdan kötü durumda olmakla birlikte günümüzde mevcuttur. Ancak beden duvarı üzerinde su yolunu taşıyan künk boru sistemi yok olmuş, sadece bazı noktalarda künkler görülmektedir.(bkz.foto 81) Süleymaniye Külliyesinde kullanılan künkler Serpil Çelik’in ifadeleri ile: “Künk (pişmiş toprak su borusu ve dirsek-i sehdehan(üç ağızlı dirsek), “beray-i rah ı ab” (su akıtmak için) yapıların su donanımında kullanılmıştır. Künkler çaplarına göre 1.5, 3 ve 6 fülus, dirsek-i sehdehan ise 2.5 fülüstür.10 aralık 1556’da 300 adet iri boy,18 mart 1557’de 394 adet küçük, 694 adet orta boy ve 160 adet büyük boy künk ile 7 adet dirsek-i sehdehan alınmıştır. Matbah su donanımına ilişkin yapısal verilere göre bir künk, 18.9cm çapında ve37cm boyundadır. Uçtan 3.7 cm’lik bölümünde geçme sağlamak amacıyla 2cm’lik dişler oluşturulmuştur. Su geçirimsizliği, künk boru hattını çevreleyen 2cm kalınlığındaki lökün tabakası ile sağlanmıştır.”⁵⁰ şeklinde tanımlanmaktadır.

1970’lere ait fotoğraflarda duvar boşlukları harman tuğlasıyla örülerek kapatılmış, kemer içi doğramalar yok olmuş ahşap elemanlarla niteliksiz olarak kapatılmıştır. Üst katta duvar yüzeyindeki boşluklarda herhangi bir doğrama elamanı mevcut olmayıp harap bir durumdadır(Bkz Foto 94) Zaman içinde farklı dönemlerde yapıya yapılan müdahaleler nedeniyle,(pencere boşluklarının büyütülerek cumbaya

⁴⁹ Mülâyim, S., a.g.e, syf:130

⁵⁰ Çelik, S.,2001.Mevcut Belgeler Işığında Süleymaniye Külliyesi’nin Yapım Süreci, *Doktora Tezi*, İTÜ , syf:277

dönüştürülmesi vs.) duvar yüzeyinde orijinal olmayan boşlukların yer aldığı gözlenmektedir. (bkz Foto 96)

Hücreler arasında yer alan bölücü duvarlardan geriye çok az bir kısmı kalmıştır. Bu duvarlara ait eski fotoğraflar incelendiğinde her oda duvarında ortada ocak iki yanında dolap nişlerinin yer aldığı görülmektedir.(Bkz Foto 70) Günümüzde çok az bir kısmı kalmış olan duvarlarda bu nişlere ait izleri görmek mümkündür.

Mevcut yapının ana malzemesi tuğla ve kesme taştır. Taş sıraları arasında tuğla diziler yer almaktadır. Külliyyeye ilişkin genel tipoloji anlatılırken geçen şu ifadeler duvar tekniği hakkında bilgi vermektedir: “Külliye yapılarının yollardan ve avlulardan görünmeyen, arka veya ara bahçelerine bakan cephelerde, dükkanların tonoz üzengi hizasının üstünde kalan kısmında, Darülhadis ve Dökmeciler Hamamında taş/tuğla almaşık örgü, bu yapıların dış bahçe duvarlarının iç cidarında moloz/tuğla almaşık örgü tekniği kullanılmıştır. Almaşık duvarlarda 35x35x4.5cm boyutunda kare tuğlalar ve şaşırtmalı örgü için bunun yarısı olan 17.5x35x4.5cm boyutundaki yarım tuğlalar genelde 1 taş/ 2 tuğla düzeninde kullanılmıştır.⁵¹

Mevcut tuğla ve harcın kalitesinin belirlenmesi için analizleri yapılmalıdır. Restorasyon uygulaması sırasında tamamlanacak duvarda analizden elde edilen duvar malzemeleri ve harç kullanılmalıdır. Mevcut tuğla ve harç kalitesinin statik hesaplar sonucunda yetersizliğine kanaat getirilir ise özgün malzeme ile uyum sağlayacak mukavemet değerleri daha yüksek malzemeler kullanılmalıdır.

2.1.3.3. Döşeme

İki katlı yapının üst katında döşemeye ait bilgi verecek kalıntı olmadığı için döşemeye ait incelemeler alt kattaki odalarda yapılmıştır. Ancak yapı ciddi bozulmalar geçirdiği için alt kattaki döşemelerde orijinal hali hakkında belge niteliğinde değildir. Serpil Çelik'in külliye için saptadığı malzemelerden bahsederken: “*Tuğla-i şeşhane (altıgen tuğla), sadece 17 Temmuz 1556'da 544 adet alınmış ve döşeme kaplamalarında kullanılmıştır. Tanesi 2 akçedir. Kenar boyu 20, 26 ve 30 cm'dir*”[52] ifadesi döşemelerin orijinal halinin böyle olabileceği hakkında bilgi vermektedir.

---

⁵¹ Mülâyim, S., a.g.e, syf:131

Günümüzde yapının duvar uzunluğu boyunca yolda kot farkı bulunmaktadır. Odalara ait döşemeler incelendiğinde bu kot farkından etkilenen kota göre şekillenen döşemeler mevcuttur. Dükkan olarak kullanılmış olan odalarda döşemeye şap döküldüğü, bazı döşeme içinde yırtıklar oluşturulduğu görülmüştür. Nitelikli bir yapı elamanı olmamakla birlikte mevcut döşemeler de zaman içinde müdahaleler nedeniyle strüktürel olarak zarar görmüştür. Tonoz üzengi seviyesine oturan hücrelerin çoğunluğunda ahşap olduğu tahmin edilen ahşap döşemelerle galeriler oluşturulmuştur. Ahşap döşeme izlerinden ve merdiven izlerinden bu ahşap döşemelere ait bilgi edinilmektedir (Bkz Foto 41) Malzeme ve strüktürel olarak tahrip olmuş durumdadır.18 parsel diğer hücrelere göre farklılık göstermektedir. Bu hücrede volta döşeme görülmektedir.

2.1.3.4. Üst Örtü

Taş Odalar'ın günümüzde mevcut bir üst örtüsü bulunmamaktadır. Üst örtü olmaması nedeniyle yapı dış etkilere maruz kalmış, strüktürel yapısı ve malzeme özellikleri itibariyle ciddi zararlar görmüştür.

Dönem analizlerinde külliye bütününde kullanılan malzemelere ilişkin yapılan açıklamalarda geçen : *“kiremid-i büzürk(büyük kiremit) ve kiremid-i puşiş(örtü kiremiti), dükkan dizilerindeki giriş saçaklarında, olasılıkla hamam külhan avlusunda odunların konduğu saundurmada kullanılmıştır. Kiremid-i büzürk, 5 Temmuz 1555'te 2000 adet, kiremid-i puşiş ise 29 Haziran 1555-17 Temmuz 1556 döneminde 764747 adet alınmıştır.”*⁵² ifadesi kiremit kullanımına ilişkin belge sayılabilir.

Ayrıca *“Kiremitler külliye çapında geniş bir satha yayılmış olan dükkan dizilerinin girişlerinde yer alan geniş saçaklarda kullanılmıştır.”*⁵³ ifadesi külliyeyle ilişkin malzeme tipolojisi araştırmasında önemli bir veri sayılabilir.

Yine Serpil Çelik ifadesi ile: *“Kuzeydoğu arastasının(dekakin ve odaha der-canib-i hamam ve tabhane)18 adet dükkan ve odasının kapı, pencere ve sıvası 29 Haziran-4Temmuz 1555 döneminde yapılmış, 62 adet dükkanın kepenk, sakıf ve turre çatısının ahşap konstrüksiyonu 28 Ağustos-5 Eylül 1557 döneminde 6820 akçeye ihale*

---

⁵² Çelik, S.,a.g.e,syf:277

⁵³ Çelik, S., a.g.e,syf:121

*edilmiş, 4-17 Eylül 1557 döneminde 210 adet tahta-i bazu yek rişte ve du- rişte, 265 adet tenüke-i sakaf, 593 adet tenüke-i sandık, 96 adet kolluk demiri ve 906 adet parmaklık demiri, 15-22 Ocak 1558 döneminde ise 29 adet tahta-i bazu yer rişte, 410 adet tenüke-i sakaf, 196 adet tenüke-i sandık ve 77 adet parmaklık demiri alınmıştır.”*⁵⁴ dükkan dizilerinde ahşap konstrüksiyon çatı sistemi olduğunu tahmin edebiliriz.

Yapıya ait araştırmalar yapıldığında farklı dönemlerde farklı müdahalelerle karşılaştığı, niteliksiz birtakım eklerin yapıldığı sonra bunların yok olduğu gözlenmiş, bütün bu dönemlerde üst örtü giderek tahrip olmuş, orijinal halinden çıkarak yok olmuştur.

Yapıya ait incelemelerde Uğur Tanyeli'nin çalışmasında 1991 yılında yapıda rölöve aldıkları dönemde duvar üzerinde kirpi saçak alt kotlarında ahşap elamanlara ait izler gördükleri ifade edilerek, kiralık oda dizisi olarak kullanılan yapının ucuz malzeme ve az paraya yapılan bir yapı olduğu, çatı olarak ahşap konstrüksiyonlu bir örtü kullanıldığı tahmin edilmiştir. Literatür araştırması yapıldığında benzer özellikler gösteren darülhadis örneğinde de ahşap konstrüksiyonlu kiremit örtülü çatı sistemi ile karşılaşılmaktadır.

2.1.4. Dekoratif Öğeler

Dekoratif öğeler olarak; kapılar, pencereler, çıtalı ahşap tavanlar, altıgen tuğla döşemeler, baca, ocak detayları incelenebilir.

Taş Odalar'a ilişkin yapının orijinal kapılarını dönem örnekleri olan külliye yapılarına bakılarak tahmin edebiliriz. 15.yy yapısı olan Taş Odalar'ın alt katındaki odaların cephe boşluklarında ahşap kepenk, kapı sistemleri olduğu, üst katlarda kagir sisteme dayalı taş söveli ahşap kapılar olduğu tahmin edilebilir. Darülhadis örneği en yakın örnek sayılarak, ordaki kapı örnekleri bu yapıda da geçerli olduğu söylenebilir.

Günümüzde oldukça harap durumda olan yapıda alt kattaki kapılar tamamen özelliklerini yitirmiş, niteliksiz malzemelerden orijinal olmayan kapı boşlukları açılmıştır.(Bkz.Foto 66) Sadece su terazisine çıkılan 16 parselin girişindeki kapı boşluğu orjinaldir.(Bkz.Foto 100)

---

⁵⁴ Çelik, S., a.g.e,syf:268

Dükkan girişlerindeki duvar boşlukları harman tuğlasıyla örülerek kapılar yok edilmiş, (Bkz.Foto 98) cephede ve odalar arası duvarlarda orijinal olmayan kapı boşlukları oluşturulmuştur. Üst katta hücreler tamamen yok olduğu için herhangi bir kapı mevcut değildir.

Yapının orijinal pencere sisteminin taş söveli, tuğla kemerli, ahşap kapak ve demir lokma parmaklıkları olan pencerelere olduğu dönem örneklerine bakılarak söylenebilir. Üst örtüsü olamaması nedeniyle Taş Odalar yapısında pencereler ciddi zarar görmüştür. Üst katta hücreler yok olmuş pencere boşluklarının büyük kısmı zarar görmüştür.(Bkz.Foto 89) Doğramaları tamamen yok olan pencereler zaman içinde farklı müdahaleler nedeniyle orijinal durumundan uzaklaşmıştır. Pencere boşluklarının bazılarının büyütülerek cumbaya dönüştürülmesi nedeniyle cephede pencere etkisi bozulmuştur. Dış etkilerden taşların zarar görmesi nedeniyle pencere boşluğunu oluşturan taşlarda da malzeme kopmaları, parçalanmalar, kararmalar görülmektedir. Ahşap elamanlara ait kalıntılarda ahşapların mukavemet özelliğini yitirdiği görülmektedir. Alt kattaki odalara ait duvar boşlukları harman tuğlasıyla örülerek pencere boşlukları kapatılmıştır. Kalan pencerelerde orijinal olmayıp niteliğini kaybetmiştir .(Bkz.Foto 73)

Çıtalı ahşap tavanlar, altıgen tuğla döşemeler, bacalar, yapıda izine rastlayamadığımız, ancak Darülhadis gibi dönem örneklerine bakılarak, Taş Odalar'da da olabileceğini tahmin ettiğimiz detaylardır. Günümüzde bu detaylara ilişkin belge bulunmamaktadır.

Üst katta hücre arası duvarlarda “ocak” kalıntıları mevcut olup, eski fotoğraflardan da ocaklara ilişkin bilgi edinilmektedir.(Bkz.Foto.22) Yaşmaklı tuğla ocaklar ve taş şapkalı tuğla bacalar yapının orijinal detayları olduğu düşünülmektedir.

2.2. Yapıda Görülen Bozulmalar

2.2.1. Strüktürel Bozulmalar

Yapının ana malzemesi tuğla ve kesme taştır. Üst katta cephe duvarı ve ara bölücü duvarlardan birkaç tanesi kalmış, alt katta ise odalar mevcut olan yapı oldukça harap durumdadır. Yapıya ait üst örtü olmaması nedeniyle yapının yıpranma hızı artmıştır. Plan şeması ve cephe özellikleri itibariyle bozulan yapıda, farklı dönemlerde yapılan müdahaleler sonrasında bozulmalar görülmektedir.

Dış etkiler nedeniyle malzeme özellikleri yitirilmekte, taşlarda yüzey kopmaları, parçalanmalar, kararmalar görülmekte, yapının üst örtüsü olmaması nedeniyle duvar yüzeyinin yıpranma hızı artmaktadır. Bitkilenme etkisiyle duvar yüzeyinde oluşan bitki kökleri, taşların yapısına ve harçların özelliklerine zarar vermiş, duvarın stüktür yapısının bozulmasına sebep olmuştur .(Bkz.Foto 85)

İncelemelerde harçların yer yer özelliklerini kaybettiği, tuğlaların arasındaki derzlerin boşalmış olduğu gözlenmiş, bu da yapıda strüktürel bozulmalara neden olmuştur. Kirpi saçak hizasındaki tuğla ve künklerden geriye çok az bir kısmı kalmış, kalanlarında kötü durumda olduğu görülmüştür. (Bkz.Foto 82)

Yapı adasının yaklaşık 5 m. kot farkını karşılayan set duvarı kısmının üstünde devam eden ara duvarların çoğu yıkılmıştır. Medrese hücre sistemini andıran ortada ocak iki yanda dolap nişi bulunan 5 ara bölme duvarı ayakta durmaktadır. (Bkz.Foto 70)Mevcut olanlarda dış etkiler nedeniyle zarar görmüş malzeme kayıpları ve bitkiler nedeniyle kötü durumdadır.

Alt katta hücrelerin içlerinde zamanla birtakım malzeme ve strüktürel özelliklerde kayıplar oluşmuştur.

18 parselde eskiden ahşap olduğu sanılan merdiven tamamen yıkılmıştır. Volta döşemelerde yer yer yıkılmalar mevcuttur(Bkz.Foto 41)

19 parselin tonoz seviyesinin üzerinde büyüyen bir ağaç bulunmaktadır. Kökleri tonoz ve duvarları çeşitli yerlerden delerek yol seviyesine kadar uzanmıştır. Ağaç kökleri mevcut taşıyıcı sisteme oldukça zarar vermiş ve varlığı zararın büyümesine neden olmaktadır. (Bkz.Foto 45)

20 parseldeki mekanın üst tonoz örtüsünün üzengi seviyesinden ahşap olarak yapılan katı tamamen çökmüştür.(Bkz.Foto 47, Foto 48)

21 parseldeki mekanın üst tonoz örtüsünün üzengi seviyesinden ahşap olarak yapılan katı tamamen çökmüştür. 3.kat seviyesindeki duvarın üzeri sarmaşık ile kaplıdır. (Bkz.Foto 51, Foto 52)

22 parseldeki mekanın üst tonoz örtüsünün üzengi seviyesinden ahşap olarak yapılan katı tamamen çökmüştür. Üst katta ki yetişen ağaç ve sarmaşıklardan dolayı cephenin üst iki kat seviyesi tamamen bitki ile sarılmıştır. (Bkz.Foto 56, Foto 57, Foto 58)

23 parseldeki mekanın tonoz seviyesinin üst kotunda, duvar boyunca ve köşe kısmını tamamen saran iri gövdeli sarmaşığın gövdesi; yine aynı kotta hemen bitişiğindeki ağaç ve telefon direği yer almaktadır. Tüm bunlar yapının taşıyıcısını olumsuz etkilemektedir. (Bkz.Foto 64, Foto 65)

24 parselde, 25 parsel ile arasındaki taşıyıcı nitelikteki duvarda kapı boşluğu açılmıştır (Bkz.Foto 68)

25 parselde, 24 ile 26 parseller arasında kalan taşıyıcı duvarlarda kapı boşlukları açılmıştır. Tonozunun üzerinde yaklaşık 40 cm x 40 cm ebatlarında delik açılarak tesisat boruları geçirilmiştir. Üst kotta yan tarafında yer alan 26 parsel ile duvarların arasına gecekondur yapılmıştır. (Bkz.Foto 72)

26 parselde, 25 ile 27 parsellerle arasında kalan taşıyıcı duvarlarda kapı boşlukları açılmıştır. Üst kotta yan tarafında yer alan 25 parsel ile duvarların arasına gecekondur yapılmıştır.

27 parselde, 26 parsel ile arasında kalan taşıyıcı duvarlarda kapı boşluğu açılmıştır.

2.2.2. Malzeme Özellikleri ve Dış Yüzeylerde Görülen Bozulmalar

Dış etkiler nedeniyle malzeme özellikleri yitirmekte, taşlarda yüzey kopmaları, parçalanmalar, kararmalar görülmekte, tuğla malzemedeki kayıplar oluşmakta, yapının üst örtüsü olmaması nedeniyle dış yüzeylerde malzeme ve strüktür yapısında yıpranma hızı artmaktadır. (Bkz.Foto 50)

Bitkilenme etkisiyle duvar yüzeyinde oluşan bitki kökleri, taşların yapısına ve harçların özelliklerine zarar vererek, duvarın strüktür yapısının bozulmasına sebep olmaktadır(Bkz.Foto 59)

İncelemelerde harçların yer yer özelliklerini kaybettiği, tuğlaların arasındaki derzlerin boşaldığı görülmüştür. Kirpi saçak hizasındaki tuğla ve künklerden geriye çok az bir kısmı kalmış, kalanlarında kötü durumda olduğu görülmüştür. (Bkz.Foto 60)

Yapının özellikle kat hizalarında çelik putreller bulunmaktadır. Çelik putrellerin paslandığı, yer yer çürüdüğü görülmüştür. Dış etkiler altında kalan farklı malzemeler farklı çalışmakta, birbirlerine de zarar vermektedirler. (Bkz.Foto 58)

Bozdoğan Kemerli Caddesi cephesine sonradan eklenen plastrlar, kat hizalarına yapılan silmeler, duvar yüzeyine sıva uygulamaları, duvar yüzeylerinde açılmış

boşluklar, pencere boşluklarının büyütülmesi bütün bunlar yapının orjinalinde olmayan sonradan dış yüzeylerde oluşan bozulmalardır.

Ahşap elemanların ise çürüdüğü görülmüştür. Yerinde duran pek çok ahşap eleman mukavemetini kaybetmiştir. Kapı ve pencerelerde boşluklar ve elemanlar orijinal değildir. Alt katta odalara ait ön cephe duvar boşluğu harman tuğlasıyla kapatılmıştır. Boşluklar niteliksiz malzemelerle kapatılmıştır. (Bkz.Foto 77)

Dış etkiler nedeniyle malzeme özellikleri yitirilmekte, taşlarda yüzey kopmaları, parçalanmalar, kararmalar mevcut olup, yapının üst örtüsü olmaması nedeniyle duvar yüzeyinin yıpranma hızı artmaktadır. Bitkilenme etkisiyle duvar yüzeyinde oluşan bitki kökleri, taşların yapısına ve harçların özelliklerine zarar vermiş, duvarın strüktür yapısına bozulmasına sebep olmuştur. İncelemelerde harçların yer yer özelliklerini kaybettiği, tuğlaların arasındaki derzlerin boşaldığı görülmüştür. Kirpi saçak hizasındaki tuğla ve künklerden geriye çok az bir kısmı kalmış, kalanlarında kötü durumda olduğu görülmüştür. (Bkz Foto 82)

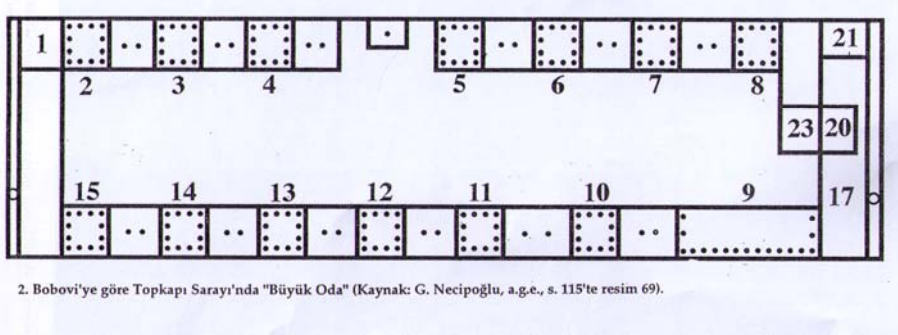
Ahşap elemanların ise çürüdüğü, kurtlandığı hatta bazı kısımlarda toptan göçtüğü görülmüştür. Yerinde duran pek çok ahşap eleman mukavemetini kaybetmiştir.

3.BÖLÜM:

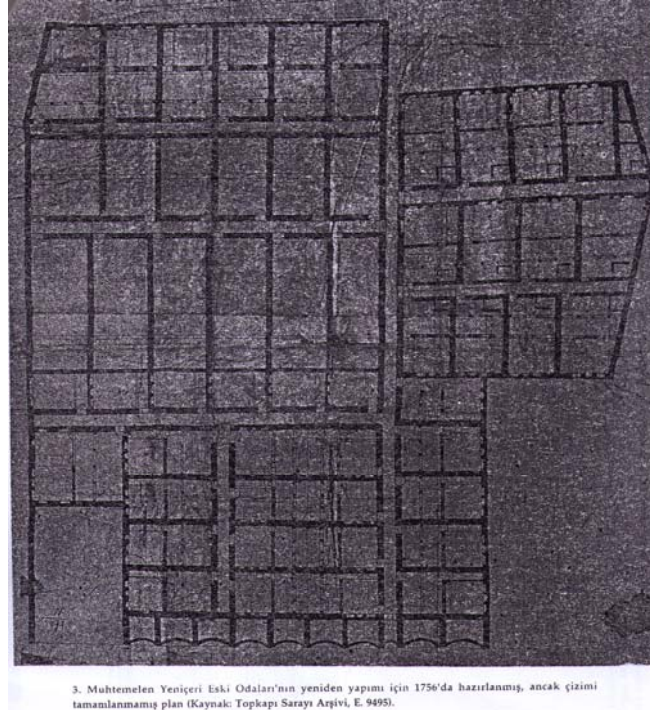
“TAŞ ODALAR” YAPISI RESTİTÜSYON ÖNERİSİ

3.1.Restitüsyon Öncesi Hazırlık Çalışmaları

“Taş Odalar” bazı kaynaklarda “sıra odalar” olarak geçen 15.yy “oda” tipolojisine örnek yapılardan biridir. Osmanlı Mimarlığında odalar kagir hücre dizileri olup, 1.Bölümde anlatıldığı gibi değişik isimlerde olabilen ve farklı amaçlara hizmet edebilen mekanlardır.

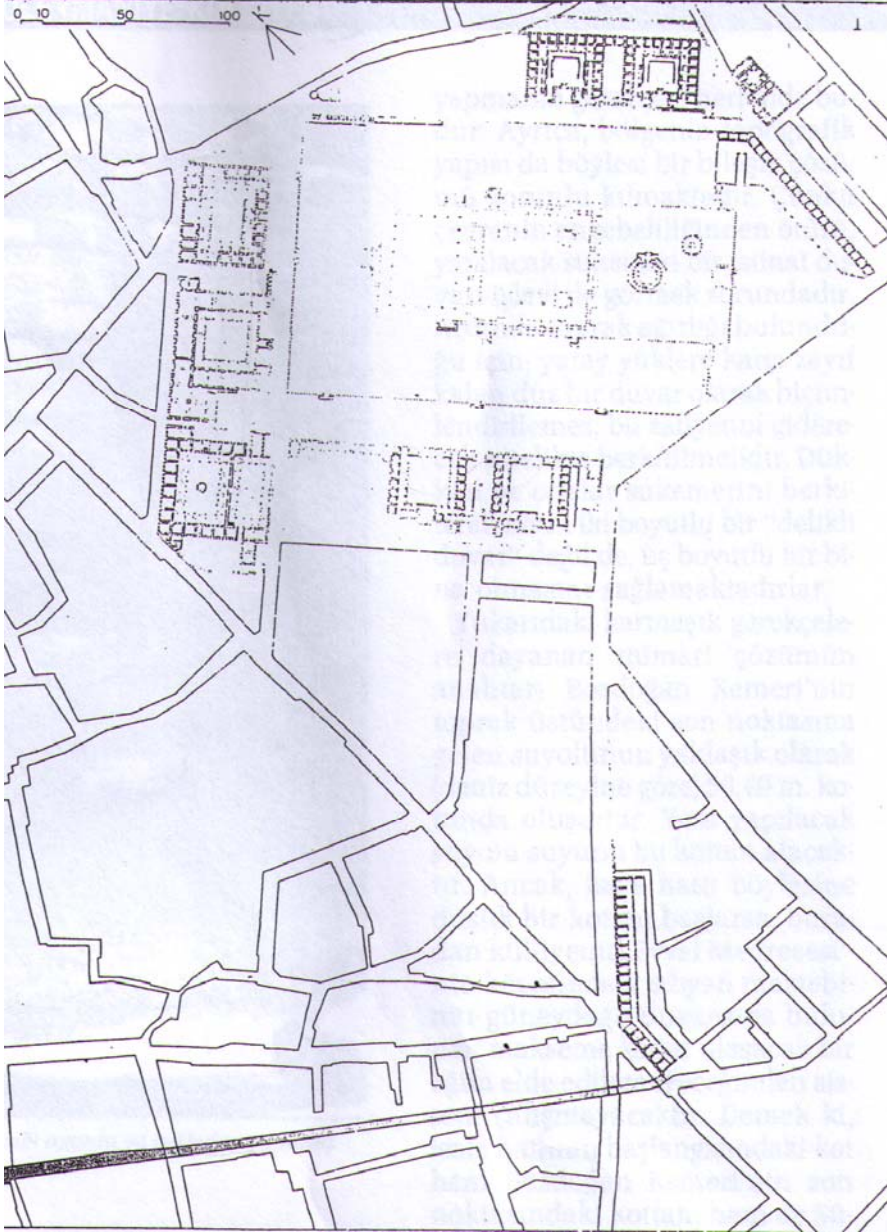
Şekil 7 (Kaynak:Tanyeli, U., Prof. Doğan KUBAN'a Armağan, “ Klasik Dönem Osmanlı Metropolünde Konutun Reel Tarihi: Bir Standart Saptama Denemesi” s.69)

Şekil 8 Literatür örneği olarak Topkapı Sarayı'nda “oda”lar

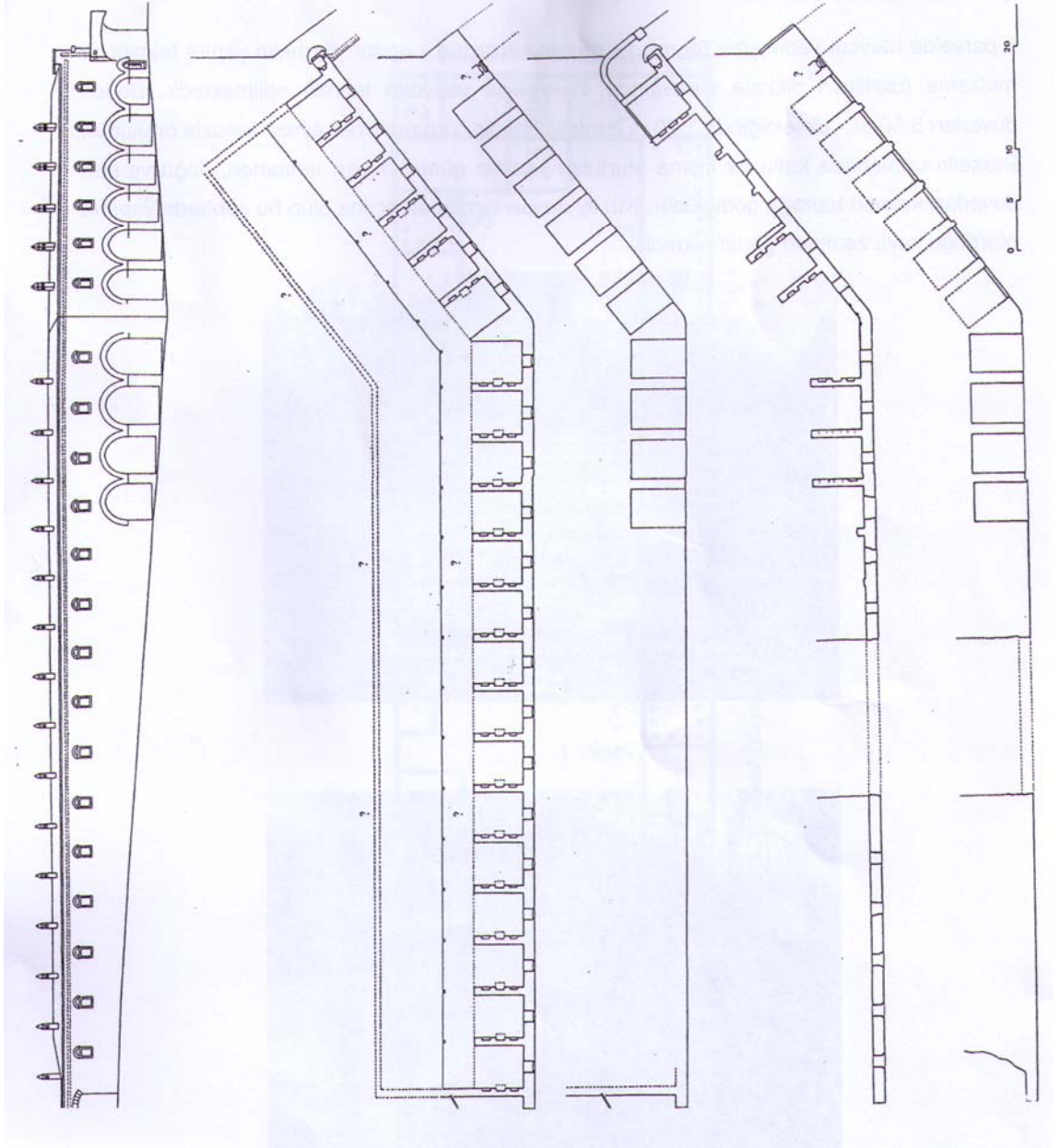
(Kaynak:Tanyeli, U., Prof. Doğan KUBAN'a Armağan, “ Klasik Dönem Osmanlı Metropolünde Konutun Reel Tarihi: Bir Standart Saptama Denemesi” s.70)

Restitüsyona yönelik tipoloji araştırmalarında külliye bütünündeki 15.yy benzer dönem yapılarını incelediğimizde,(bkz.şekil 9) külliye içinde birçok odaya ulaşılmaktadır. “Taş Odalar” örneğine en çok benzeyen, dönem örneği olarak alınabilecek yapının “Darülhadis” olduğunu söyleyebiliriz.

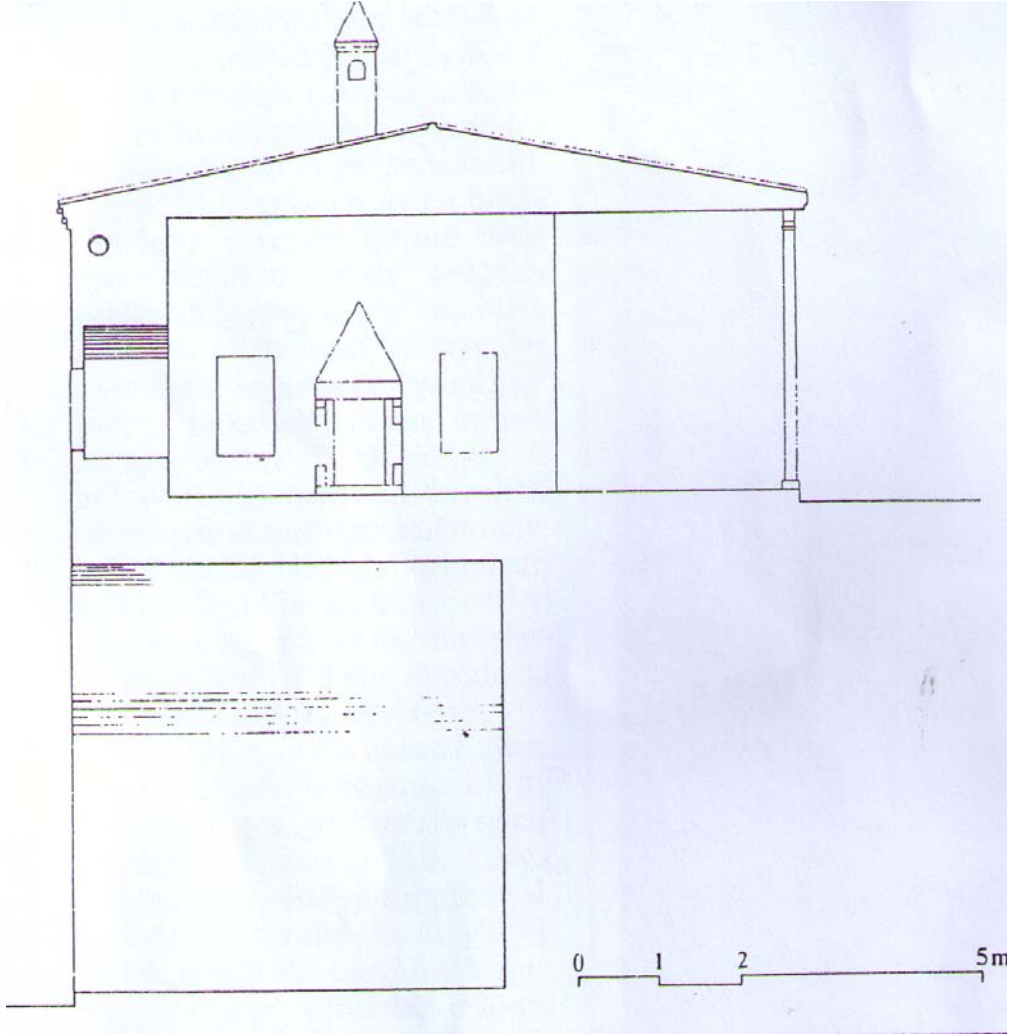
Şekil 9 Taş Odalar Süleymaniye Külliyesi ilişkisi
(Tanyeli, U., 1991. “Süleymaniye Külliyesi Konusunda Bilinenlere Bir Katkı”
Tarih ve Toplum Dergisi, İletişim Yayınları, sayı:87, İstanbul, syf:29)

Şekil 10 Taş Odalar'a ait 1991 yılında alınan rölöveler

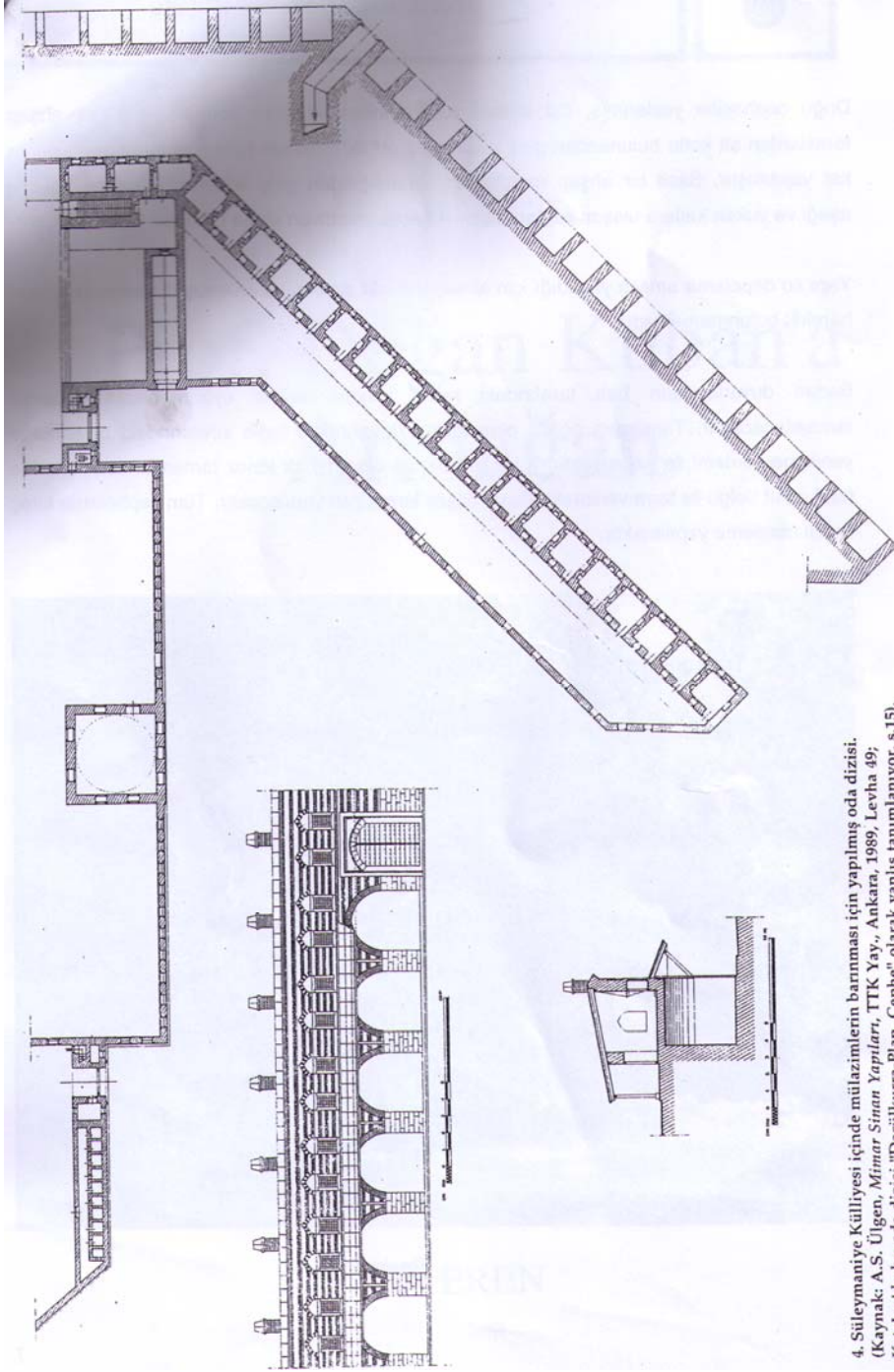
(Kaynak:Tanyeli, U., Prof. Doğan KUBAN'a Armağan, " Klasik Dönem Osmanlı Metropolünde Konutun Reel Tarihi: Bir Standart Saptama Denemesi" s.68)

Şekil 11 Uğur TANYELİ, 1991, Taş Odalar restitüsyon denemesi

(Tanyeli, U., 1991. "Süleymaniye Külliyesi Konusunda Bilinenlere Bir Katkı"
Tarih ve Toplum Dergisi, İletişim Yayınları, sayı:87, İstanbul, syf:32)

Restitüsyon denemesinde kesitin darülhadis kesitine olan benzerliği göze çarpmaktadır. Taş Odalar da Darülhadis gibi hücrelerden bir kat yükseltilmiş, oda dizisi olan, önünde revağı, ahşap konstrüksiyon çatı sistemi, iç mekanda ocak sistemi, kapılar , pencereler aynı dönem yapısı olan benzer tipolojide yapılarıdır.

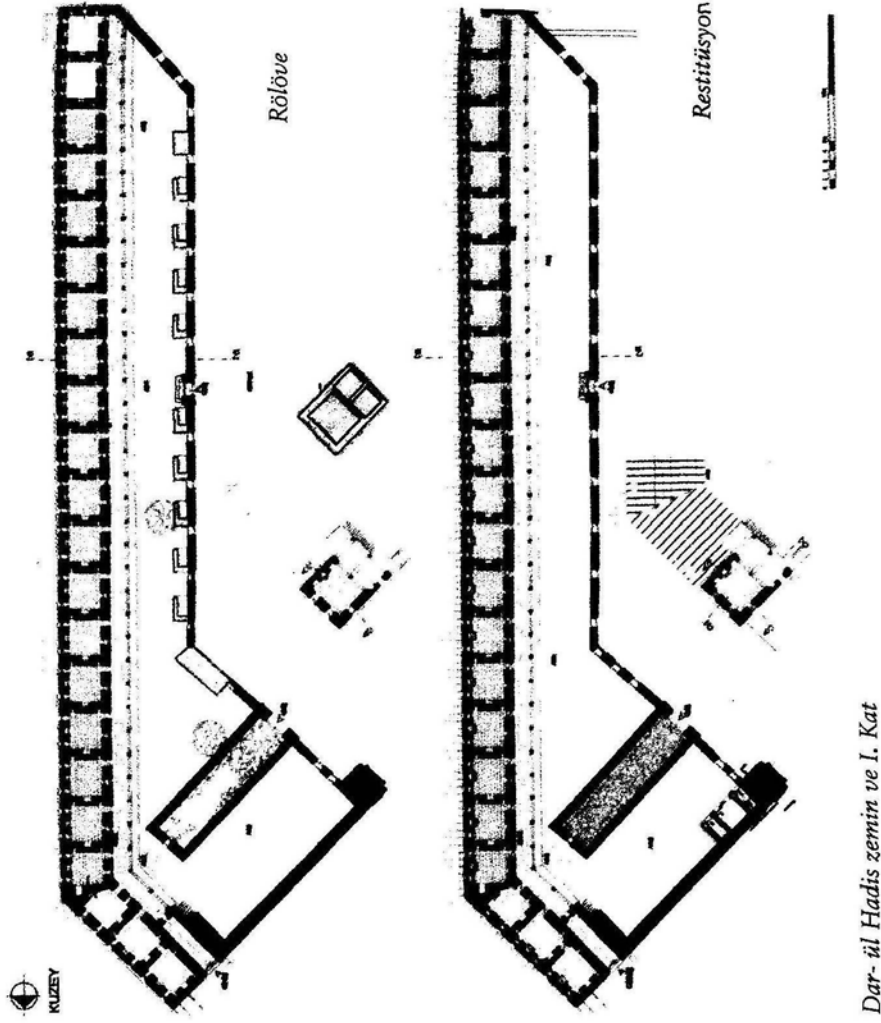

4. Süleymaniye Külliyesi içinde mülazimlerin barınması için yapılmış oda dizisi.
(Kaynak: A.S. Ülgen, *Mimar Sinan Yapıları*, TTK Yay., Ankara, 1989, Levha 49;
Katalog'da bu oda dizisi "Darülkurra-Plan, Cephe" olarak yanlış tanımlanıyor, s.15).

Şekil 12 Literatür örneği “dar-ülhadis” restitüsyon denemesi

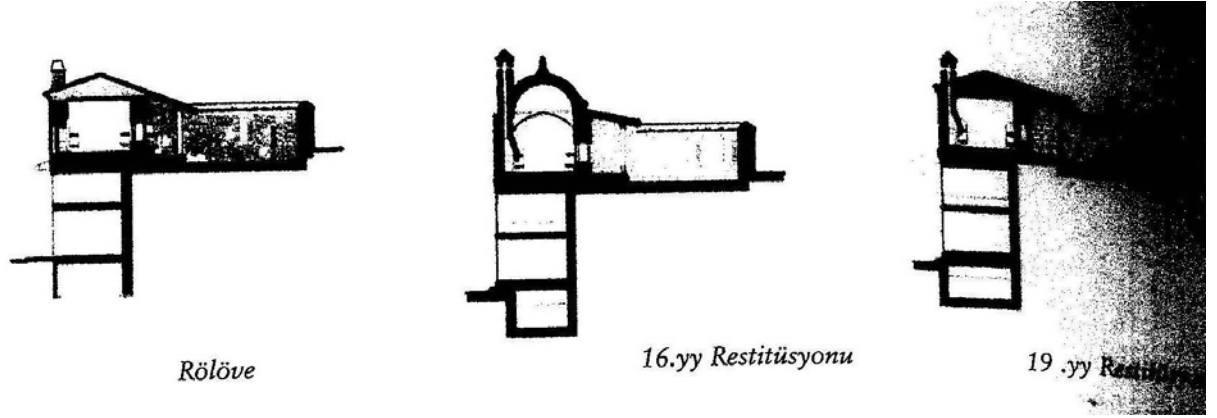
(Kaynak:Tanyeli, U., Prof. Doğan KUBAN’a Armağan, “Klasik Dönem Osmanlı Metropolünde Konutun Reel Tarihi: Bir Standart Saptama Denemesi” s.71)

***Kaynakta sözkonusu yapı mülazım odaları olarak ifade edilmiş, ancak plan şeması darülhadis olduğunu göstermektedir.

Şek. 13: Dar-ül Hadis,
rölöve, 16. ve 19. yy
restitüsyonları zemin ve
I. Kat planı

Şekil 13 Darülhadis rölöve ve restitüsyon
(Kaynak: Eyüpgiller, K; Özaltın, M., 2007. "Restitüsyon ve Restorasyon"
Bir Şaheser Süleymaniye Külliyesi, T.C Kültür Bakanlığı Yayınları, syf:206, Ankara)

Şekil 14 Dar-ülhadis rölöve ve restitüsyon

(Kaynak:Eyüpgiller,K;Özaltın,M., a.g.e.syf:208)

Darülhadis'te plan şeması olarak oda dizisinin revağa açılması, iç mekandaki ocak nişi, ahşap çatılı hücre ve revak, cephe biçimlenişindeki pencere kapı etkisi vs. Taş Odalar'la benzerlik göstermektedir. Sinan dönemi yapılarının anlatıldığı bölümde darülhadis hakkında verilen şu bilgiler “Taş Odalar” ile olan benzerliğini ifade etmektedir:

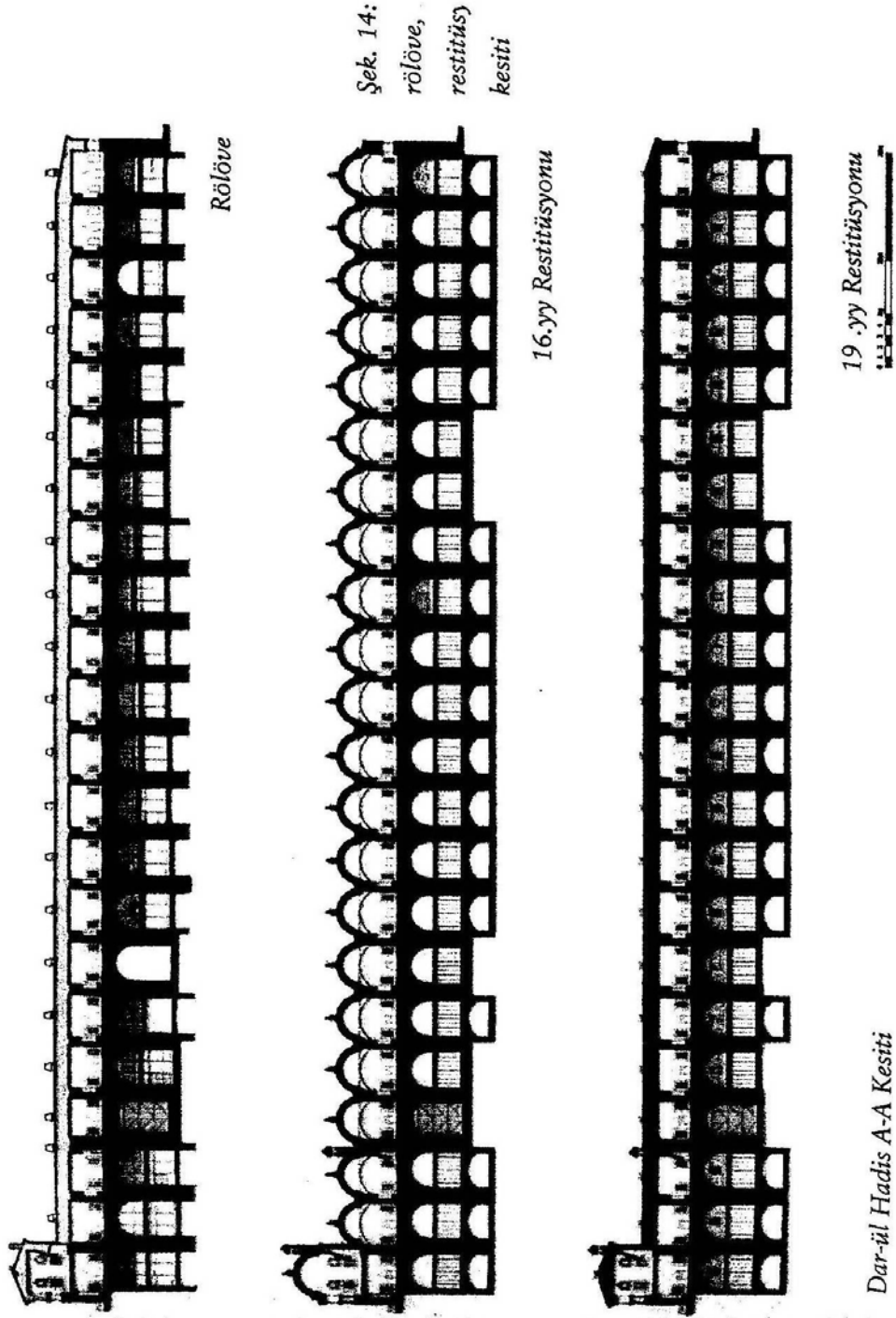
“Sinan'ın uygulamaları arasında, hücrelerden bir kat yüksekte, ahşap çatılı yapılmış başka bir dersane uygulaması bilinmemektedir. Bugünkü yapıda 16.yüzyıla ait izleri saptayabilmek zordur. Revaklarda taşıyıcılar taş sütunlardır. Hücre ve revaklar ahşap çatılıdır. Süleymaniye Külliyesindeki diğer medreselerden ayrı olarak, Darülhadiste kesmetaş yerine 1sıra taş/2 sıra tuğla almasıık duvar örgüsü ve kirpi saçaklı korniş uygulaması görülmektedir.”⁵⁵

Taş Odalar yapısı kesit olarak ta Darülhadis'le benzerlik göstermektedir.Taş Odalarda da kat yüksekliğinin fazla olması, ara katın varlığını belgeleyen döşeme, merdiven izleri ve Darülhadis kesiti için verilen bilgiler bu fikri desteklemektedir:

“Darülhadis'in alt katında kalan dükkanların plan düzeni özgün olmakla birlikte, cepheleri niteliksiz modern malzemelerden oluşmaktadır. 16. yüzyılda dükkanların ahşap kepenklerle örtüldüğü fikrinden hareketle, restitüsyon çizimleri oluşturulmuştur. Buradaki dükkanların kat yüksekliğinin fazla olması, ara kat olabileceğini düşündürmektedir. Bu bağlamda, ahşap konstrüksiyon bir ara kat restitüsyon çizimlerine yerleştirilmiştir.”⁵⁶

⁵⁵ Çeçen,K., 1988, Mimarbaşı Koca Sinan Yaşadığı Çağ ve Eserleri, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, syf:251, İstanbul.

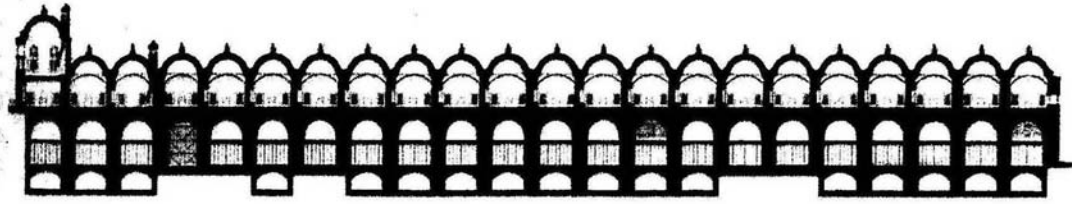
⁵⁶ Eyüpgiller,K;Özaltın,M., 2007. “Restitüsyon ve Restorasyon” Bir Şaheser Süleymaniye Külliyesi,

Şekil 15 Darülhadis rölöve ve restitüsyon kesit
(Kaynak: Eyüpgiller,K;Özaltın,M., a.g.e, syf:207)

“Külliyenin bütünü ve Mimar Sinan’ın diğer yapıları göz önünde bulundurulduğunda Darülhadis’in kubbeli bir yapı olarak tasarlanmış olduğu tahmin edilmektedir. Günümüzde çatılı bir yapı olan Darülhadis’in İstanbul’un yaşadığı deprem veya yangınlardan birinde kubbelerden oluşan üst örtüsünü kaybettiği düşünülse de, M.Lorichs’in 1557 yılına ait Süleymaniye Külliyesini gösteren gravüründe yapının kubbesiz çizilmiş olması, bu ihtimali ortadan kaldırmaktadır. Lorichs’in gravürü kesine yakın bir kanı olmakla birlikte, yapının başlangıçta kubbe üst örtülü olarak tasarlandığı, ancak uygulamada bundan vazgeçilmiş olabileceği düşüncesiyle, kubbeli bir restitüsyon denemesi yapılmıştır.(Alternatif 1) Bilimsel amaçlı yapılan bu denemeye ek olarak “Alternatif 2” adı altında yapının çatılı halinin restitüsyonu da yapılmıştır.

Şek. 14:
rölöve,
restitüsy
kesiti

16.yy Restitüsyonu

Şekil 15a Darülhadis rölöve ve restitüsyon kesit

*Alternatif 1: Hücrelerin tamamı birer kubbeyle örtülmüş ve üzerleri kurşun kaplanmıştır. Hücre önlerinde ahşap direkli bir revak vardır ve revağın üst örtüsü tek yöne eğimli ahşap çatıdır. İki katlı köşk binasının üst katının giriş bölümünde iki kubbeyle örtülü bir revak bulunmakta, ana mekan ise büyük, tek bir kubbeyle örtülmektedir.”*⁵⁷ Bu alternatif külliye yapılarında genel olarak kullanılan sistemin kubbeli sistem olmasından dolayı, bu yapıda da geçerli olabileceği fikriyle çizilmiş olabilir. Ancak darülhadis’e ait bilgilerde genellikle revakla birlikte çatının da ahşap olduğu fikri darülhadis’in külliyesinin diğer yapılarından farklı yapılmış olabileceğini düşündürmektedir.

⁵⁷ Eyüpgiller, K; Özalın, M., a.g.e, syf:206)

Dar-ül Hadis A-A Kesiti

19 .yy Restitüsyonu

Şekil 15b Darülhadis rölöve ve restitüsyon kesit

*Alternatif 2: Plan şemasında Alternatif 1'e göre herhangi bir değişiklik yoktur. Temel farklılık, kubbe üst örtülerinin yerine iki yöne eğimli kurşun üst örtülü çatıların gelmesidir. Bu bağlamda yapının kuzey yönündeki iki katlı köşkün üst örtüsünün de kurşun kaplı kırma çatı olduğu restitüsyon çizimlerinde gösterilmiştir.*⁵⁸

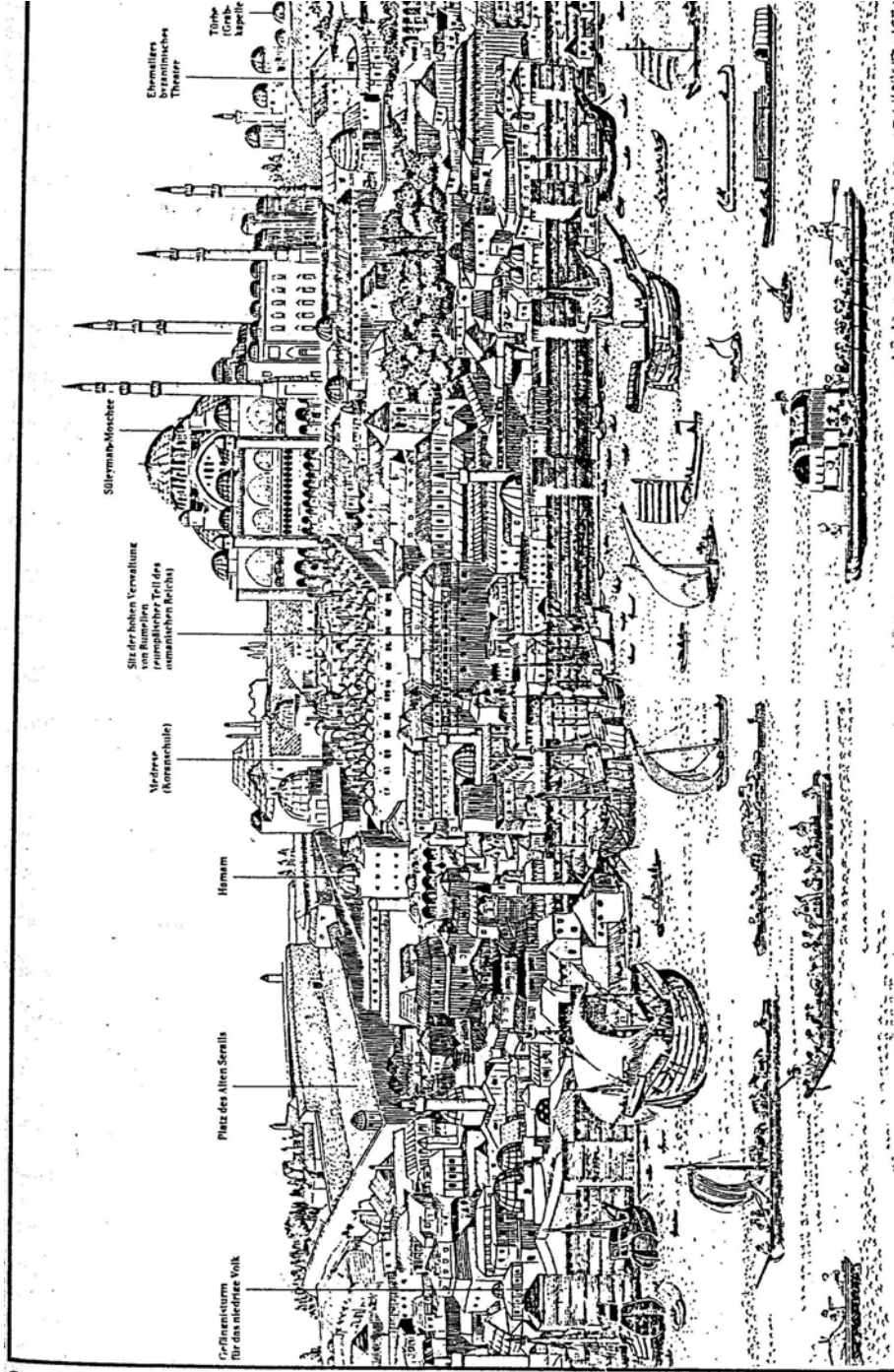
Söz konusu kaynakta yapının betonarme plak üst örtüsünün, revakta imitasyon taş görünümlü sütünlara oturduğunu ve bunların 1950'lerde yapılmış olabileceği ifade edilmektedir. Restitüsyon kararlarında çatının strüktürünün ahşap olduğu, revak üstündeki ahşap çatının ahşap direklere oturduğu öngörülmüştür. Mevcut hali betonarme olan tavanların ahşap çatalı tavanlar olduğu, mevcut ahşap doğramalı camlı pencereler yerine ahşap kapaklar olduğu, hücre içlerinde 16.yüzyıl örneği yaşmaklı ocakların yer alması gerektiği fikriyle restitüsyon kararları alındığı ifade edilmiştir. Ayrıca döşeme izlerinde hücre içlerinde ve revakta taş kaplama kullanıldığının tesbit edildiği, dükkanlarda altıgen tuğla kullanımının restitüe edilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Darülhadis'in restitüsyonu için alınan bu kararlar 15.yüzyıl benzer yapısı olan "Taş Odalar" içinde geçerlidir. Yapının ilk dönemine ilişkin varsayımlarda tipolojik örnek olarak bunlar yardımcı olmuştur.

Ancak Taş Odalar Darülhadis kadar korunabilmiş bir yapı olmadığı için, kesin belgelere dayalı 1970'lere ait restitüsyon önerisi üretilmiştir. Yapının ilk dönem tahmini, 1950'ler ve 1970'lere ilişkin cephe etüdüleri ile yapıdaki değişim gösterilmeye çalışılmıştır.

⁵⁸ Eyüpgiller, K; Özalın, M., a.g.e, syf:207)

Gravür 1:16. Yüzyılda İstanbul

Kaynak: E. Morrin. İstanbul. Sh:10-11.

Şekil 16 Haliç'ten Süleymaniye Külliyesi Darülmünevver görünüşü

(Kaynak: Aşkun, İ.Y., 1995. Süleymaniye Bölgesi'nin İncelenmesi ve Değerlendirilmesi, M.S.Ü, syf:19, İstanbul.)

3.2. Restitüsyon Önerisi

Taş Odalar'a ait yapılan araştırmalarda yapının 15.yüzyıl külliye dönemi yapısı olduğunu vakıf defterlerinde geçen kayıtlardan öğrenilmekte ancak yapının ilk dönemlerine ait yeterli kaynak bulunmamaktadır. Yapıldığı döneme ait restitüsyon kararları ancak dönem örneklerinin literatür araştırmasıyla verilebilir.

Restitüsyon öncesi hazırlık çalışmalarında anlatıldığı gibi, tipoloji anlamında yapıya en çok benzeyen dönem örneği Darülhadis'tir. Darülhadis'in restitüsyonuna ilişkin verilen kararlarının "Taş Odalar" örneğinde de tipoloji verisi olabileceği düşünölmüştür.

Taş Odaların yapım dönemine ait restitüsyon kararları için kesin veriler bulunamadığından, ilk dönem restitüsyonu öneri olarak belirlenmiştir. Bu dönemde yapıda, odaların ahşap konstrüksiyonlu, iki yöne eğimli çatısının kurşun kaplandığı, odaların önlerinde ahşap direkli bir revak olduğu ve revağın üst örtüsünün tek yöne eğimli ahşap çatı olduğu, odalarda ocakların bulunduğu, döşemelerin şeşhane tuğlası ile, tavanların ahşap ıtalı tavanla kaplı olduğu, pencerelerde ahşap kapakların yer aldığı tahmin edilmektedir. Bu tahminler elimizde kesin belge olmadığı için dönem restitüsyonu çizmek için yeterli görölmemiş, cephe önerisi olarak sunulmuştur.(bkz.ek.pafta:23)

Literatür araştırmalarına göre Taş Odalar'ın 1970'lere kadar olan durumunun belgelenmesi yetersiz kalmıştır. Yapının bulunduğu alana ait en eski belgeler 1918'lere aittir. Yapıya ait üst kattaki odaların yok olduğu, 1918 yılına ait hava fotoğraflarında yapının bozulma sürecine girdiği, özgün halinden çıktığı, dönem eki halinde ahşap konutların yapıldığı tesbit edilmiştir. Bu dönem eki olan konutlar belli bir sistem içinde yapılmayıp, niteliksiz yapılar olduğu görölmektedir. Çok detaylı veriler elde olmadığı için bu döneme ait plan şeması oluşturulamamaktadır. (Bkz.Foto 4, Foto 10, Foto 11)

1918

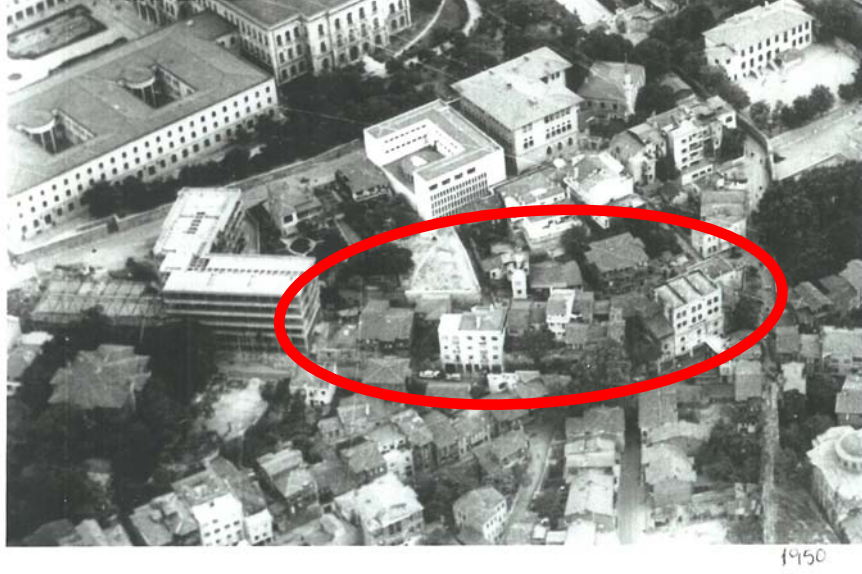
Foto 4 1918 Tarihli Hava Fotoğrafi
(İ.B.B Planlama Müdürlüğü Arşivi)

1935'lere ait bölgeyi gösteren Pervitich Haritasında üst katta kalan odalara eklentiler halinde ahşap konutlar yapıldığı görülmektedir. Bu döneme ait detaylı belge bulunamadığı için, 1935'lere ilişkin restitüsyon önerisi geliştirilememektedir.

Şekil 17 1938 tarihli Pervitich Haritası, Taş Odalar

1950 öncesine ait hava fotoğrafından Pervitich sonrası bazı yapılardaki değişimler görülmekte, Esnaf Hastanesinin bu dönem sonrasında yapıldığı anlaşılmakta, ancak fotoğrafta plan şeması ve cepheye ait yeterli detay bulunmamaktadır.

Foto 5 1950 sonrası döneme ait Hava Fotoğrafı
(Yenileme Kurulu Arşiv Dosyası)

1950'lere ait hava fotoğrafına bakıldığında yapıda belirgin değişimler olduğu gözlenmektedir. 19-20-21 parsellerdeki yapının üst kotunda üç kata çıkıldığı, Esnaf Hastanesine giden sırada 6 parselde 4 katlı betonarme bir bina yapıldığı, Esnaf Hastanesinin yapıldığı görülmektedir. Üst katta eklenti niteliğindeki konutların önünde Taş Odalara ait duvar kalıntı halinde kalmış, yapı oda tipolojisinden uzaklaşmıştır. Bu döneme ait fotoğraflarda da plan şeması ve cepheye ait yeterli detayda olmadığı için bu döneme ait restitüsyon önerilememektedir. (Bkz. Foto 5)

1950 sonrası döneme ait fotoğraflarda üst kotta odaların üstündeki kat görülmekte, odalara ait pencere boşluklarının büyütülerek cumbaya dönüştürüldüğü, alt katta dükkan cephesindeki kemer boşluklarının ahşapla kaplandığı niteliksiz çıkmalar yapıldığı görülmektedir. (Bkz. Foto 6)

Kaynaklardan elde edilen 1970'lere ait fotoğrafların yeterli verisi ile yapının restitüsyonunun hazırlanması mümkün olmuştur. Bu dönemde bütün eklentilerin yok olduğu, alt katta dükkan cephelerinin harman tuğlasıyla örülerek kapatıldığı, eklenti olan çıkmaların cumbaların kalktığı, 6 parseldeki betonarme binanın yerinde olmadığı gözlenmektedir. (Bkz Foto 19, Foto 21, Foto 24)

Foto 6 1950-1970 arası döneme ait fotoğraf
(Yenileme Kurulu Arşiv Dosyası)

Foto 7 1950-1970 arası döneme ait fotoğraf
(Yenileme Kurulu Arşiv dosyası)

Üst katlardaki ahşap evlerin kalktığı, yapının üst örtüsü, pencere boşlukları ve doğramalarının olmadığı tesbit edilmiştir. Üst kotta odalar arası duvarlardan çok az bir kısmı kalıntı olarak bulunmakta, bitkiler vs. dış etkiler nedeniyle kötü durumda olduğu görülmektedir. Duvar kalıntılarında ocak ve nişler tesbit edilmiştir. Üst kotta ait fotoğrafta görülen kalıntı halleriyle duvarlar çizilmiştir. 18 parselde ait cumba ve üstündeki kat bu döneme ait fotoğrafta görülmektedir. Ancak 18 parseldeki yapının plan şeması tahmin edilemediği için cephe olarak belgelenmiş, planı şeması çizilmemiştir. (Bkz. Foto7, 8, 9, 19, 20, 21, 22, 23)

Foto 8 1970'li yıllara ait cephe fotoğrafı

Foto 9 1970'li yıllara ait cephe fotoğrafı

19-20-21 parsellerdeki yapının üstüne eklenen kat bu dönemde yok olmuş, cephesi sıvanarak, dükkan cephelerindeki boşluklar kapatılmış, cephesine plastırlar eklenmiştir. (Bkz.Foto 9)Bu döneme ait restitüsyon yapının oldukça bozulduğu bir hali olmakla birlikte, eklentilerden arındığı için yapının ilk haline daha yakındır. Bu döneme ait fotoğraflardan yararlanılarak restitüsyonu oluşturulmaya çalışılmıştır.

3.2.1. Plan Restitüsyonu

1970’li yıllara ait fotoğraflarda yapının çeşitli dönemlerdeki eklentilerinden arındığı, kötü durumda olmasına rağmen, plan şemasının orjinaline en yakın hale geldiği görülmektedir. Alt kattaki dükkanların cephe özellikleri bozulmuş ancak dükkan sayısı sabit kalmıştır. 1970’lere ait dükkanların içinden fotoğraf olmadığı için planda sınır olarak çizilmiştir. Galeri şeklindeki ara katların olup olmadığı, merdivenlerin durumu bilinmemektedir.

Üst kata ait fotoğraflarda eklenti nitelikteki konutların ve orijinal odaların olmadığı, sadece ara bölme duvarlarından çok az bir kısmının kaldığı görülmektedir. (Bkz.Foto 21, Foto 22)18 parselde odanın üst katındaki kat fotoğrafta görülmüş, plan şeması tahmin edilemediği için sınırları belirtilmiştir.(Bkz.Foto 19) Ara bölme duvarları kalıntı halinde olmasına rağmen ocak ve nişler görülmektedir (Bkz Foto 21). Bazı duvar kalıntıları üzerindeki muhdes yapılar planda çizilmiştir.(bkz.ek pafta:19,20,21)

3.2.2. Cephe Restitüsyonu

Bu dönemde bütün eklentilerin yok olduğu, alt katta dükkan cephelerinin harman tuğlasıyla örülerek kapatıldığı (Bkz.Foto 19) eklenti olan çıkmaların cumbalarının yerinde olmadığı(Bkz.Foto 6),dükkan kemer boşluklarına yapılan kaplamaların bir kısmının kalktığı(Bkz.Foto 6),6 parseldeki betonarme binanın yerinin boş kaldığı(Bkz.Foto 24), gözlenmiştir. Üst kattaki konutların olmadığı, üst örtünün tamamen kalktığı, pencere boşlukları ve doğramalarının zarar gördüğü tesbit edilmiştir. (Bkz.Foto 9) Üst örtü olmadığı için kirpi saçak hizası tuğlalar ve taşlar ve künkler zarar görmüştür. 18 parselde ait cumba ve üstündeki kat bu döneme ait fotoğrafta görülmektedir. (Bkz.Foto 19) Ancak 18 parseldeki yapının plan şeması tahmin edilemediği için cephe olarak çizilmiştir.19-20-21 parsellerdeki yapının üstüne eklenen kat bu dönemde yok olmuş, cephesi sıvanarak, dükkan cephelerindeki boşluklar kapatılmış, cephesine plastırlar eklenmiştir.

Yapının cephelerindeki boşlukların bir kısmı kapatılmış, bir kısmı dönem eki olarak boyutları büyütülüp cumba yapıldığı için, eklentisiz haliyle kalmış, orijinal halinden uzak durumdadır.(Bkz.Foto 8).Cepheye ait tüm veriler ışığında 1970 yılına ait cephe restitüsyonu çizilmiştir.

Yapının ilk döneminden 1970'lere kadar olan değişimi fotoğraflardan izlemek mümkün olup, 23 no'lu ek paftada öneri restitüsyon cepheleriyle üç dönem halinde(yapım, 1950,1970) değişim ifade edilmeye çalışılmıştır. En fazla belgenin bulunduğu 1970'lere ait restitüsyon önerisi geliştirilmiştir.(bkz ek pafta19, 20, 21, 22, 23)

4.BÖLÜM:

“TAŞ ODALAR”YAPISI RESTORASYON ÖNERİSİ

4.1. Restorasyon Öncesi Hazırlık Çalışmaları

“Taş Odalar” yapısının sağlıklı verileri ile elde edilen 1970’lerdeki fotoğrafları ile hazırlanan restitüsyon önerileri yapının özgün durumunu yansıttığı kabulü ile restorasyon projelerinin hazırlanmasına altlık oluşturmuştur. Restorasyona yönelik işlemlere geçmeden önce yapının bulunduğu alanda devam eden, güncel bir proje olan ‘Süleymaniye Yenileme Alanı Projesi’ kapsamında ‘Taş Odalar’ın yasal durumu hakkında bilgi verilmesi ve sonrasında yapıya ilişkin restorasyon kararlarına geçilmesi amaçlanmıştır.

4.1.1. Yasal Durum

5366 sayılı uygulama yönetmeliği kapsamında 24.05.2006 tarih ve 2006/10501 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Süleymaniye, Hacı Kadın, Kalenderhane, Molla Hüsrev, Hoca Gıyasettin, Sarıdemir, Yavuz Sinan, ve Demirtaş Mahalleleri’nden oluşan alan “Süleymaniye Yenileme Alanı” olarak belirlenmiştir.***

2024 sayı 17.11.2006 tarihli İstanbul Büyükşehir Belediye Meclisi Kararı ile; Süleymaniye Yenileme Alanı’nda proje ve uygulama yapılabilmesi için etaplama çalışması yapılmış ve bu etaplar dahilinde tescilli parsellerin rölöve restitüsyon restorasyon ve mühendislik projeleri ile tescilsiz parsellerin avan projelerinin elde edilmesi amacıyla Süleymaniye Yenileme Alanı bölge, 77 alt etaptan oluşan 5 bölgeye ayrılmıştır. Söz konusu etaplar dahilinde tescilli parsellerin rölöve, restitüsyon restorasyon ve mühendislik projeleri ile tescilsiz parsellerin avan projelerinin elde edilmesi amacıyla Süleymaniye Yenileme Alanı I.Etapta bulunan, 17 adayı kapsayan 11 adet ihale gerçekleştirilmiştir. Taş Odalar’da sözkonusu çalışmalar içine alınarak değerlendirilmiştir.***

Süleymaniye Yenileme Alanı 574 ada’da yer alan Taş Odalar’a, 1/1000 Ölçekli Eminönü Koruma Amaçlı İmar Planı’nda sosyal-kültürel alan işlevi verilmiştir. Sözkonusu yapı 24.05.2006 tarih 2006/10501 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile ilan edilen Süleymaniye Yenileme Alanında kalmakta olup, Tarihi Çevre Koruma Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilen “Süleymaniye Yenileme Alanı Projesi” kapsamında projelendirilmesi gerçekleştirilecek yapılar arasında değerlendirmeye

alınmıştır. Günümüzde kötü durumda olan Taş Odalar'ın çevresinde projelendirme yapılırken, sıhhileştirilirken, yapının bu şekilde harabe durumda kalması doğru değildir. Koruma anlayışında kültür varlıkları yakın çevreleriyle birlikte değerlendirilmelidir. Venedik Tüzüğü 6.maddede şöyle ifade edilmiştir: *“Kültür varlığının korunması, ölçeği dışına taşmamak koşuluyla çevresinin de bakımını içine almalıdır. Eğer geleneksel ortam varsa, olduğu gibi bırakılmalıdır. Kütle ve renk ilişkilerini değiştirecek hiçbir yeni eklentiye, yok etmeye ya da değiştirmeye izin verilmemelidir.”*⁵⁹ Bu tez çalışmasında yapının verileri ve çevrenin ihtiyaçları değerlendirilerek yapının korunması ve çevrede yapılan çalışmalarla bütünlük sağlaması, konut fonksiyonu dışındaki farklı yapılar için bir alternatif restorasyon önerisi sunmak amaçlanmıştır.

Restorasyona ilişkin müdahale yöntemleri belirlenirken her yapının değerlendirmesi ve ihtiyaçları farklıdır. Yapının mevcut durumu ve ihtiyaçları tesbit edilerek, müdahale yöntemleri belirlenmektedir. Genel olarak tüm yapıları kapsayan ve müdahale yöntemini belirleyen bir sınıflama yapmak doğru değildir. Türkiye’de çeşitli dönemlerde bu hataya düşülerek yanlış uygulamalar yapılmış, sonrasında ilkeler yeniden gözden geçirilmiş, yapıların durumuna ilişkin birtakım tanımlamalar yapılarak restorasyon yöntemi belirlemede yardımcı olmuştur. T.C. Kültür Bakanlığı Kültür Ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu’nun 660 sayılı İlke Kararı çerçevesinde “Taş Odalar” bu kapsamda düşünüldüğünde kapsamlı bakım onarıma ilişkin müdahale grubuna girmektedir. Sağlamaştırma, temizleme, bütünleme, yenileme, yeniden yapma bütün bu işlemler bütün olarak uygulanarak yapının öneri restorasyonu hazırlanmıştır.

*** “Süleymaniye Yenileme Alanı” çalışmaları kapsamında yasal sürece ilişkin bilgiler projenin yürütücülüğünü yapan İ.B.B Tarihi Çevre Koruma Müdürlüğü’nden elde edilmiştir.

---

⁵⁹ Ahunbay, Z., 1996. Yapı Endüstri Merkezi Yayınları,Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon, syf:150

Süleymaniye Külliyesi sırasında yapıldığı tahmin edilen Taş Odalar, farklı işlevleri bir arada çözümleyen 15.yüzyıl'a ait tipolojik bir örnektir. Venedik Tüzüğü 5.madde "Kültür varlığının korunması, her zaman onları herhangi bir yararlı toplumsal amaç için kullanmakla kolaylaştırılabilir. Bunun için bu tür bir kullanma arzu edilir, fakat bu nedenle yapının planı, ya da bezemeleri değiştirilmemelidir. Ancak bu sınırlar içinde yeni işlevin gerektirdiği değişiklikler tasarlanabilir ve buna izin verilebilir." ifadesi gereğince, bakımsızlık ve dış etkiler nedeniyle büyük zarar görmüş yapıya, işlev vererek korunması adına bir öneri sunmak bu çalışmanın amacıdır.

Taş Odalar İstanbul Üniversitesi'ne yakınlığıyla, eğitim bölgesinin merkezinde yer alıp, bölgedeki birçok kullanıcı grubunun ihtiyacı olan mekanlara dönüşebilecek bir yapıdır. Oda (hücre) sistemi korunarak, çağdaş yorumlarla yeni işleve uygun projelendirme önerisi geliştirilmiştir.

Süleymaniye Yenileme Alanı 574 ada'da yer alan Taş Odalar, İstanbul IV. Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 26.03.2008 tarih ve 2015 sayılı kararı ile Geçiş Dönemi Koruma Esasları ve Kullanma Şartları olarak kabul edilen 1/1000 ölçekli Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planında sosyal-kültürel alanda kalmakta olup, "Süleymaniye Yenileme Alanı Projesi" kapsamında projelendirilecek yapılar arasında değerlendirmeye alınmıştır. Bu tezin amacı Yenileme Alanı çalışmaları kapsamında projelendirmelerin devam ettiği Süleymaniye bölgesinde, farklı bir yorumda bulunarak alternatif öneri sunmaktır. Genel olarak konut bölgesi olan çalışma alanında, konut dışında diğer yapılar için yapılacak değerlendirmelere örnek olması amacıyla, Taş Odalar çevrenin ihtiyaçları doğrultusunda işlevlendirilerek projelendirilmiştir.

4.1.2. Yeni İşlev Önerisi

Taş Odalar'ı öğrencilerin sıklıkla kullandığı mekanlar haline dönüştürmek, çeşitli ihtiyaçlarına cevap veren ve kültürel faaliyetlerini gerçekleştirebilecekleri bir kültür sokağı haline getirmek restorasyona yönelik programın amacıdır.

Üniversite öğrencilerinin yoğun olarak kullandığı kırtasiye, internet kafe, yeme içme birimleri, öğrenci klüpleri için mekanlar, öğrencilerin satış yapabilecekleri mekanlar, çeşitli sergi mekanları odalara verilecek işlevlerdir. Taş Odalar Sokağı

işleyen bir sokak haline getirmek, odaların açıldığı açık kullanım alanları, sosyal organizasyonlar için kullanılacak(sergi, konser vs.) bir sokağa dönüştürmek amaçlanmıştır.

Taş Odalar yapıldığı dönemden itibaren birçok kez değişikliklere uğramış, yapının üzerinde yapılan niteliksiz muhdes yapılar, ve ek uygulamalar zaman içinde ortadan kalkmış, yapıda hasar ve yıpranmalara neden olmuştur. Dönem eklerinden bahseden Venedik Tüzüğü 11.madde “Kültür varlığına mal edilmiş farklı dönemlerin geçerli katkıları saygı görmelidir; zira onarımın amacı üslup birliği değildir. Bir kültür varlığı üst üste çeşitli dönemlerin izlerini taşıyorsa, alttaki dönemleri açığa çıkarmak ancak bazı özel durumlarda yok edilen malzemenin önemi azsa, açığa çıkarılan malzeme büyük tarihi, arkeolojik ya da estetik değer taşıyorsa ve korunma durumu böyle bir davranışı gerekli gösterecek kadar iyi ise haklı çıkarılabilir. İlgili unsurların öneminin değerlendirilmesi ile ilgili yargıyı ve neyin yok edileceği üzerinde kararı vermek, sadece bu işi üzerine almış kimseye bırakılamaz” der. Çalışma konumuz olan Taş Odalar’da yapılan dönem ekleri nitelikli olmayan, yapının orjinaline uymayan, geçici müdahaleler olduğu, korunmaları ve ortaya çıkarılmalarını gerektirecek bir değere sahip olmadıkları düşünülmüştür. 1970’lerden sonra kendiliğinden yok olan bu eklerin korunmasını gerektiren bir değerinin olmadığına karar verilerek, restorasyon önerisinde yapının aslına zarar veren bu müdahalelerin kaldırılması öngörülmüştür. Sadece 18 parselde ait eski fotoğraflarda görülen cumba ve üstündeki ahşap kat diğer hücrelerde olmayan tipolojik bir ek sayılabilir.(Darülhadis örneğinde de restitüsyon denemesinde böyle bir kat mevcuttur.) Dönem eki olarak yeterli belgesi bulunan, Taş Odalar Sokağın girişinde 18 parselde yer alan, cumbalı, ahşap üst katı olan, korunmaya değer simgesel dönem örneği odaya, yönetim işlevi verilerek, sokağın girişinde idari kontrol sağlanması amaçlanmıştır.

Yapının üst katındaki ara bölme duvarlarının bir kısmı dışında diğerleri yok olmuştur. Restorasyon önerisinde duvarlarda kalıntı olan kısımlar bütünleme yapılarak dondurulmuş, odalar yeniden inşa edilmiştir. Kalıntı bulunmayan bölümlerde çağdaş malzemelerle hücre sistemleri oluşturularak malzemedeki eski-yeni zıtlığıyla tarihi bir yapıya çağdaş bir koruma yorumu getirilmeye çalışılmıştır. Sosyal amaçlı mekanlarda esneklik, büyüyebilme kavramları irdelenerek, kayar

sistem çağdaş malzemeler kullanılarak gerektiği durumlarda, büyüeyebilen mekanlara dönüşmesi hedeflenmiştir.

Venedik Tüzüğü 12.madde “Eksik kısımlar tamamlanırken, bütünle uyumlu bir şekilde bağdaştırıl-malıdır; fakat bu onarımın, aynı zamanda sanatsal ve tarihi tanıklığı yanlış bir biçim-de yansıtmaması için, özgünden ayırt edilebilecek bir şekilde yapılması gereklidir.”denilmektedir. Restorasyon önerisinde malzeme, detay çözümleri, çağdaş malzemeyi orijinal malzemeyle uyum sağlayacak şekilde bir araya getiren, şeffaflık, hafiflik, sadelik mantığıyla eski yeni farkını yaratacak şekilde çözülmüştür. Yapının bakım onarım gerektiren bölümleri orijinal malzeme ve detaya sadık kalınarak restorasyon müdahale yöntemi seçilmiştir.

Islak hacim ihtiyacı alt kattaki odalardan birini wc’ye dönüştürerek ortak kullanımı öngörölmüş, üst katta yapıya dokunmadan bahçede ortak wc’ler çözümlenmiştir.

4.1.3. Restorasyon İlkeleri

Restorasyon çalışmaları sırasında bazı temel hususlar ilke edinilerek bakım onarım yöntemleri seçilmelidir. Çalışmanın başında bu ilkeler belirlenmiştir.

Yapının orijinal haline sadık kalınmalı, tarihi kimliği, tarihi belge değeri, estetik değeri mümkün olduğu kadar korumalıdır. Restorasyonda yapının orijinal haline zarar verecek müdahalelerden kaçınılmalıdır. “Kültür varlığının korunmasında ve onarılmasındaki amaç, onları bir sanat eseri olduğu kadar, bir tarihi belge olarak da korumaktır”(Bkz. Venedik Tüzüğü 3.Madde) ifadesi bu gerçeği vurgulamaktadır. Çalışma konusu olan Taş Odalar; dörtlü işlevi bir araya getiren (dükkan, kiralık odalar, su terazisi, maksem) literatürde örneğine rastlanmayan bir yapı olması, kiralık konut gelişiminin bir parçası sayılması nedeni ile önem kazanmaktadır. Kesin belgelere dayanan 1970’li yıllara ait durumu temel alınıp, yapının mevcut haliyle dondurulması, çağdaş malzemelerle yorumlanması restorasyon önerisinde ilke edinilmiştir.

Yapıya ilişkin değerlendirmeler ve hazırlanan program, çevrenin fiziki ve kültürel değerleri göz ardı edilmeden oluşturulmalıdır. Yapının tek başına plan şeması ve cephe önerisi olarak değerlendirilmemesi, çevresinde yer alan doku ve onu besleyen kültür ortamı dikkate alınarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Doğan Kuban’ın ifadeleri ile: “Örneğin, bir büyük yapı kompleksini, meydana geldiği fiziksel çevrenin

sınır koşullarından, fonksiyonel, teknik ve kültürel zorunluluklardan ayırarak sadece bir biçim yaratılması, soyut bir plan tasarısı, bir biçimlendirme iradesinin gerçekleşmesi ile açıklamak ve yapının restorasyonunu böyle soyut bir biçim anlayışı üzerine kurmak olanaksızdır.”⁶⁰

İstanbul Üniversitesi'ne ait üniversite binalarının yapının çok yakınında olması nedeniyle, üniversite ortamının mekansal ve kültürel ihtiyaçları değerlendirilerek Taş Odalar'a restorasyon önerisi geliştirilmeye çalışılmıştır.

Tarihi, estetik ya da fonksiyonel olarak bütüne bağlı elemanların, yapıyı herhangi bir çağdaki duruma indirgemek amacıyla yok edilmeleri doğru değildir. Dönem eklerini yok ederek zaman içindeki dönüşümü yok saymak, yapının ilk dönemine dönmek, fiziksel ve tarihi izleri ortadan kaldırmak olur. Ancak dönem eklerinin niteliği hakkında yeterli bilgiye sahip olmak gerekir. Yapının orijinal haline uymayan, tarihi, estetik değerine katkıda bulunmayan niteliksiz ekler kaldırılabilir. “Kültür varlığına mal edilmiş farklı dönemlerin geçerli katkıları saygı görmelidir; zira onarımın amacı üslup birliği değildir. Bir kültür varlığı üst üste çeşitli dönemlerin izlerini taşıyorsa, alttaki dönemleri açığa çıkarmak ancak bazı özel durumlarda yok edilen malzemenin önemi azsa, açığa çıkarılan malzeme büyük tarihi, arkeolojik ya da estetik değer taşıyorsa ve korunma durumu böyle bir davranışı gerekli gösterecek kadar iyi ise haklı çıkarılabilir. İlgili unsurların önemini değerlendirilmesi ile ilgili yargıyı ve neyin yok edileceği üzerinde kararı vermek, sadece bu işi üzerine almış kimseye bırakılamaz.”(Bkz.Venedik Tüzüğü 11.madde) Taş Odalar çeşitli dönemlerde birçok eklentiye uğramış, sonra bu niteliksiz ekler zamanla yok olmuş, yapıda tahribata neden olmuştur. 1970'lerde fotoğraflarda belgelenen 18 parseldeki cumba ve üst kat dönemselsel tipolojik bir ek olarak kabul edilip korunması bunun dışında diğer uygulamaların ayıklanması hedeflenmiştir.(bkz.ek pafta:24) Sonradan eklenen niteliksiz kaplamalar, dolgu malzemeleri, sıva boya uygulamaları, pencere boşluklarındaki bozulmaların giderilerek, yapıya ait en kesin belgelerin olduğu 70'li yıllar temel alınarak dondurulması amaçlanmıştır. (bkz.ek pafta:28) Doğan Kuban'a ait şu ifadeler bu fikri desteklemektedir: “Sadece estetik kriterler söz konusu olduğu zaman sonradan yapılmış bir çok eklerin, kaldırılmaları daha uygun görülebilir. Bu durumda ek ile 'yeniden yapılan kısmı birbirinden ayırmak gerekir. Genellikle bir fazlalık anlamına

⁶⁰ **Kuban, D.**, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, *Vakıflar Dergisi*, Ocak 196 Sayı: VIII Ayı Baskı

olan ek' in kaldırılması, yapının estetik bütünlüğüne birşeyler kazandırıyor, ve özellikle bu ek, kendi başına estetik olmaktan çok basit bir fonksiyonel bir amaçla yapılmışsa, bunun kaldırılması uygun olabilir. Lüzumsuz saçaklar, bölme duvarları, tamir edememekten dolayı yapılmışsa, bunun kaldırılması uygun olabilir. Lüzumsuz saçaklar, bölme duvarları, tamir edememekten dolayı yapılmış konstrüktif dolgular, yapının ana fonksiyonunun gerektirmediği, ikinci derecede, özellikle ahşap ekler, bu anlamda söz konusu olabilir. Fakat eskisinin yerine yapılmış olan kısımların yıkılarak yerine yeniden eskiye benzediği düşünülen elemanlar eklenmesi doğru değildir.”⁶¹

Yapının yapıldığı dönemdeki fonksiyonuna tahsis edilmesi gerekli değildir. Çünkü aynı fonksiyon bugün için ortadan kalkmış olabilir: Bir sarayın saray, bir imaretin imaret, bir medresenin medrese olarak kullanılması olanaksızdır. Yapının fiziksel koşulları, mekansal verileri ve çevrenin ihtiyacı doğru olarak belirlenmeli, restorasyon projesinde güncel işlev buna göre verilmelidir. Taş Odalar için geliştirilen restorasyon önerisinde, Koruma Planı'ndaki işlevin gereklilikleri ve bölgenin ihtiyaçları değerlendirilerek, öğrenci merkezi olan bir kültür sokağı halinde yapı değerlendirilmiştir. (bkz.ek pafta:28)

Yapıya müdahale sonrasında malzeme, teknik, detay uygulamaları yapının orijinal bölümleriyle ayırt edilebilmeli dönem farkı okunabilmelidir. Eski ve yeni malzeme farkı malzemenin cinsiyle, uygulama tekniğiyle, simgesel işaretlerle, detay farklılıklarıyla belli olmalıdır. Restorasyon bittikten sonra yapının ilk haline dönülmüş, tamamen yapıldığı dönemi yansıtan bir uygulama doğru değildir. Venedik Tüzüğü 12.maddede *“Eksik kısımlar tamamlanırken, bütünle uyumlu bir şekilde bağdaştırıl-malıdır; fakat bu onarımın, aynı zamanda sanatsal ve tarihi tanıklığı yanlış bir biçim-de yansıtmaması için, özgünden ayırt edilebilecek bir şekilde yapılması gereklidir.”denilmektedir.* Taş Odalar'ın üst katındaki hücreler arası duvarlardan çok az bir kısmı kalmış diğerleri yok olmuştur. Restorasyon önerisinde mevcut olan duvar tamamlanmış, hiçbir kalıntı olmayan duvarlar çağdaş malzemelerle yeniden yapılarak dönemsel farklılıklar malzeme ile ortaya koyulmuştur. (bkz.ek pafta:28)

---

⁶¹ **Kuban, D.**, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, *Vakıflar Dergisi*, Ocak 196 Sayı: VIII Ayır Baskı

4.2. Müdahale Önerileri

Taş Odalar, geçirdiği köklü uygulamalara bağlı olarak yapı elemanı bazında özgünlüğünü büyük ölçüde kaybetmiştir. Yapı özgün olmayan, niteliksiz tüm eklerden arındırılmalı ve restitüsyona dayalı yeniden yapıma yönelmelidir. Restorasyon kapsamında, statik açıdan sorun yaratmadığı takdirde, yapının mevcut duvar ve taşıyıcı sisteminin korunması uygun görülmüştür. Yapının üst katında mevcut olan duvar kalıntılarının dondurularak korunması amaçlanmıştır. Günümüzde mevcut olmayan hücrelere ait duvarlara ilişkin rölövede herhangi bir iz olmaması ve yeterli belgesi bulunmaması nedeniyle tamamlamadan bırakılması, çağdaş malzemelerle yeniden yorumlanması kararlaştırılmıştır. (bkz.ek pafta:28).Üst örtünün restitüsyon kararları temel alınarak, kurşun kaplama olarak yeniden yapılması, yeni yapılan hücrelerde revağın üstünde çağdaş malzeme yorumu ile eski-yeni ayrımının ifade edilmesi amaçlanmıştır. Revağı taşıyan ahşap direklerin yeniden yapımı, revağa ait döşemede taş kaplama uygulaması, yeniden düzenlenen bahçe döşemelerindeki yeni malzemeleri taş kaplamadan yeşil bir bant oluşturularak ayırmak uygun görülmüştür. (bkz.ek pafta:28) Yapının alt katındaki odalarda restitüsyon araştırmalarından elde edilen sonuca göre varolduğu düşünülen galeri katı, çağdaş malzeme yorumuyla yeniden yapılması önerilmiştir. (bkz.ek pafta:26) Cephelerde pencere ve kapı boşluklarında çağdaş, sade malzemelerle yeniden yapım öngörülmüş, Taş Odalar Sokağa bakan odaların cephelerinde şeffaf çağdaş malzeme ile tamamlanması önerilmiştir. (bkz.ek pafta:31) İç mekanlara ait şeshane tuğlası, ahşap çitallı tavan, yaşmaklı ocak detaylarının yeterli belgesi bulunmadığı için tamamlanmaması, yerlerine çağdaş yorumlarla uygulama yapılması önerilmiştir.18 parselde ait fotoğraflarda görülen üst kat uygulamasının tipolojik bir ek olduğu düşüncesiyle yeniden yapılarak belgelenmesi ve yönetim birimi olarak prestij amaçlı kullanılması hedeflenmiştir. (bkz.ek pafta:32)Ayrıca mekansal olarak gerekli birimler olan wc'lerin alt katta 18 parselde, üst katta ise bahçede yeni yapılan birim içinde çözülmesi hedeflenmiştir. (bkz.ek pafta:28)

Restorasyon önerisinde alınan sözkonusu kararlar, esaslı bakım onarım kapsamında müdahale yöntemlerinin uygulanmasını gerektirmektedir. Taş Odalar yapısı için müdahale önerileri olarak temizleme, sağlamlaştırma, bütünleme, yeniden yapım yöntemlerinin sırasıyla uygulanması önerilmektedir.

Eski eser uygulama aşamasında temel ve yapı strüktür onarım önerileri için ön çalışmalar yapılmalı, yer yer yapı açılarak analizler yapılmalı, çıkacak sonuçlara göre

müdahale yöntemi belirlenmelidir. Ancak duvar yüzeylerinde görülen strüktürel bozulmalar, çatlaklar, duvar boşluklarına sonradan müdahale edilerek boyutlarının değiştirilmesinden dolayı duvar yüzeylerinde sağlamlaştırma müdahalesi gerektiği öngörülmüştür.

Genel olarak kagir yapılarda duvar ve içinde yer alan elemanlarda görülen yüzeysel bozulmalar: kabuklanma, deformasyon, yüzey birikintileri, leke, çatlama, patina oluşumu, çiçeklenme, kararmalar, parça kopmaları, oyuk oluşumu şeklinde ve sonradan yapılan sıva, badana, duvar örgüsü v.b ekler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu faktörler yapının bünyesine zarar vermesi ve anıtsal nitelikleri yok etmesi halinde konsolidasyon ve liberasyon metodları uygulanır. Çalışma konusu olan Taş Odalar duvar yüzeylerinde sözkonusu bozulmalar görülmektedir. Uygulaması önerilen müdahale yöntemlerini sırası ile anlatmak gerekirse:

4.2.1.Temizleme(liberation)

Temizleme: anıtın bütünlüğünü bozan niteliksiz eklerin kaldırılması, yapının çevresinin temizlenmesinden yüzey temizliğine kadar genişleyen eylemler bütünü olarak ifade edilebilir. Geri dönüşü olmayan sonuçlara yol açabileceği için karar verilmeden önce yapıya ait malzeme analizleri, detay bilgileri doğru saptanmalıdır.

Ahmet Güleç'in ifadeleri ile: *“Teşhis aşamasında elde edilen veriler doğrultusunda, yapı malzemesine zarar vermeden, sadece hasar yaratan ya da estetik olarak malzemeye zarar veren kirlerin ve etkenlerin yapıdan uzaklaştırılmasıdır. Uygulanacak olan temizlik yönteminin seçimi, yapı malzemesinin türüne çevresinde bulunan malzemelerin durumuna, uzaklaştırılacak olan kirliliğin türüne ve miktarına bağlıdır. İlke olarak nasıl uygulandığına bakılmaksızın, özellikle de çok geniş alanlarda, tam olarak zararsız ve kesin sonuç verecek bir temizleme yönteminin olmadığı her zaman bilinmelidir. Bu nedenle uygun yöntemin seçimi için mümkün olduğu kadar çok sayıda ve çeşitte analiz ve testler yapılmalıdır. Özellikle de kimyasal yöntemlerin kullanılması gereken durumlarda uygulama süresinin ölçülmesi oldukça önemlidir. Bazı durumlarda iki veya daha fazla temizleme yöntemi birleştirilerek uygulama yapılabilir.”*⁶²

---

⁶² Güleç, A., 1997. Tarihi Yapılarda Koruma: Kimyasal Sağlamlaştırıcılar ve Koruyucular, Yapı Özel Ek.1.; syf 17—22

“Temizliğin hangi teknikle yapılmasının uygun olduğuna karar verilebilmesi için önce cepheyi oluşturan malzemenin türü, kir tabakasının niteliği, yüzey bozulmaları ve yapının bulunduğu ortamın özellikleri incelenir. Bu araştırmalar Koruma Kimyacıları tarafından yürütülür. İstanbul’da Kültür Bakanlığı’na bağlı Konservasyon ve Kültür Bakanlığı’na bağlı Konservasyon ve Restorasyon Merkez Labaratuvarı uzmanları bu konuda bilimsel araştırma ve uygulamalar yapmaktadırlar.” ⁶³ Uygulama aşamasında yapı üzerinden alınacak malzeme örnekleri değerlendirildikten sonra kullanılacak malzeme ve teknik belirlenebilir.

Temizleme müdahalesi sırasında yapının çeşitli dönemlerde aldığı ek ve müdahalelerin nitelikleri değerlendirilmeli, yapının aslına uygun olmayan, niteliksiz uygulamalar ayıklanmalıdır. Taş Odalar yapısında, alt kattaki dükkan dizilerinde duvar boşluklarında yapılan müdahaleler, duvar boşluklarının harman tuğlasıyla örülerek kapatılması.(Bkz.Foto 71) pencere, kapı boşluklarının kapatılması, (Bkz.Foto 73) niteliksiz uygulamalardır bu müdahaleler için ayıklama işlemi önerilmiştir.

Dönem eki olarak cephede ve iç mekanlarda doğramalarda çelik konstrüksiyon elemanlar, plastr cephe elemanları uygulanmış ancak bunların özgün yapı elemanları olmadığı düşünülmüştür. Cephe duvarları üzerinde tabelalar, kablolar vs. görüntü kirliliğine sebep olmakta, malzemeye yanlış uygulamaları nedeniyle zarar vermektedir. Cephede birçok yerde çimento esaslı sıva ile müdahale edilmiş taş duvar yapısına zarar verdiği düşünülmüş, ayıklanması önerilmiştir.(Bkz.Foto 98)

“Taşınmaz kültür varlıklarının hava kirliliği, malzemenin bozulma ürünleri ile siyah bir kabukla kaplanmış olduğu sıkça görülür. Bu gibi kabukların özellikle mikro çatlakları olduğu zaman, koruyucu özellik yerine taş bozulmasını hızlandırıcı etkisi vardır. Temizlemenin amacı taşa zarar veren, estetiği bozan, tuzların, çözünmez veya yarı çözünür kabukların, toz, kurum, is, metal lekeleri, mikro organizma, parazit bitkilerin, kuş ve hayvan pisliklerinin uzaklaştırılmasıdır. Var olan patinanın korunabilmesi için, temizleme estetik bir sorun olduğu kadar, çeşitli uygulamalarda olduğu gibi teknik bir sorun olarak ta değerlendirilmelidir.” ⁶⁴

---

⁶³ Ahunbay, Z., Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon, syf103

⁶⁴ Güleç, A., 1989, “Ayasofya Müzesi Eski Aşevi Kapılarında Koruma Uygulaması” *İnşaat Dergisi* , syf 44,45

Taş Odalar yapısı duvar yüzeylerinde kirliliğe bağlı kabuk oluşumu gözlenmekte, temizleme yöntemi ile giderilmesi önerilmektedir.(Bkz.Foto 82, 83, 96, 97)

Temizleme yöntemi uygulaması için yapıdan alınmış malzeme örneklerinin analizlerinin yapılmış olması, malzeme özelliklerinin, sorunlarının ve bu sorunların nedenlerinin araştırılması, belirlenmesi ve tamamlandıktan sonra malzeme özelliklerine uygun temizleme maddesi ve yöntemi seçilmesi gerekir. Yapıların dış cephe temizliği için Kültür Bakanlığı Restorasyon ve Konservasyon Merkez Laboratuvarı tarafından yapılacak analizler sonucu kullanılacak malzeme ve oranları tesbit edilmektedir. Bina cephelerinde yapılacak her türlü uygulama laboratuvar sonuçlarına göre yapılmalıdır. Temizleme miktarı ve yönteminin saptanması için önce bir deney yüzeyinde örnek yapılmalıdır. Yüzey temizliğine geçilmeden önce bozulmuş derz ve yüzeyler onarılmalıdır.

A.Güleç'e ait: *"Temizleme de(liberasyon) amaç her türlü kirliliğin yani çözünmeyen veya az çözünebilir kabuk oluşumlarının, çözünebilir tuzların, çeşitli restorasyon tabakalarının, is, toz, mikro organizmalar, parazit bitkilerin, kuş veya hayvan pisliklerinin dokudan uzaklaştırılmasıdır. Varolan patinanın korunabilmesi için temizleme estetik sorun olduğu kadar çeşitli uygulamalarda olduğu gibi teknik bir sorun olarakta değerlendirilir. Uygulanabilecek yöntemler plastik fırça ve su ile temizleme, atomize su püskürtme, absorplayıcı kil ve kağıt hamurları, absorblayıcı jeller, mikro kumlama, önerilmeyen yöntemler ise asit ve baz kullanarak temizleme, kontrolsüz kuru-yaş kumlama, tarak, tel fırça, spiral veya zımpara gibi mekanik temizleme,yakararak (pürmüz lambası ile) temizlemelerdir.*

*Önerilmeyen temizleme yöntemleri bazı durumlarda örneğin taş yüzeyinde çok kalın sıva veya ekler yapılmışsa, kalın kalker tabakası oluşmuşsa, taş tabakasına yaklaşıncaya kadar çok dikkatli olarak bu yöntemlerden uygun olanı seçilmeli ve bu yöntemle temizlemeye devam edilmelidir. İşlemleri mutlaka konunun uzmanının yapması gereklidir."*⁶⁵ ifadesi temizleme uygulamasında yöntemler hakkında bilgi vermektedir. Bu yöntemlerden bazıları şunlardır:

Suyun Temizleme Maddesi olarak Kullanılması:

---

⁶⁵ Güleç, A., 1989, a.g.e ,syf 173

Suyun sprey, buhar, yüksek basınçlı olarak kullanılması, vakum ve yumuşak fırçalama veya suyla yumuşattıktan sonra kazma ile kirli tortuları alınmasıdır.

Suyun spreyleneşmesi yönteminde yüzeye basınçlı su zerrecikler halinde püskürtülür. Yüzeydeki çözünebilir maddeleri uzaklaştırmak için basit fakat çok kullanılan bir yöntem olduğu söylenebilir. Uygulama sırasında su zerreciklerinin yüzeye direk püskürtülmemesi, çok yıpranmış taşlara uygulanmaması gerekir. Suyun direk uygulanması sırasında yüzeyden kopmalara ve aşınmalara neden olabilir. Uygulama süresi yüzeye ve kir tabakasına göre değişebilir. Yumuşayan kir sert kıllı bir fırça ile temizlenir.

*“Buharla temizleme özellikle iç yüzeylerde uygulanır. Buharın bütün yüzeye dağılmasını önlemek imkansızdır. Buhar yoğunlaşması sonucu yüzeylerde yapışma gibi sorunlar meydana gelmektedir. Dış duvarda diğer yöntemlerin başarısızlıkla sonuçlanmasında uygulanabilir.”*⁶⁶ Taş Odalar’da alt kattaki hücrelerde diğer yöntemlerle birlikte uygulanabilir.

Kimyasal Temizleme Yöntemleri

*“Bezemeli, sanat ve tarihi değeri yüksek hasara uğramış yüzeylerde bu teknikle temizleme yapılması tercih edilir. Kağıt hamuruna emdirilen kimyasal madde cepheye uygulanır. Belli bir süre bekletildikten sonra, bol suyla yıkanır. Eğer ilk uygulamada istenilen temizlik sağlanamıyorsa yüzeyin korunma durumuna göre, aynı işlem birkaç kez tekrarlanabilir. Kimyasal maddenin yüzeye zarar vermemesi için her uygulamadan sonra yıkanmalıdır.”*⁶⁷

Diğer yöntemlerle istenen sonucun alınamadığı durumlarda kimyasal temizlik yöntemine başvurulmalıdır. Kullanılan yöntemlerden hiçbirisinin yüzde yüz zararsız olduğu söylenemez, yapılması gereken en uygun olanın seçilmesidir.

*Zeynep Ahunbay’ın ifadeleri ile “Kimyasal temizleyiciler alkaliler ve asitler olmak üzere iki grupta incelenebilir. Çoğu ya çözülebilir tuzlar ihtiva eder ya da taşla reaksiyona girerek, bünyesindeki tuzları açığa çıkarabilir. Bu yüzden temizlik çalışmaları sonunda tamamen taştan arındırılmalıdır. Bu işler için en kullanışlı hidröforik asit(HF) olup çıplak elle kullanılamayacak kadar tehlikelidir.”*⁶⁸

⁶⁶ **Sorguç, H.**, “Geleneksel Kağır Yapıların Restorasyonunda Teknoloji ve Malzeme Sorunları” M.S.Ü Yüksek Lisans Tezi, syf:111

⁶⁷ **Ahunbay, Z.**, Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, syf104

⁶⁸ **Küçükaya, A.G.**, age. syf 115

Diğer yöntem kil ve kağıt hamurları ile yapılan temizliktir. Uygun çözücü ile bir araya getirilen kirler temizlenecek yüzeye yerleştirildiğinde, yapılarından dolayı kirleri bünyelerine alırlar. Uygulanan tabaka kaldırıldığı zaman alttaki tabakanın temizlendiği görülmektedir.

*“Çok kirli, çiçeklenme sorunu olan cephelerde, sepiolite ve attapulgite gibi kirlerle hazırlanan hamur yüzeye sıvanır, sıvanan tabaka kuruduktan sonra kaldırılır. Gerektiğinde bu işlem tekrar edilerek, duvar içindeki çözünür tuzlardan yüzeyindeki yağ, mum gibi yabancı maddelerden arındırılabilir. Cephenin çözülebilir tuzlardan arındırılması için deiyonize su ile hazırlanan kağıt hamurundan yararlanılmaktadır.”*⁶⁹

Bazik özellikli kimyasal bir madde olan AB-57 kullanımı sonucunda eser yüzeyinde çiziklere ve deformasyona neden olmadığı analiz sonuçlarıyla tesbit edildiği, uygunluğunun onaylandığı ve piyasada yaygın bir kullanıma sahip olduğu öğrenilmiştir. İlk yıkamada çıkmayan kirler birkaç kez uygulandığında kir yüzeyden arındığı ifade edilmektedir.

“Genel olarak AB 57 olarak bilinen içinde, katalizör, emici, ağartıcı ve deterjan asıllı malzemeler ve saf su bulunan jöle kıvamındaki karışım, malzemenin cinsine göre hazırlanmıştır. Hazırlanan hamur cepheye bölgesel olarak 2-3 cm kalınlığında iyice sürülmüş, üzeri hamurun çabuk kurummasını önleyebilmek için şeffaf folyo ile kapatılmıştır. Temizleme işleminin yapıldığı zamanın kış olması rutubetin fazla olması nedeniyle, hamur cephede 16-20 saat arası bekletilmiştir. Daha sonra folyo kaldırılıp plastik uçlu tahta parçası ve ıslak ince süngerle cephe tekrar temizlenmiştir. Hamurun sürülüp temizleme işlemi cephenin temizliğe cevap vermesine ve kirin durumuna göre 2 defa hatta mermer yüzeylerindeki yağlı kara zift tabakası için sekiz defa tekrarlanmıştır. Bu yöntemle taş ve mermer üzerlerindeki kir doğal patina tabakaları alınmadan temizlenmiştir.”

“Lekli yüzey su ve taş sabunu ile temizlenir. Az bir suyla kirli olan alan nemlendirilir. Damıtılmış su iyidir. Hangi kimyasalın kullanılacağına karar verilir. Seçilen kimyasalla lapa malzemesi karıştırılır. Kalın bir yağ tabakası hali alana kadar karıştırılır. En azından lekeyi ¼ oranında kaplayacak kadar kirli alana bu lapa sürülür. Uygulamayı çok kalın yapmamak gerekir aksi halde kurumayı için uzun bir süre beklemek gerekir. Lapa plastik sandviç bandla kaplanır. Lapanın 12-24 saat

⁶⁹ Ahunbay, Z., age, syf:105

gibi uygun bir süre kalmasına dikkat edilir. Plastik örtü kaldırılarak lapanın kuruyup kurumadığına bakılır. Eğer kurumamışsa kuruyana kadar bekletilir. Kuruyunca lapa kaldırılır ve alan silinerek temizlenir.”⁷⁰

Mekanik Temizleme Yöntemleri

Aşındırıcı kum, cam küresi ya da aliminyum tanelerinin düşük basınçla püskürtülmesiyle yüzeydeki kirlerin uzaklaştırılması işlemidir. Aşındırmanın fazla olmaması için düşük basınçla uygulama yapılmalı, uygulamayı yapan çalışan kişiler teknik bilgiye sahip olmalıdır. Aksi takdirde yüzeyde aşınmalara neden olacak, geri dönüşü olmayan hasarlar oluşabilecektir. Bunun dışında taş yüzeylerde sıkça kullanılan ancak önerilmeyen yöntemler olarak; kontrolsüz kuru-yaş kumlama ile temizleme, tarak, tel fırça, zımpara ile temizleme, yüksek basınçlı su veya buharla temizleme, yakarak temizleme örnek verilebilir.Yapıya olabildiğince fiziksel müdahaleden kaçınılmalıdır. Örneğin taşın taraklanması yada taş kumlama gibi yöntemler taş yüzeyinde bulunan patinayı tamamen kaldırarak yapıyı atmosferik ortamda çıplak bırakmaktadır. Dış etkilerden daha fazla zarar görmesine neden olmaktadır.

Taş odalar yaya ve taşıt trafiğinin yoğun olarak bulunduğu iki caddenin kesiminde yer almakta, özellikle taşıtlardan çıkan egzoz gazları cephede kararmalara neden olmaktadır. (Bkz.Foto 97) Duvar yüzeyinde birçok niteliksiz ek (tabelalar, kablolar, metal kaplama malzemesi vs.)bulunmaktadır. (Bkz.Foto 96) Öncelikle duvar yüzeyindeki niteliksiz ekler ayıklanmalı, duvarda parça kopmaları olan yerlerde çürütme işlemi uygulanarak, kopan parçalar çıkarılmalıdır. Bu işlemler yapıldıktan sonra duvar yüzeyinden taş ve harç örnekleri alınarak analiz edildikten sonra, uygun olan yöntem ve malzeme seçilerek yüzey temizliği yapılmalıdır.

4.2.2.Sağlamlaştırma(consolidation)

Sağlamlaştırma zeminin, taşıyıcı sistemin ve malzemenin sağlamlaştırılması olarak üç grupta incelenebilir. Temel ve yapı strüktürüne ilişkin sağlamlaştırma önerileri için ön çalışmalar yapılmalı, yapılacak analizler sonucu sağlamlaştırma kararı verilmelidir. Taş Odalar’a ilişkin uygulama sırasında temel ve taşıyıcı siteme ilişkin yapılacak analizler yöntemi belirleyebilir. Duvar yüzeylerinde görülen

---

⁷⁰ Küçükaya, A.G., age.syf.117-118

strüktürel bozulmalar, çatlaklar, duvar boşluklarına sonradan müdahale edilerek boyutlarının değiştirilmesinden dolayı duvar yüzeylerinde sağlamlaştırma müdahalesi gerekmektedir.(Bkz. Foto 37) Müdahale önerisi olarak duvarlara ilişkin malzeme sağlamlaştırması öngörülmüştür.

Sema Okutgen yüksek lisans tezinde duvar sağlamlaştırmayı şöyle tanımlamıştır :
“*Taş duvar onarımında iki yöntem uygulanır. Birincisi, çürük ve değişecek olan taşların bulunduğu kısımlardan metal çubukların duvar kesitince yerleştirilerek iki yüzünden dikilmelidir. İkinci yöntem ise balık ve kırlangıç kuyruğu kesitli paslanmaz çelik metal kenetlerin sağlam moloz dolgulara saplanarak çatlak yüzeyleri iki taraftan yakalamalarıdır. Uzun metal kenetler yine epoksi reçineleri ile doldurulan kenet yuvalarına gömülerek daha kapsamlı bir dikme işlemi yapılabilir. Tek cidarlı kesme taş duvar yüzeylerindeki çatlaklarda yine kırlangıç kuyruğu kesitli paslanmaz çelik kenetlerde çatlak dikişi gerçekleştirilir.*

Taş yüzeyindeki düşey çatlaklar alttan yukarı doğru ve ayrılan iki yüzeyi yapıştırarak onarılır. Duvar yüzeyinde yer alan pencere ve kapı sövelerinin onarımında mevcut parçaların taş duvar yüzeyine metal kenetler ve epoksi reçineleri(harç ve tutkallarıyla)tesbit edilir. Söve üstlerine taş tozu epoksi reçineleri yapılan macun çekilir.”⁷¹

Ahmet Güleç’in ifadesi ile sağlamlaştırma: “*Taşın zayıflamış ve erozyona uğrama olasılığı yüksek olan kısımlarının kohezyonunu, mekanik özelliklerini artırmak ve bu kısımların taşın sağlam bölgesine yapışmasını sağlamak amacıyla kimyasal bir maddenin emdirilmesidir.*”⁷² şeklinde tanımlanabilir.

a)Zemin sağlamlaştırma

b)Taşıyıcı sistem(karkas) sağlamlaştırılması

- destekleme, payandalama
- çemberleme
- mantolama, kesit genişletme

c)Malzemenin sağlamlaştırılması (ahşap, taş, kerpiç) olarak özetlenebilir.

⁷¹Okutgen, S., 1995, “Geleneksel Mimaride Çağdaş Malzeme Kullanımı”, *Y.Lisans Tezi M.S.Ü* syf:85.

⁷² Güleç, A., 1977. YAPI,185, Özel Ek 1, syf 17-22

“Taş sağlamlaştırıcı kimyasallar aşağıdaki gibi A)Anorganik ve B)Organik sağlamlaştırıcılar olarak iki grupta incelenebilir.(Torraca,1988)

A).Anorganik Sağlamlaştırıcılar(Inorganik Consolidants)

Uygun şartlarda;kristalleri ayrıışmış, bozulmuş tahrip olmuş taşın kristallerini bir arada tutan, sağlamlaştıran ve çözölemeyen sıvılardır. Anorganik kuvvetlendiriciler başarılarını, hidratlaşmış silika, kalsiyum veya baryum karbonat ile potasyum alüminat formuna borçludur.

B)Organik Sağlamlaştırıcılar(Organik Consolidants)

Isı ile şekillenebilen ve gözenekleri, boşluklarını doldurmak üzere taşın içine sertleştirici ile beraber sokulan sentetik plastiklerdir. Epoksi ve poliester reçineler gibi yapışkanlığı azaltan çözücüler karıştırılarak reaksiyon geciktirilmeye ve gözeneklerin reçineyle tamamen dolması önlenmeye çalışılır.

Kesin sonuç alınabilen sağlamlaştırıcılar bulunmamakla birlikte, yıllardır denenmiş ve oldukça iyi sonuçları olan polimer grupları ve uygulandıkları taşlar şöyle özetlenebilir.

<i>Sağlamlaştırıcılar</i>	<i>Uygulandıkları Taşlar</i>
<i>Etil silikatlar</i>	<i>Kumtaşı</i>
<i>Alkil-alkoksi silanlar</i>	<i>Kumtaşı</i>
<i>Etil silikatlar ve alkil alkoksi silanların karışımı</i>	<i>Kumtaşı,mermer,kireçtaşı</i>
<i>Alkil-Aril polisiloksanlar(silikon reçineler)</i>	<i>Kumtaşı,mermer,kireçtaşı</i>
<i>Akrilik reçineler(monomer veya polimer)</i>	<i>Mermer,yoğun kireçtaşı</i>
<i>Akrilik ve silikon reçinelerin karışımı</i>	<i>Kumtaşı⁷³</i>

Taş Odalar'da duvar yüzeylerinde malzeme yapısı ve strüktürel olarak sağlamlaştırmaya ihtiyaç duyduğu düşünölmüştür. Sağlamlaştırıcı maddelerin taşların yüzeyinden derinlere emdirilerek, bozulmuş tabakanın kendi içinde kohezyonunun artırılması ve taşın sağlam tabakasına yapışmasının sağlanması önerilmektedir. Bu uygulama sonucunda malzemenin mekanik özellikleri ve kimyasal bozulmalara karşı dayanıklılığı artırılmış, gözenekliliği ve su emme

⁷³ Küçükaya, A.G., age, syf.12

kapasitesi azaltılmış olacağı tahmin edilmektedir. Sağlamlaştırıcı madde taşın cinsine, yüzeydeki sorunun cinsine göre konsantrasyonuna, çözücüsüne, uygulama tekniğine göre farklılık göstermektedir. Bu nedenle piyasada en yaygın kullanılan örneği göstermek doğru olmayabilir. Her uygulama için en uygun sağlamlaştırıcı analizler sonucunda belirlenmelidir. Uygulama sırasında yapıdan taş ve harç örnekleri alınarak analiz yapılması bu analizler sonucu uygun malzemeler seçilerek uygulama yapılması önerilmektedir.

4.2.3. Eksik kısımların Bütünlenmesi(reintegration)

“Taş Odalar” yapısında üst kattaki odalar günümüzde mevcut değildir.(bkz.ek pafta7) Ara bölücü duvarların yeniden yapılması, cephe duvarının ise bütünleme yöntemiyle onarılması önerilmektedir.(bkz.ek pafta28) Duvar boşluklarındaki niteliksiz eklerin kaldırılmasının ardından, oluşacak duvar boşlukları bütünleme yoluyla tamamlanması önerilmektedir.(bkz.ek pafta26) Yapılan bütünlemenin farklı bir dönem eki olduğunun anlaşılmasını sağlayacak bir yöntem seçilmesi gerektiği düşünülmüştür. Taş Odalar’a ait bulunan fotoğraf ve belgelerde üst kattaki odaların mevcut olduğu haline ulaşamamıştır. Restitüsyon önerisi ve literatür örnekleri temel alınarak hücrelerin tamamlanması önerilmiştir. Yapının mevcut haliyle dondurulması, duvar kalıntısı olan yerlerde bütünleme yapılarak tamamlanması, kalıntı olmayan bölümlerde ise çağdaş malzeme ile yeniden yorumlanarak dönem farkının ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

Zeynep Ahunbay’ın ifadeleri ile: “ Bir bölümü hasar görmüş ya da yok olmuş yapı ve öğeleri ilk tasarımlarındaki bütünlüğe kavuşturacak biçimde geleneksel ya da çağdaş malzeme kullanılarak tamamlama işlemine “bütünleme” denir. Bütünlemeyi yönlendiren etmenler estetik, işlevsel ya da strüktürel denge kaygıları olabilir.”⁷⁴

Eksik kısımlara bütünleme yapılırken dönem farklarının ortaya çıkarılması, bütünlemenin asıl amacının üslup birliği olmadığı farkında olunması gerektiği düşünülmüştür. Yapının orjinalindeki malzeme, detay, tekniği aynen uygulamak yapının ilk haline dönme çabası yerine çeşitli yöntemlerle dönem farkını ortaya

---

⁷⁴ AHUNBAY, Z., age. syf 96

koymak gerektiği düşünülmektedir. Bu farklılıklar malzemede, uygulama tekniğinde, detay çözümlerinde olabilir. Örnek vermek istersek;

-Farklı derinliklerde satıh uygulaması yeni uygulanan malzemenin eskisinden ayırtedilmesini sağlayabilir. Restorasyon önerisinde 7-8 parseldeki boş alan kısmına tamamlama yapılırken duvarın bir miktar geriye çekilerek yapılması dönem farkını ifade edebilir.(bkz.ek pafta 28)

-Orijinal satıh ile tamamlama yapılacak yer arasına sınır geçirme yöntemiyle yapılabilir.Araya farklı satıhta bir hat boyunca uygulama yapılabilir, ara bir malzeme ile sınır oluşturulabilir, kullanılan harcın kalınlığını artırarak belirginleştirme yoluyla olabilir.Restorasyon önerisinde döşemede ve revak üst örtüsünde orijinal malzemeler ve yeni malzemeler araya cam ve yeşil bant koyularak ayrılmaya çalışılmıştır.(bkz.ek pafta 28,30)

-Orijinal ile onarım arasında görsel bir farklılık yaratacak farklı bir uygulama tekniğinin kullanılması önerilebilir. Alt kattaki odalarda restitüsyon önerisinde olduğu düşünülen galeri katının farklı bir uygulama tekniği ve malzemesiyle yapılması dönemsel farkı ortaya çıkarması amaçlanmıştır.(bkz.ek pafta 25,34)

-Orijinal ile onarım arasında aynı yapı malzemesinin renginin, boyutunun, örgü tekniğinin değiştirilerek kullanılması şeklinde bütünleme yöntemi olabilir. Taş duvar yüzeylerinde yapılacak tamamlamada duvar örgüsünün eskinden ayırt edilebilmesi gerektiği düşünülmektedir.

4.2.4.Yenileme, Sağıklaştırma, İşlev Verme (renovation)

Yeniden kullanım biçimi, yapının tarihi belge değeri taşıyan iç ve dış karakter niteliklerini değiştirmemelidir. Ancak bu sınırlar içerisinde yeni işlevin gerektirdiği değişiklikler tasarlanabilir ve uygulanabilir.

Taş Odalar hücrelerden oluşan yapısıyla, kültürel işlev verilecek sosyal bir program için uygun bir yapıdır. Taş Odalar Sokağa bakan odalar yeniden yapılarak işlev verilecektir. Mekansal dönüşümü gerektirecek ciddi bir ihtiyaç söz konusu değildir. Alt kattaki odalar düzenlenerek sergi ve satış amaçlı kullanılacak, üst kattaki Taş Odalar Sokağa açılan odalar yer aldığı bağımsız bölümler olarak düzenlenecektir.

İstanbul Üniversitesi binalarının arasında kalan Taş Odalar, öğrencilerin yoğun olarak bulunduğu bir noktada yer almaktadır. Koruma Planında verilen sosyal-

kültürel alan işlevine uygun olarak Taş Odalar sokağın bir kültür sokağı haline dönüştürülmesi, alt kattaki odaların tipolojiye uygun olarak dükkan, satış birimi olarak değerlendirilmesi, üst kattaki odalara ise sokağı besleyen mekanlar olarak işlev verilmesi önerilmiştir. Sosyal, kültürel ve eğitim amaçlı birimlere dönüştürülen odalar, eğitim odası, internet kafe, kırtasiye, sergi odaları, çok amaçlı salon, kafeterya, kantin, wc, yönetim, kültürel faaliyet kurs odaları, öğrenci klüpleri vs. şeklinde değerlendirilmesi, sokağın bir peyzaj düzenlemesiyle açık alan kullanımını(sokak sergileri, konser meydanları, oturma birimleri) sağlayacak şekilde düzenlenmesi amaçlanmıştır. Mevcut yapının dondurulmasının ardından çağdaş malzeme kullanılarak odaların oluşturulması, çağdaş malzemelerin büyüyebilme, mekanda esneklik konusunda sağlayabildikleri kolaylıkları ile gerekli durumlarda büyüyeabilen, bölünebilen mekanlar oluşturulması amaçlanmıştır. Sosyal amaçlı kullanımlarda mekanda esneklik kavramının önemli olduğu düşüncesiyle, kayabilen hareketli bölme panel sistemlerin kullanılması önerilmiştir. Kagir yapının ağırlığı yanında önerilen çağdaş, sade, ince boyutlardaki malzemeler ile bütünleme yapılması, mekansal işlevlerde kolaylık sağlamanın yanı sıra “Taş Odalar” yapısının önüne geçmeyen, onu bütünleyen yenileme çabaları olarak hedeflenmiştir.

SONUÇ

Dünya Kültür Mirası ve 2010 Avrupa Kültür Başkenti İstanbul yüzyılların birikimini taşımaktadır. Sahip olduğu tarihi miras bütün insanlığın ortak değeridir. Üç büyük imparatorluğun kültürel birikimine sahip İstanbul, 1950’lerde başlayan göç hareketleriyle kentsel ve toplumsal yapıda hızlı değişimler yaşamış, bu süreçte tarihi ve kültürel değerlere karşı bilinçsiz yaklaşmıştır. Anıtsal ve sivil mimarlık örnekleri niteliksiz uygulamalarla yıkılmış, değiştirilmiş ve tahrip edilmiştir. Benzersiz doğal güzelliklere ve eşsiz tarihi mirasa sahip olan İstanbul hak ettiği şekilde korunamamış, tarihi değerlerimiz plansız büyüme, çarpık şehirleşme ve tarihi mirasa sahip çıkma bilincinin yetersizliği nedeniyle yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır.

İstanbul’un kendine özgü mimari kimliğini oluşturan en önemli parçalarından biri Süleymaniye Külliyesi ve çevresindeki konut dokusudur. Anıtsal mimari ve sivil mimarlık örneği yapılar, sokakları ve semt dokusunu oluştururken aynı zamanda belli bir dönemin yapı geleneği, ustalığı, kültürü, yaşam biçimi ile bütün sosyal hayatını yansıtır. Yakın döneme kadar varlığını koruyan örneklerin bozulma süreci devam etmekte, sokaklar geleneksel doku ve sürekliliğini yitirdikçe bölgenin mimari kimliği de zedelenmektedir.

Süleymaniye Bölgesi Bakanlar Kurulu Kararı ile Yenileme Alanı ilan edilerek, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Tarihi Çevre Koruma Müdürlüğü tarafından “Süleymaniye Yenileme Alanı Projesi” kapsamında bölge bütününde sıhhileştirme çalışmaları başlamıştır. Halen devam etmekte olan çalışmalar tez konusunu belirlemede etkili olmuştur. Süleymaniye Külliyesi’ne ait yapılardan biri olan “Taş Odalar” çalışma konusu olarak tesbit edilmiştir.

Sivil mimarlık örneklerinin çok yoğun olarak yer aldığı Süleymaniye konut bölgesinde yer alan Taş Odalar günümüzde İstanbul Üniversitesi binalarının arasında, eğitim bölgesinin merkezinde kalmış durumdadır. Üniversite’nin yoğunluğu, bölgede yaratmış olduğu hareketlilik, kültürel ve mekansal ihtiyaçları düşünüldüğünde, Taş Odalar ‘ın sosyal, kültürel amaçlı öneri işlev ile korunabilecek bir yapı olduğu bu tez çalışmasında ortaya konmuştur.

Taş Odalar, İstanbul Üniversitesi ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi’nin ortak mülkiyetinde bulunmaktadır. Su Kemerini ve su yolunun taşındığı ana beden duvarı

İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne, hücreler İstanbul Üniversitesine aittir. Yıllarca hiçbir koruma uygulaması görmemiş, kendi kaderine terk edilmiştir. Bakımsızlık ve dış etkilere rağmen ayakta kalmayı başarmıştır. Üçüncü bölümde anlatıldığı gibi Üniversite binalarının yapıldığı dönemden itibaren birçok müdahale görmüştür. Zaman içinde birçok niteliksiz ek uygulanmış, sonrasında bu ekler yok olmuştur. Zamana ve kullanım hatalarına bağlı tahribat yapıda büyük ölçüde bozulmalara neden olmuştur. Yapı uzun zamandır üst örtüsünün olmaması nedeniyle dış etkilere belirgin derecede etkilenmiş, üst kattaki odalar zamanla yok olmuştur.

Taş Odalar'a ilişkin yapının sağladığı veriler, kaynaklardan elde edilen bilgiler ışığında değerlendirilmiştir. Taş Odalar'ın barınma amaçlı kullanılan kiralık oda dizisi örneği olduğu kabul edilmiştir. Dönem örnekleri araştırılarak restitüsyon önerisi için veriler toplanmıştır. Yapının mevcut durumu belgelenecek sonraki çalışmalar için kaynak oluşturmuştur. Üçüncü bölümde kaynaklardan elde edilen eski haritalar, fotoğraflar ve belgeler ışığında yapının değişim süreci izlenmiş, üç dönem halinde restitüsyon geliştirilmiştir. En fazla belgenin bulunduğu 1970'ler restitüsyon önerisi olarak belirlenmiştir. Dördüncü bölümde planda sosyal kültürel alan işlevi verilen yapıya, bölgenin ihtiyaçları düşünülerek sosyal içerikli bir program geliştirilmiştir. Alt kattaki odalarda ticaret fonksiyonunun devamı, üst kattaki odalarda ise Taş Odalar Sokağı bir kültür sokağı haline getiren, eğitim, sosyal kültürel içerikli işlev verilmesi önerilmiştir.

İkinci bölümde tesbit edilen bozulmalar restorasyon müdahale yöntemlerini belirlemede etkili olmuştur. Temizleme, sağlamlaştırma, bütünleme ve işlev verme seçilen müdahale yöntemleridir. Dördüncü bölümde yöntemlere ilişkin detaylı bilgi verilmiştir.

Yapıya ilişkin koruma anlayışında, mevcut kalıntıların korunması ve izlerin tamamlanması, hiçbir iz olmayan yerlerde ise tamamlama yapılmadan çağdaş malzeme yorumlarıyla bütünleme yapılması önerilmiştir. Alt kattaki odalar ve yapının ana beden duvarı büyük ölçüde ayakta olup, bunların geleneksel yöntemlerle korunması önerilmiştir. Temizleme, sağlamlaştırma, bütünleme müdahaleleri öngörülmüştür. Üst kattaki ara duvarların büyük kısmı ve odaların önündeki Taş Odalar Sokağı bakan duvar günümüzde mevcut değildir ve izleri de yok olmuştur.

Sosyal amaçlı kullanımlarda mekansal esneklik kavramının önemli olması nedeniyle, büyüeyebilen, dönüşeyebilen esnek mekanlar oluşturma öngörölmüştür. Çağdaş malzemenin verdiğı şeffaflık, hafiflik, esneklik özellikleri ile üst katta kaybolan hücreler yeniden yorumlanmıştır.

Günümüzde yürütölen çalışmalardan bağımsız ve farklı bir yönde yapılan çalışmanın, Taş Odalar'ın belgelenip işlevlendirilerek korunmasında destek olabilmesi ve tasarım yaklaşımlarının benzer yapıların araştırma yöntemlerinde, müdahale biçimlerinde ve öneri fonksiyonlar ile yaşatılmalarında öneri çalışma olarak ele alınması hedeflenmiştir.

KAYNAKLAR

- Ahunbay, Z.**, 1996. Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon.
- Akurgal, E.**, 1945. “Sanat Tarihi Bakımından SİNAN” *İTÜ Fak. Dergisi*, Ankara
- Altınay, A.R.**, 1931. Mimar Sinan, İnkılap Yayınları, İstanbul.
- Aslanapa, O.**, 2004. Osmanlı Devri Mimarisi, İnkılap Yayınları, İstanbul.
- Aslanapa, O.**, 1949. Edirne’de Osmanlı Devri Abideleri, İstanbul
- Aydın, S.**, 1987. Taş ve Ahşap Mimari Anıtların Bozulma Nedenleri ve Onarım Teknikler, *Yüksek Lisans Tezi*, Yıldız Üniversitesi, İstanbul.
- Aytöre, A.**, 1962. Türklerde Su Mimarisi (Milletler Arası 1. Türk Sanatları Kongresi Tebliği), Ankara
- Barkan Ö.L ve Ayverdi, E. H.**, 1970. “İstanbul Vakıfları Tahrir Defteri”, 953(1546) Tarihli, İstanbul.
- Barkan, Ö.L.**, 1972, Süleymaniye Cami ve İmareti İnşaatı, C-1, C-2, TTK, Ankara
- Baykal, M.**, 1952. Süleymaniye Külliyesi, İ.Ü. Edebiyat Fak. Yayınları, İstanbul.
- “Bir Şaheser Süleymaniye Külliyesi”, 2007. T.C Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- BEKTAŞ, C.**, 1992. Koruma-Onarım, İstanbul
- Cansever, T.**, 2005. Mimar Sinan, Albaraka Türk Yayınları, İstanbul.
- Cantay, T.**, XVI-XVII Yüzyıllarda Süleymaniye Camii ve Bağlı Yapıları Eren Yayıncılık ve Kitapçılık Ltd-Şti, İstanbul.
- Çeçen, K.**, 1986. Süleymaniye Suyolları, İTÜ bilim ve Teknoloji Tarihi Araştırma Merkezi, İstanbul.
- Çeçen, K.**, 2000. Osmanlı İmparatorluğu’nun Doruğu 16. Yüzyıl Teknolojisi, İSKİ,
- Çeçen, K.**, 1999. İstanbul’un Osmanlı Dönemi Su Yolları, İstanbul
- Çeçen, K.**, 1996. Roma Su Yollarının En Uzununu, İstanbul.
- Çeçen, K.**, 1988. Mimar Sinan ve Kırkçeşme Tesisleri, İstanbul.
- Çeçen, K.**, 1988, “Mimarbaşı Koca Sinan Yaşadığı Çağ ve Eserleri” Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, İstanbul.
- Çelik, S.**, 2001. Mevcut Belgeler Işığında Süleymaniye Külliyesi’nin Yapım Süreci, *Doktora Tezi*, İTÜ, İstanbul.
- Çulpan, Cevdet.**, 1966. Süleymaniye Cami Kitabesi, Sümer Matbaası, İstanbul.
- Dizdar, S. İ.**, 2004. Osmanlı Sivil Mimarlığında Taş Odalar ve Fener Evleri,

Basılmamış Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Eldem, S. H.**, 1986. Türk Evi Osmanlı Dönemi II, Türkiye Anıt ve Çevre Değerlerini Koruma Vakfı, İstanbul.
- Ersen, A.**, Taş Koruma Kuramı ve Uygulamalarının Evrimi, İTÜ Mim Fak Restorasyon Anabilim Dalı, İSTANBUL
- Güleç, A.**, 1997. Tarihi Yapılarda Koruma: Kimyasal Sağlamlaştırıcılar ve Koruyucular, *Yapı* **185**, *Özel Ek.1*,: syf 17—22,
- Güleç, A. and Ersen A.**, 1998. “Characterization of Ancient Mortars: Evaluation of Simple and Sophisticated Methods” *Journal of Arcitectural Conservation*, No **1**
- Güleç, A.**, 1989. “Ayasofya Müzesi Eski Aşevi Kapılarında Koruma Uygulaması” *İnşaat Dergisi*, syf 44,45
- Gürkan, K.İ.**, 1996.Süleymaniye Darüşşifası, İstanbul.
- Güvenal, H. S.**, Tezkirelerdeki Yapı Listesine Göre Mimar Sinan’ın Eserlerinin Karşılaştırılması.
- Hattap, S.O.**, 2002. Doğal Taş Malzeme Koruyucuların Performans Ölçümünde Deneysel Metot Araştırılması, *Doktora Tezi*, MSÜ. İstanbul.
- İst.B.Ş.B. Şehir Planlama Müdürlüğü**, 1995. 1/50000 Ölçekli İstanbul Metropolitan Alan Alt Bölge Nazım Plan Raporu, İstanbul
- İst.B.Ş.B. KUDEB**, KUDEB Yönetmeliği ve Evrensel Koruma İlkeleri Çerçevesinde Bakım Onarım İzinleri Kriterleri-Önerileri İBB KUDEB Restorasyon ve Konservasyon Laboratuvarı Yayınları:1
- Koçu, A. B.**, 1940. Mimar Sinan, İstanbul
- Kuban, D.**, 1996. İstanbul Bir Kent Tarihi, İstanbul.
- Kuban, D.**, 1988. Anıtsal Restorasyon Sorunları, *Yapı*, sayı **84**
- Kuban, D.**, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, *Vakıflar Dergisi*, **196**.Sayı: VIII Ayrı Baskı
- Kumbaracılar, İ.**, 1938. İstanbul Sebilleri, İstanbul
- Kuran A.**, 1996. İstanbul Panelleri-İstanbul’un Dört Çağı, Yapı kredi Bankası Yayınları, İstanbul.
- Küçükaya, A.G.**, 2004. Birsen Yayınevi, Taşların Bozulma Nedenleri Koruma Yöntemleri, Birsen Yayınevi, İstanbul.
- Kürkçüoğlu, K. E.**, 1962. Süleymaniye Vakfiyesi, Ankara.

- Meriç, R. M.**, 1965. Mimar Sinan, Ankara.
- 1994, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Cilt.7, İstanbul
- Mollaibrahimoğlu, S.**,1991. Muhteşem Süleymaniye, İstanbul.
- Mülayim, S.**, 2007. Bir Şaheser Süleymaniye Külliyesi, T.C Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara
- Mülayim,S.**, 2001.Ters Lale:Osmanlı Mimarisinde Sinan Çağı ve Süleymaniye, İstanbul.
- Okutgen, S.**, 1995, Geleneksel Mimaride Çağdaş Malzeme Kullanımı, *Yüksek Lisans Tezi* M.S.Ü.İstanbul
- Onat N.**, 1995. “Süleymaniye Camii Konumunun Analizi ve Şehre bağlantısının Kurulmasında Bir Tasarım Önerisi, *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul.
- Özdemir, G.**, 1997. Yapıdaki Ayrılmış Taşların Tamamlanmasında Uygun Bağlayıcı Seçimi, *Yüksek Lisans Tezi*, MSÜ. İstanbul.
- Pakalın, M.Z.**, 1993. Osmanlı Tarih Deyimleri Sözlüğü, Cilt II, İstanbul.
- Pekuğur, S.**, İstanbul’da Su Maksemeleri ve Su Terazileri
- Saruhan, D.**, 1995.Süleymaniye Bölgesi’nin İncelenmesi ve Değerlendirilmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, M.S.Ü, İstanbul.
- Şehsuvaroğlu, H.**, 1953. Asırlar Boyunca İstanbul, Cumhuriyet Gazetesinin tarih ilavesi, İstanbul.
- Sorguç, H.**, Geleneksel Kagir Yapıların Restorasyonunda Teknoloji ve Malzeme Sorunları, *Yüksek Lisans Tezi*, M.S.Ü, İstanbul.
- Topaloğlu, A.**, 1988. Mimar Sinan ve Yapılarıyla İlgili Eserler Bibliyografyası, İstanbul.
- Tanyeli,U.**, 2009. Kişisel görüşme.
- Tanyeli, U.**, 1991. “Süleymaniye Külliyesi Konusunda Bilinenlere Bir Katkı” ,*Tarih ve Toplum Dergisi* ,87
- Tanyeli, U.**, 1991. Süleymaniye Külliyesi Konusunda Bilinenlere Bir Katkı, *Tarih ve Toplum Dergisi*, İletişim Yayınları, İstanbul
- Tanyeli, U.**, Prof. Doğan KUBAN’a Armağan, “Klasik Dönem Osmanlı Metropolünde Konutun Reel Tarihi: Bir Standart Saptama Denemesi”
- Toydemir ,N.; Gürdal, E. ve Tanaçan, L.**, 2000. Yapı Elemanı Tasarımında Malzeme, Literatür Yayınları, İstanbul.
- Tokay,H.**, “Geleneksel Türk Mimarisinde Anıtsal Bina Türleri” ders notları
- Ünver, S.**, 1942. Süleymaniye Darüşşifasında Fenni Tesrihi Tahsil Eden

Cerrahlardan Biri Hakkında, İstanbul

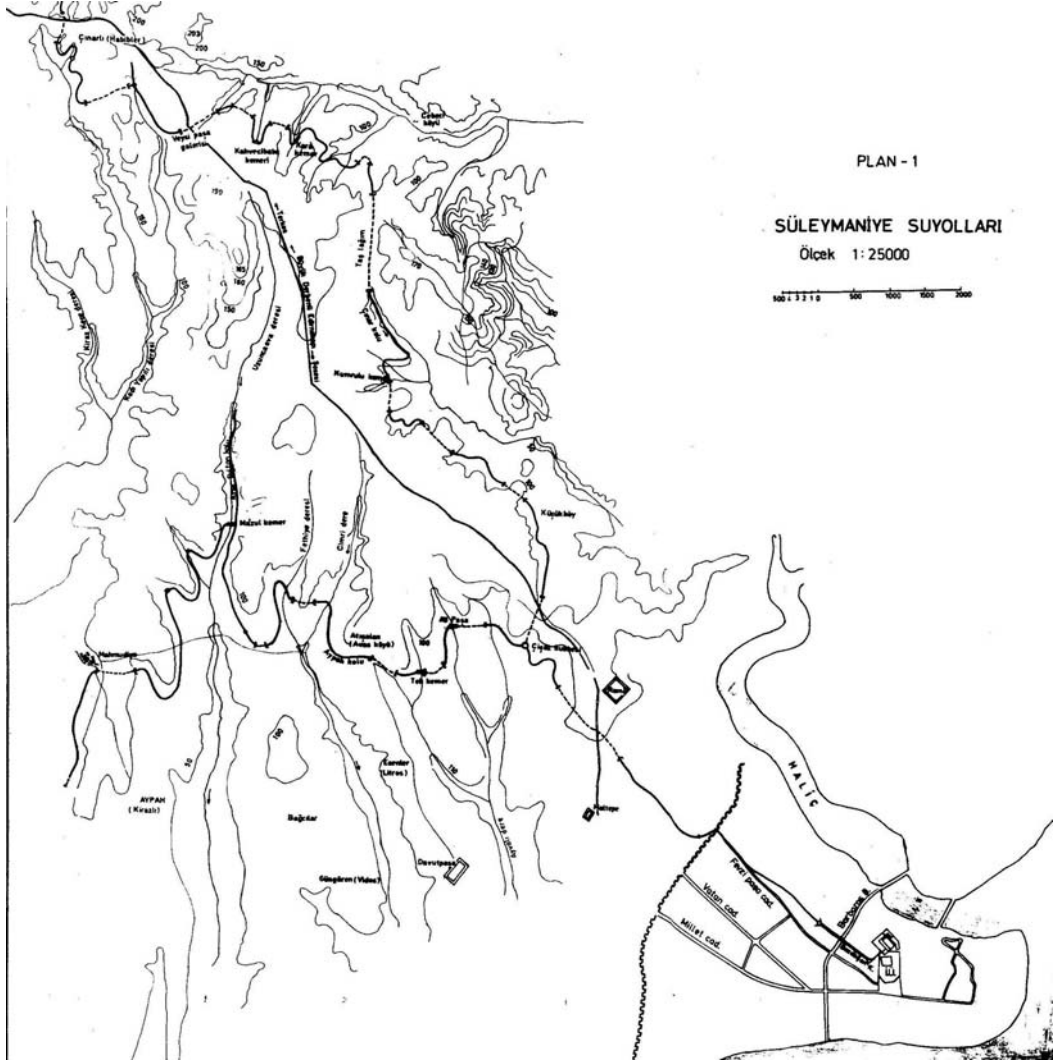
Ünver, S.Ü., “Süleymaniye Külliyesi’nde Darüşşifa”, *Vakıflar Dergisi*, 1
Türk Vakıf Medeniyeti Çerçevesinde “Mimar Sinan ve Dönemi”
Sempozyumu, 1998. Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, İstanbul.

Vitruvius, VIII. Kitap "Terazileme ve Terazileme Araçları" adlı V. Bölüm
“Sinan’ın Osmanlı Türk Şehircilik ve Belediyeciliği’ne Katkısı”,1988.
İstanbul.

Zaimler, A, 1995. Osmanlı Dönemi Anıtsal Kagir Yapılarda Duvar ve İçinde
Yeralan Mimari Elemanların Bozulmaları ve Restorasyonları Konusunda
Araştırma (Şehzade Mehmet Camii Örneği) *Y.Lisans Tezi*, M.S.Ü
İstanbul.

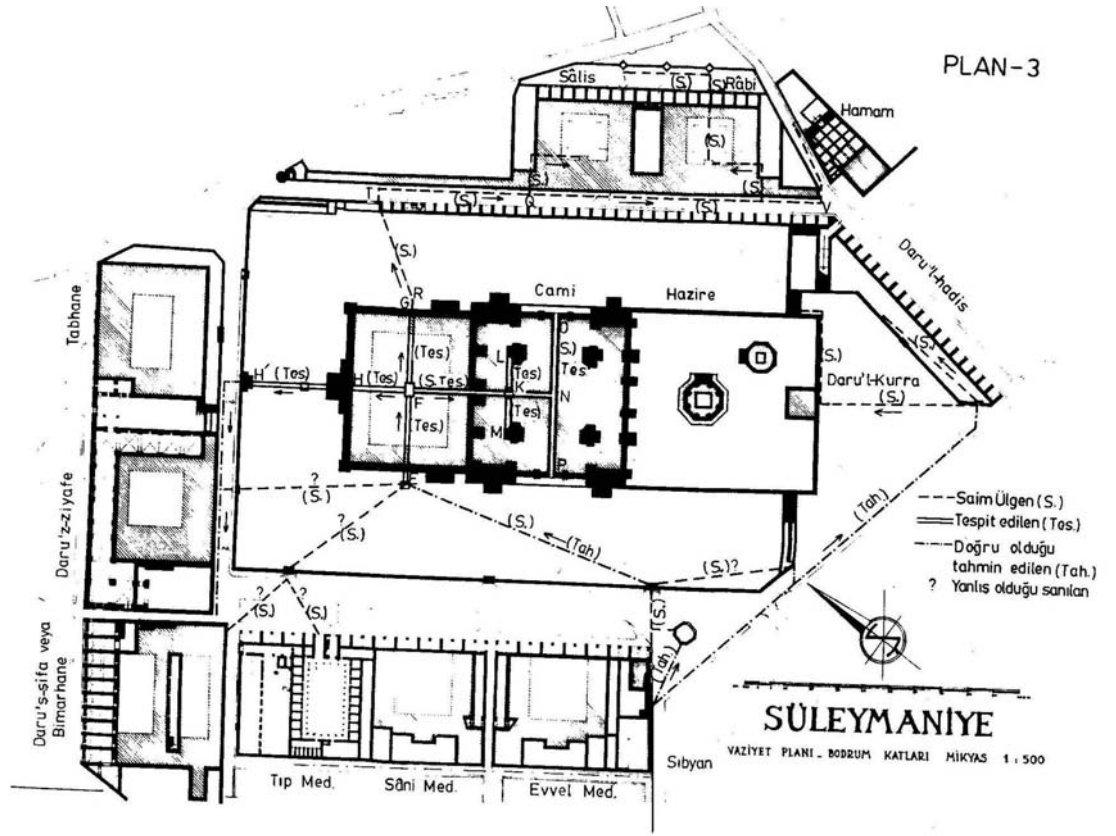
EKLER

EK A: ŞEKİLLER

Şekil 18 Süleymaniye Su Yolları külliye ulaşım şeması

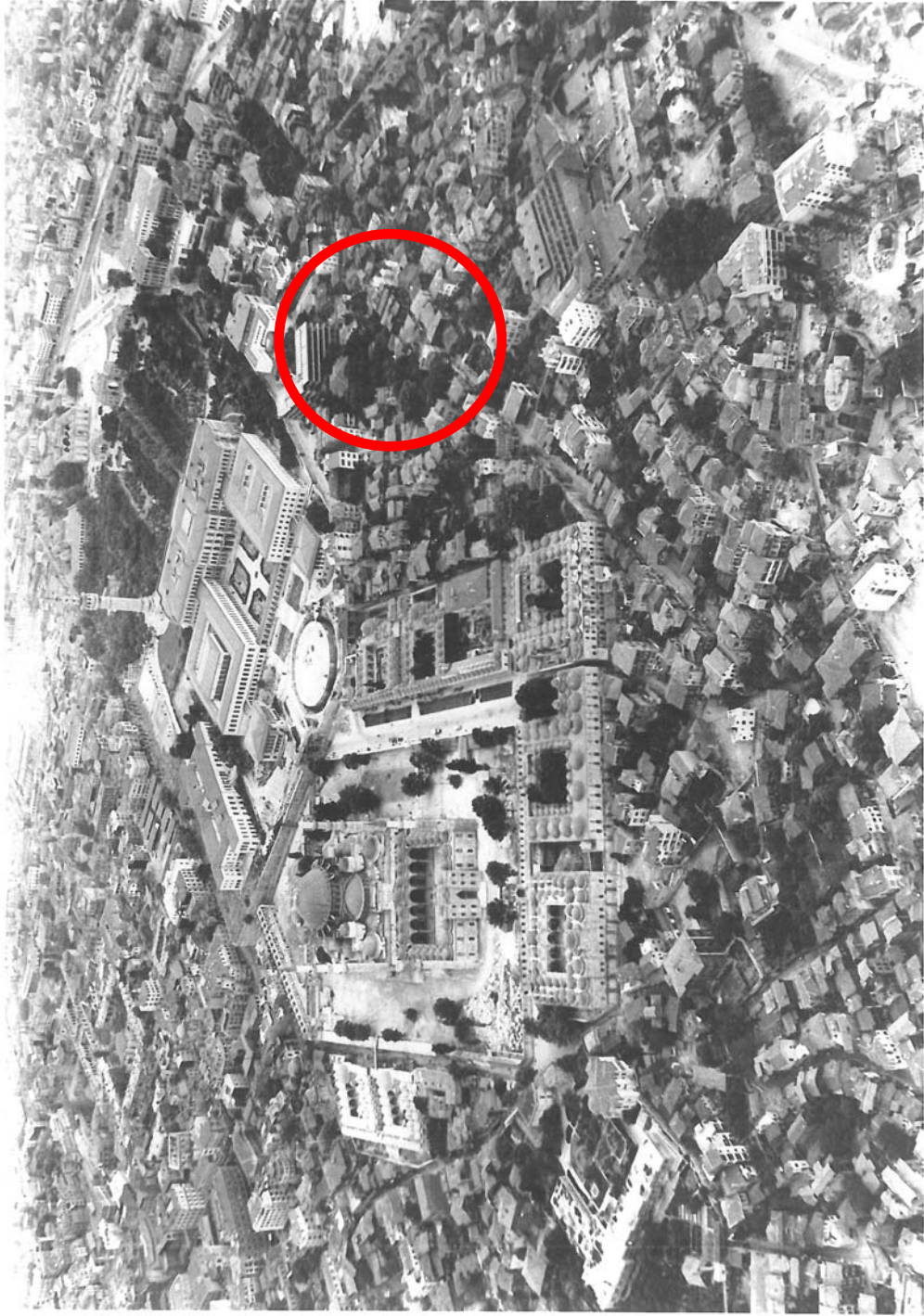
(Kaynak:Çeçen, K., 1986, Süleymaniye Su Yolları,İTÜ
İnş.Fak.Yayınları, İstanbul)

Şekil 19 Külliye içinde suyun ulaşım şeması

(Kaynak:Çeçen, K., 1986, Süleymaniye Su Yolları,İTÜ İnş.Fak.Yayımları, İstanbul)

EK B: FOTOĞRAFLAR

11.5.1950 - 6 - 1950 -

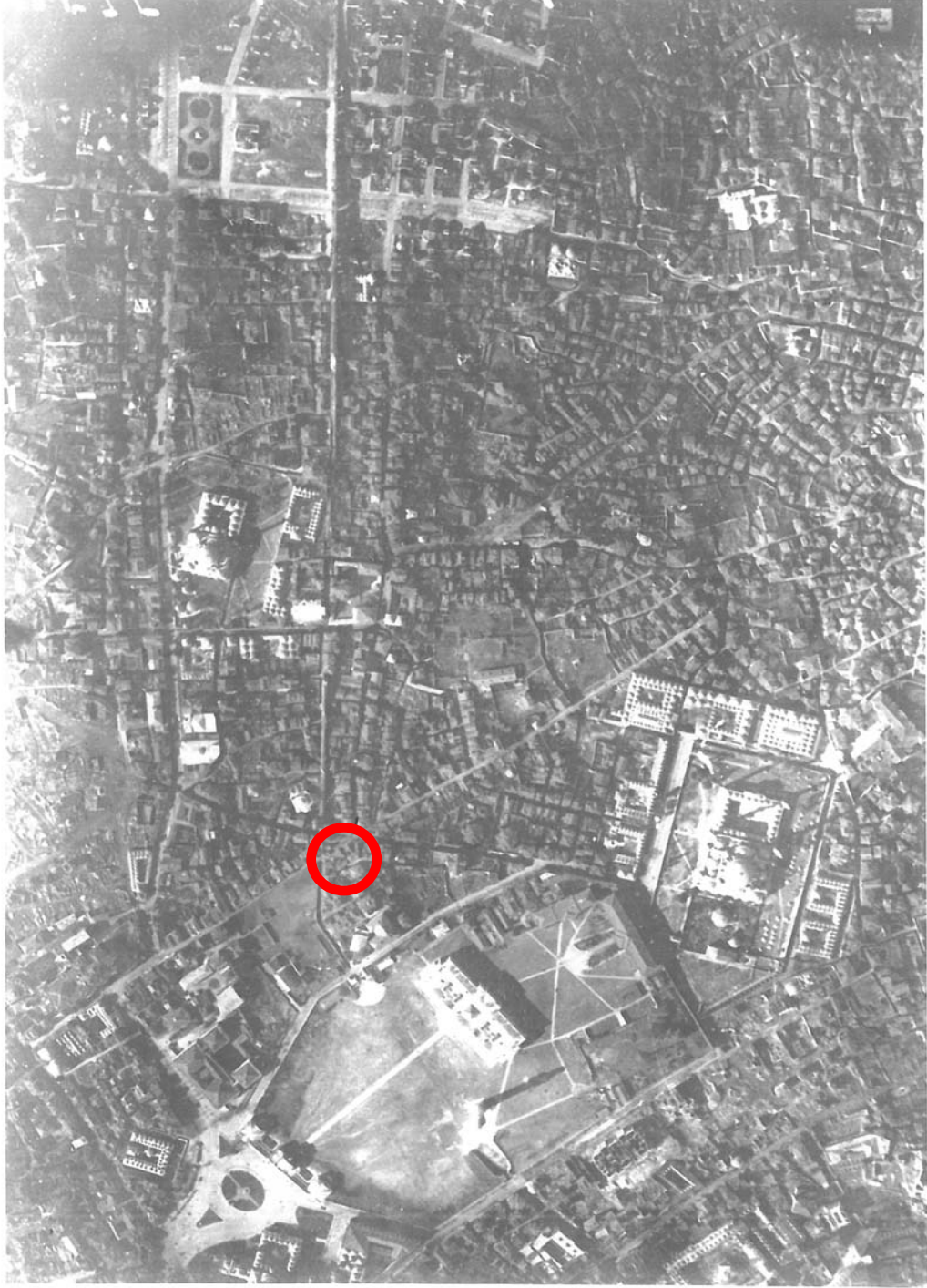
Foto 10 Hava Fotoğrafi

(İ.B.B Planlama Müdürlüğü Arşivi)

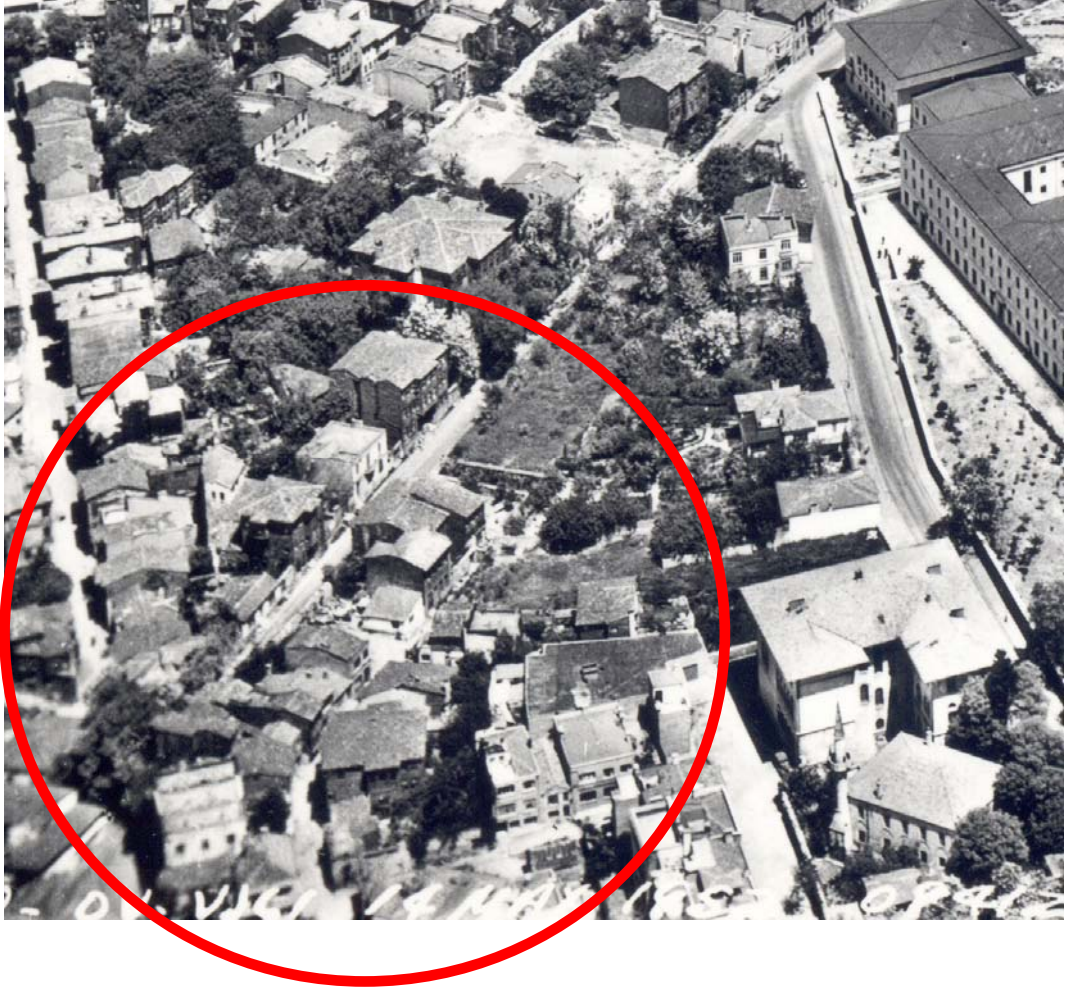

Foto 11 1918 Tarihli Hava Fotoğrafi
(İ.B.B Planlama Müdürlüğü Arşivi)

Foto 12 1918 Tarihli Hava Fotoğrafi
(İ.B.B Planlama Müdürlüğü Arşiv)

Foto 13 1950 Öncesi Döneme Ait Hava Fotoğrafi

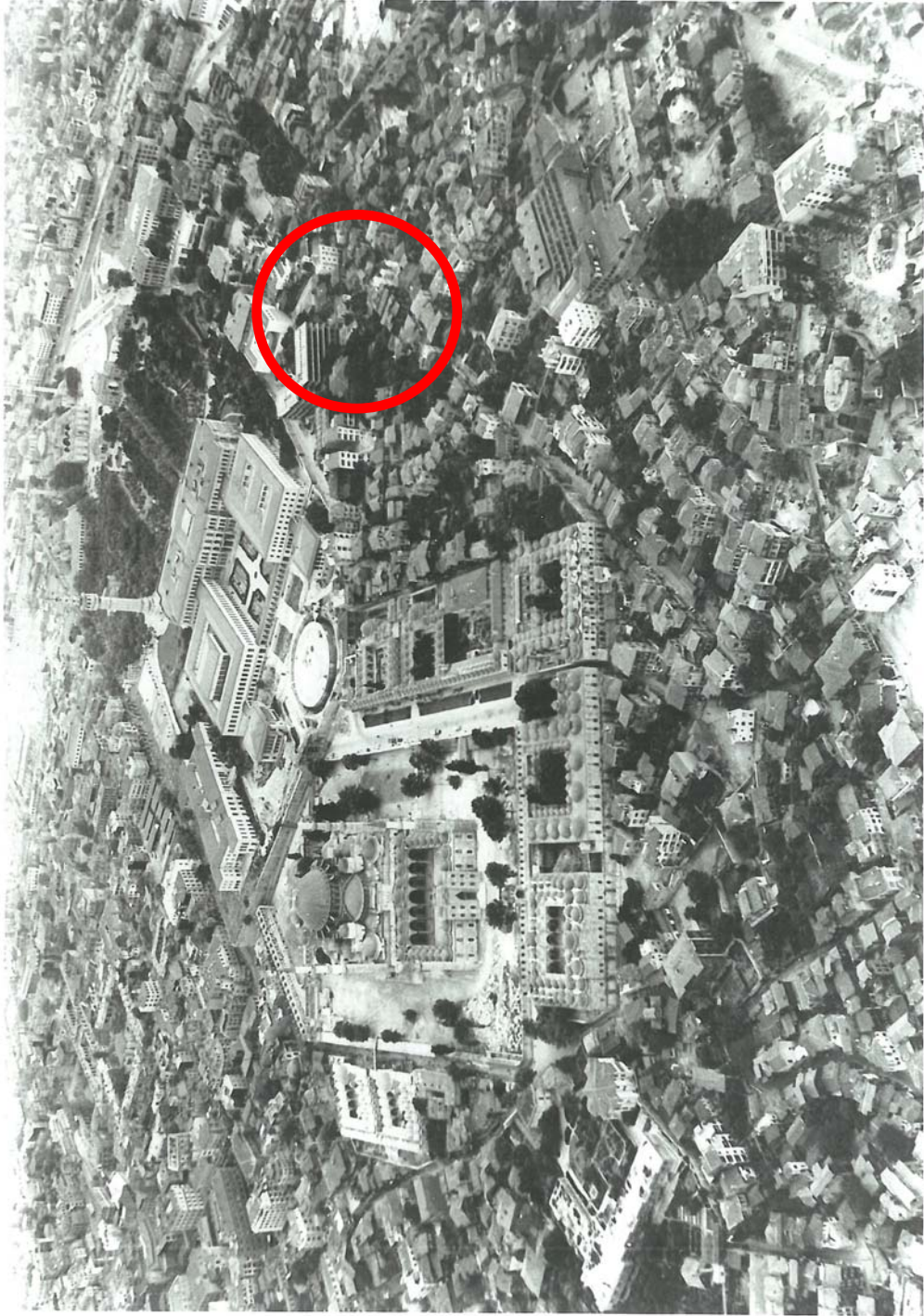
(İ.B.B Planlama Müdürlüğü ArşivDosyası)

1950

Foto 14 1950 Tarihli Hava Fotoğrafi
(İ.B.B Planlama Müdürlüğü Arşivi)

17.5.1950 - 1950 -

Foto 15 1950 Tarihli Hava Fotoğrafi

(İ.B.B Tarihi Çevre Koruma Müdürlüğü Arşivi)

1950'ler

Foto 16 1950 sonrası döneme ait Hava Fotoğrafi
(İ.B.B Tarihi Çevre Koruma Müdürlüğü Arşivi)

Foto 17 1950 sonrası döneme ait Hava Fotoğrafi
(İ.B.B Tarihi Çevre Koruma Müdürlüğü Arşivi)

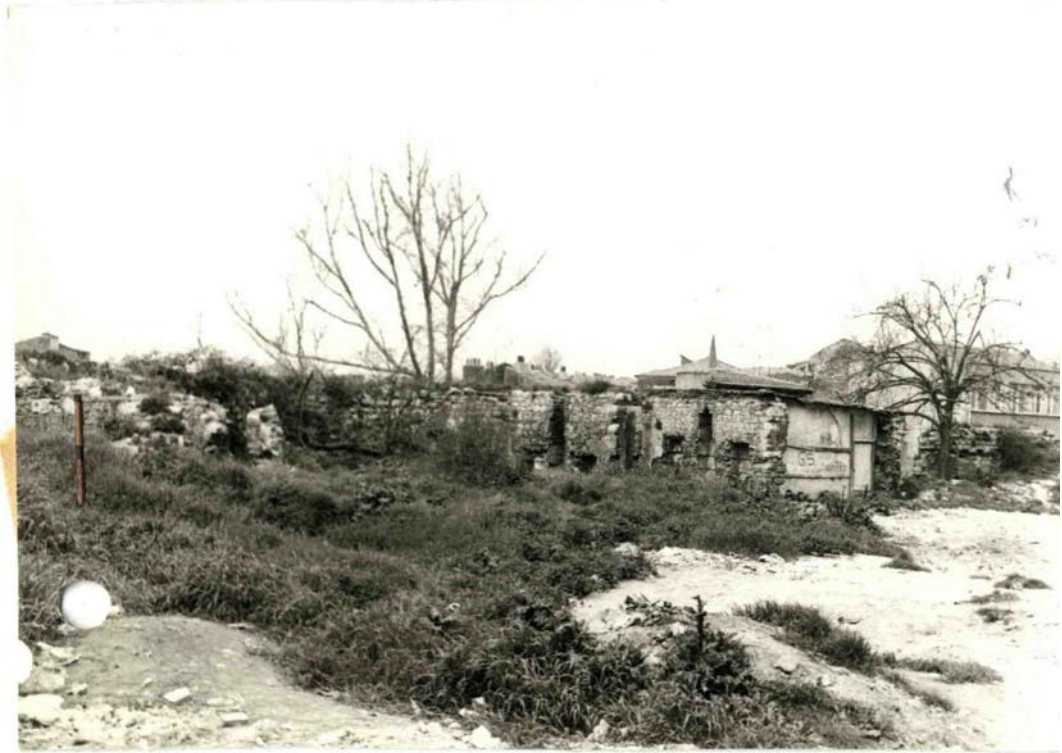
Foto 19 1970'li yıllara ait fotoğraf
(Yenileme Kurulu Arşiv Dosyası)

Foto 20 1970'li yıllara ait fotoğraf
(Yenileme Kurulu Arşiv dosyası)

Foto 21 1970'li yıllara ait Taş Odalar Sokağından fotoğraf
(Yenileme Kurulu Arşiv Dosyası)

Foto 22 1970'li yıllara ait Taş Odalar Sokağından fotoğraf
(Yenileme Kurulu Arşiv Dosyası)

Foto 23 1970'li yıllara ait Taş Odalar Sokağından fotoğraf
(Yenileme Kurulu Arşiv Dosyası)

Foto 24 1980'li yıllara ait cephe fotoğrafı
(Yenileme Kurulu Arşiv Dosyası)

Foto 28 Bozdoğan Kemerli Caddesi

Foto 29 Bozdoğan Kemerli ve köşe16 parsel

Foto 30 16 parsel güney duvarı

Foto 31 Su terazisi

Foto 32 Su terazisi

Foto 33 Su terazisi

Foto 34 Süleymaniye Caddesi Cephesi

Foto 34a 24-25-26-27 parsel cephesi

Foto 35 Bozdoğan Kemerli Caddesi'nden bakış

Foto 36 Süleymaniye Caddesinden bakış

Foto 37 Süleymaniye Caddesinden bakış

Foto 38 Taş Odalar Sokağında bakış

Foto 39 Taş Odalar Sokağında bakış

Foto 40 Taş Odalar Sokağında bakış

Foto 41 18 No'lu parsel iç mekan

Foto 42 18 No'lu parsel galeri katı

Foto 43 18 parsele ait 1970'lerden fotoğraf

Foto 44 19 No'lu parsel cephe

Foto 45 19 No'lu parsel iç görünüş

Foto 46 19 No'lu parsel üst kot pencere

Foto 47 20 No'lu parsel iç görünüş

Foto 48 20 No'lu parsel iç görünüş

Foto 49 20 No'lu parsel cephe

Foto 50 20 No'lu parsel üst kot

Foto 51 21 No'lu parsel iç görünüş

Foto 52. 21 No'lu parsel cephe fotoğrafı

Foto 53 21 No'lu parsel cephe

Foto 54 21 No'lu parsel üst kot

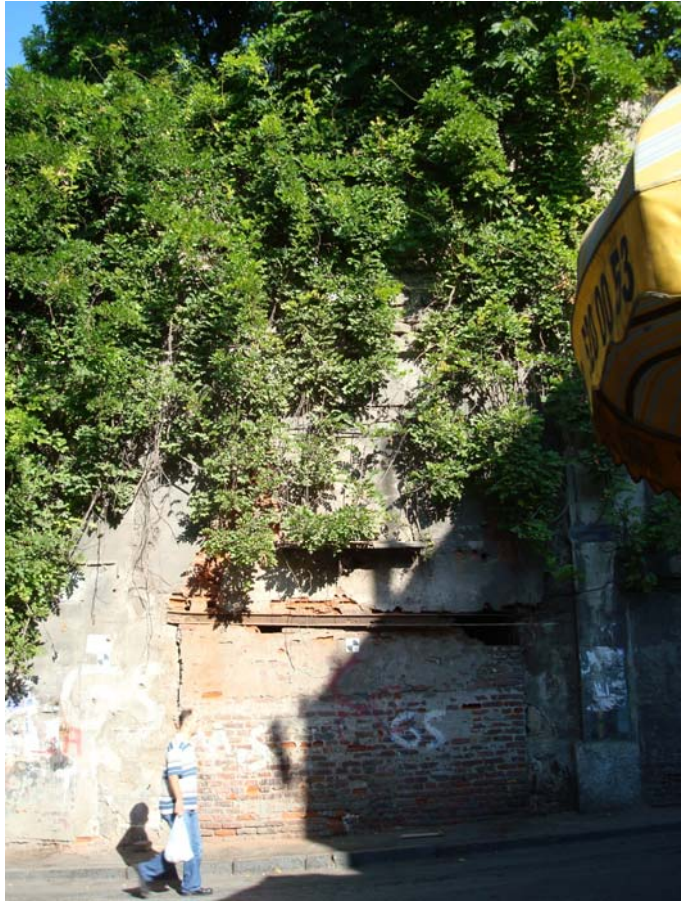
Foto 55 21 No'lu parsel üst kot

Foto 56 22 No'lu parsel iç görünüş

Foto 57 22 No'lu parsel iç görünüş

Foto 58 22 No'lu parsel cephe

Foto 59 Bozdoğan Kemerli Caddesi cephe eski fotoğraf

Foto 60 22 No'lu parsel cephe üst kot yoğun bitkilenme

Foto 61 23 No'lu parsel merdiven

Foto 62 23 No'lu parsel iç görünüş

Foto 63 23 No'lu parsel cephe

Foto 64 23 No'lu parsel üst kot

Foto 65 23 No'lu parsel üst kot

Foto 66 24 No'lu parsel cephe

Foto 67 24 No'lu parsel iç mekan

Foto 68 24 No'lu parsel sonradan açılan kapı boşluğu

Foto 69 24 No'lu parsel üst kot pencere boşluğu

Foto 70 24-25 parsel arası üst kot ocak nişi

Foto 71 25 No'lu parsel cephe

Foto 72 25 No'lu parsel iç mekan

Foto 73 26 No'lu parsel cephe

Foto 74 26 No'lu parsel iç mekan

Foto 75 26 No'lu parsel iç mekan

Foto 76 27 No'lu parsel iç mekan

Foto 77 27 No'lu parsel cephe

Foto 78 27 No'lu parsel iç mekan

Foto 79 27-28 parsel arası üst kot

Foto 80 27-28 parsel arası üst kot

Foto 81 Süleymaniye Caddesi 1 parsel yönünden bakış

Foto 82 1 parsel cephesinde kirpi saçak hizasında su yolu künkler

Foto 83 Süleymaniye Caddesi 1 parsel cephesinde bozulmalar

Foto 84 1 parsel cephesinde taş yapısında kararmalar, bitkilenme

Foto 85 Süleymaniye Caddesi 2,3,4 parsel cephesi

Foto 86 Taş duvar yapısında strüktürel bozulma

Foto 87 Duvar yüzeyinde deformasyonlar, kararmalar, bitkilenme

Foto 88 3 parsel cephesinde kararmalar, yapısal bozulma, bitkilenme

Foto 89 Süleymaniye Caddesi 3-4 parsel cephesi

Foto 90 Süleymaniye Caddesi 6 parsel cephesi

Foto 91 Süleymaniye Caddesi 7 parsel cephesinde bozulmalar

Foto 92 Süleymaniye Caddesi 24-25-26-27 parsel cephesi

Foto 93 Süleymaniye Caddesi 27 parsel cephesi

Foto 94 Süleymaniye Caddesi 26 parsel cephesi

Foto 95 Süleymaniye Caddesi 26 parsel cephesi üst kot

Foto 96 Süleymaniye Caddesi 24-25 parsel cephesi

Foto 97 Süleymaniye Caddesi ve Bozdoğan Kemerli Caddesi köşesi karmalar

Foto 98 Bozdoğan Kemeru Caddesi cephesi

Foto 99 Bozdoğan Kemeru, 16,18,19 parsel cephesi

Foto 100 Bozdoğan Kemerı Caddesi 16 parsel girişi

EK C: ÇİZİMLER

- RÖLÖVE
- RESTİTÜSYON
- RESTORASYON PROJELERİ

ÖZGEÇMİŞ

Banu Kadriye Kırmacı Erzurum Fen Lisesi'nin ardından Uludağ Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesinden okul ikincisi olarak 2006 yılında mezun oldu. 2006 yılında başladığı Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Mimarlık Anabilim Dalı Restorasyon programında yüksek lisansına devam etmektedir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Tarihi Çevre Koruma Müdürlüğü'nde halen çalışmaktadır.

Katıldığı proje çalışmaları

- Uludağ Üniversitesi ve Osmangazi Belediyesi işbirliğinde yürütülen Bursa Osmangazi'de bir ahşap bir evin rölöve çalışmaları.
- Bursa'da Molla Yegan Medresesi projelendirme çalışması.
- Bursa Uzun Çarşı üst örtü projelendirme çalışması.
- Halen Tarihi Çevre Koruma Müdürlüğü kapsamındaki eski eser konuları üzerine çalışmaktadır.